

HRN –

sehr schönes Exemplar

1. Ausgabe

10345

S.P.

Ordo licet reliquos sit præstātissim' inter
Cōjugium, heu minium sæpe doloris habet.

THEATRVM
VITÆ HUMANÆ.

A I. I. BOISSARDO
VESUNTINO CON-
scriptum,
Et à THEODORO BRYIO
artificiosissimis historiis
illustratum.

Excussum typis Abrahami
Fabri, Mediomatricorum
Typographi.

Conscia cōmissi seu te mens criminis urget,
Siue sub ignaro corde quis error erit,
Huc ades, et nostro præsens assiste Theatro
Examenque tuæ conditionis habe.

Iob. 14.

Vita breuis hominū varijs obnoxia cu ris
Mane viret, languet vespe, nocte cadi

Psal. 39.

Computat et parcit, nec q: sit nouer.. hæres
Et q̄c q̄ ali homine hoc vani' esse qu:at..

Mortales mors certa manet, quātumque peculij
Possideat miseri, qui ferat, alter erit.

Psal. 49 et 90.

AD CLARISSIMAM PRÆSTANTISSIMAMQUE MATRONAM

Catharinam Heviam, illuſtris & generoſi viri Claudii Antonii à Vienna, Baronis Clerevantii, Copetii, &c. conjugem.

ANTA eſt hodie hujus ſęculi calamitas (Matrona lectiſſima) tã deplorandus rerum omnium ubique ſtatus, ut ſiquis conſideret exactê regnorũ Europæ, maximê Galliæ miſeram conditionẽ, judicabit graviſſimis de cauſis motam iram Dei erga nos. Cauſaſque has ſi diligenter perquiramus, inveniemus malorũ omnium (quib⁹ jam luſtris undecim obruimur) ſcaturiginem demanare ex noſtris peccatis, quibus in noſtrũ excidium ſacroſanctæ Majeſtatis Divinæ furorem irritavimus. Qui in dies magis ac magis exardeſcit, creſcentibus quotidie tranſgreſſionibus noſtris, impietate, injuſtitia, luxu, libidine, avaricia, rapinis, infidelitate, ac cæteris ejuſmodi monſtris, quæ divortium faciunt inter Deum & nos, illiuſque tutela nos eximunt: à qua ſubtracti, tradimur omnibus miſeriis, & afflictionibus, quibus Satanas generis humani atrociſſimus hoſtis ſolet eos, quos ſua tyrannide irretivit, vexare, & horrendo naufragio ſubmergere. Vtinam (inquit Dominns,

Deut.5 de Iſraëlitis loquens) ſubmittant ſe lubenter, & audiāt
6.& 7. ea quæ Dominus Deus mandat illis per os Moſis. Vtinā cor habeant proclivè ad obediendū, & ſervandū mandata mea: ut benè ſit illis, & filiis eorum in æternum. Et paulo poſt ſubjicit. Facies quod bonum videbitur ante oculos Domini, ut benè ſit tibi. Obſerva igitur mandata, & præcepta quæ mandavi tibi, ut ea facias: Et Dñs Deus tuus ſervabit tibi fœdus, & benedictionem, quam juravit patribus tuis: amabit te, & benedicet tibi, & multiplicabit te. Auferet à te omnem langorem: avertet à te inimicos tuos: benedicet fuctui ventris tui, & terræ tuæ, frumento, muſto, oleoque tuo, armentis vacarum tuarum, & gregibus ovium tuarum.

Omnis fere ſcriptura ſacra plena eſt ejuſmodi benedictionum, quas Deus largitur iis, qui cœleſte numē ex tota anima, & toto corde ſuo amant, timent, & venerātur. Ex quibus facilè eſt judicare, maledictionem Divinam pronam impendêre ſuper eos, qui obſtinatê rejiciunt, & contemnunt obſervationem mandatorū Dei. Propterea legimus Prophetas & Apoſtolos huic exhortationi aſſiduò inſiſtere, ut peccata noſtra agnoſcamus, ut eorum nos pœniteat, & vitam corrigamus. Neminē noſtrûm eſſe puto, qui eò impudentiæ devenerit [niſi planè perditus ſit] ut ſeſe audeat ſubtrahere è numero eorum, qui tranſgreſſi ſunt leges, & mandata Domini. Neque eſt quiſquam, qui non fateatur ſe nimis remiſſê & torpenter auſcultaſſe admonitiones fidelium paſtorum Eccleſiæ, qui aſſiduis concionibus, documentis, & exhortationibus ſtuduerunt nos in meliorem viam reducere: & digito demonſtrare, quàm cū gravibus morbis, & periculoſis peſtibus animæ noſtræ conflictentur. Nos verò medicos aſpernati, ſalubria neglex imus remedia, aut ſecuri in utramque ſtertentes aurem, eorū admonitiones excuſſimus ingrati, neque eos, qui affectu fraterno nos ad officium reducere tentabāt, audire volui-

voluimus: ſed ruentes in præceps per omnem debacchandi licẽtiam, id exiſtimavimus licere quod liberet. Ideo Deus, qui è cœlis inferiora hæc contemplatur & novit, juſtiſſimis de cauſis offenſus, propter ſupinam noſtram negligẽtiam, vel obſtinatam & pervicacem malitiam, proſequitur nos, & punit omnibus plagis, quibꝰ in furore iræ ſuæ ſolet obruere inimicos nominis ſui. At cùm malorum cauſæ quotidie magis augeantur, nõ eſt mirũ ſi calamitates publicę multiplicentur ubique, miſerandaque Gallia ad extremam perditionis periodum redacta ſit. Vidimus enim æterno noſtro dolore ſuperioribus annis, tot pręclararum urbiũ everſiones, incendia, neces hominum omnis ordinis, conditionis, & ſexus [qui partim ferro, partim fame, & morbis extincti ſunt] opes tã publicas quàm privatas ubique exhauſtas, æraria principum, fortunaſque privatorũ prædę militum peregrinorum expoſitas: tot matronas nobiles, tot ingenuas virgines libidini ſceleratiſſimorum hominum proſtitutas: Tẽpla ſubverſa, & ſolo æquata, loca ſancta polluta: & eos qui ſerviebant Eccleſiæ, per omne dedecus & opprobria ad carnificinam crudeliſſimorum Buſiridum, Phalaridum, & Procruſtiũ raptos, & immaniter laniatos. Omnia in ſumma jura divina humanaque violata, ſublatam ex hominum ſocietate & conſortio omnem charitatem & humanitatẽ: Luxu alios & libidine, crapulaque, & ingluvie difluere, alios tenaci ſordidaque avaritia ringi: implacabile vindictæ cupiditate alios æſtuare: dolis malis omnia fœdera, & pactiones diſſolvi: nullo amicitię vinculo conjungi cõſanguineos, propinquos, & amicos: omnem religionẽ vel atheiſmo ſubverti, vel fuco hypocriſis, falacique pietatis ſimulatione, vel abſurda ſuperſtitione pollui. Quid uſquam gẽtium videre eſt, quod à fœdiſſimis notis non ſit inquinatum, aut abominanda depravatione corruptum? Interim Chriſtiani volumus vocari, Evan-

gelicæ doctrinæ, Apostolorum, & Sanctorum patrum sectatores, quos puderet, si viverent, & longê à se tã indignos discipulos rejicerent. Mirabimur igitur, si Deus misericordiæ & clemẽtiæ suæ oculos à nobis auertat? si ruperit sepẽ suæ vineæ, & eam depascendã apris, ac feris reliquerit? Nosque, nostras uxores & liberos fecerit prædã hostibus? Hec videmus, & audimus: hęc sentim⁹, & his opprimimur: Stupidique, & funesta tacti lepra perferimns: Neque quisquã nostrûm ad cœlum attollit oculos, ut inde imploret auxilium, & ad asylum misericordiæ Dei confugiat: Qui non vult mortẽ peccatoris, sed magis ut cõvertatur & vivat: Qua in re deploratã humanæ naturæ magno animi dolore debemus agnoscere, & nosmet odisse, qui ultro sciẽtes ac volẽtes in perditionem nos præcipitemus: Et quãtum in nobis est ruinam æternã in devota morti capita attrahimus. Cumq; his calamitatibus sine discrimine bonos malosque implicari, & involvi videam⁹, uberiorẽ materiã luctûs & lacrymarum debemus inde concipere: Cùm videamus nos destitui ope, & præsentia bonorum: ꝓpter quos Deus misericordiã suã effundit in multa malorum millia, quibus parcit clementer, & eorum conversionẽ lõganimis expectat. Cùm autẽ bonos ad se recipit, manifestè nos docet, afflictionum finẽ nondum advẽtasse. At nos tantorum malorum põdere pressi gemimus, unicam in sola morte statuẽtes liberationẽ. Mors enim nos subtrahet ab ingruentibus mundanarũ tẽpestatum fluctibus, & procellis, pertrahetque naufragos ad portũ tranquillitatis: quo adduci nõ possumus, nisi ergastulo, & cõpedibus hujus carnis expliciti, in cœlestem sedem evocemur: Sed cúm Deus nos adhuc superesse velit, vetetque injussos è statione adsignata discedere, assiduis planctibus, & non fucata pœnitentia ad ejus auxilium convertamur oportet: discamusque conditionẽ electorum esse, Christum sequi, ut renunciemus nobis ipsis, &

Matth 10.16.

& tollamus crucem nostram: Hac via nos præcessit dux noster Christus: Nō erit servuus major dño suo, nec discipulus magistro. Necesse enī est per multas afflictiones intrare in regnum cœlorum. Propterea fideles lætantur in afflictionibus, scientes quòd tribulatio parit patientiā, Patientia experientiā, Experientia spē, Spes autem non confundit, Et ut subjicit Apostolus. Cùm omnia exactê trutinaverimus, æstimabim⁹ tēporis præsentis afflictiones conferri non posse cum gloria futura, quę revelabitur in nobis. Deus pater cœlestis qui nihil gerit nisi justo judicio, nos castigat propter delicta nostra, ut liberos suos pater, non ut illos enecet, sed ut illorum pervicatiam emēdet, & illos meliores reddat. Postquam autem redierimus ad meliorem mentem, & pœnitentia anteactę vitæ ducti, lacrymis nō fictis illius imploraverimus opē: ille ut bonus pastor ovem erroneam propriis tollet humeris & in ovilæ reducet: gaudebitque magis super ove perdita & recepta, quàm super reliquo grege salvo: Tunc vibices verberū, quæ sustulimus, leniet, lacrymas ab oculis nostris absterget, & flagella iræ suæ comburet. Interim hoc intra nos statutum esse debet, nihil nobis eventurum, nisi quod cœlestis Patris providentia decreverit: Capilli capitis nostri numerati sunt: Nihil in humanis rebus fit casu vel fortuito: Deus, ut bonus est, omnia reducet ad sui nominis gloriam, & ad nostram salutem.

Rom.5.

Rom.8.

Hæc cùm attentiùs apud me meditarer, ut in medio miseriarum communium aliquam consolationem excerperem, collegi brevem hunc tractatum: cui nomen dedi, THEATRUM VITÆ HUMANÆ. In eo enim propono, tanquam in frequenti hominum consessu, humanæ vitæ miserabilem cursum: In qua homo, tanquam in stadio laborioso, perpetuis grauissimisque ærumnis exercetur: agitatus crudelitate atrocissimi hostis Satanæ, peccati, carnis, & mundi.

Hi enim cõjuratione concordi conſpirarunt in Deum & in ſalutem electorum. Doceo itaque omnes calamitates, quibus involuti ſumus, demanare ex maledictione, quã primus homo ſuperba rebellione in ſuũ attraxit caput, eique ſe involvit cum tota poſteritate. Et ab hac maledictione nemo ſe poteſt ſubtrahere, niſi miſericordia divina, & gratuita gratia ex ea eximatur: ut ſunt electi, quos Deus adoptavit fide in Ieſum Chriſtũ redẽptorem noſtrum. Hi ſoli exempti è maſſa perditionis æternæ, ſequuntur Chriſtum ſervatorem & ducẽ, onuſti cruce: quæ eſt teſſera militiæ, cui nomẽ dedim⁹: & ea diſcernimur ab infidelibus. In vita igitur hac verſamur tanquã in difficili, & laborioſa peregrinatione: ſemper pergentes & progredientes ulterius, neglectis mundi, carniſque illecebris, neque ſuccumbentes violentiæ Principis hujus mundi, ſed perſeverantes uſque ad finem, donec perveniamus ad trãquillum receptaculum, & domum cœleſtẽ, aqua labor, ærumnę, triſtitia, & ſolicitudo exulant: felicitas, gaudium, & quies æterna permanent in ſæcula. Reliqui qui juſto Dei judicio relinquuntur in maledictione illa naturali, in qua concepti & nati ſunt, ne legitimam ignorantiæ prætexere poſſint excuſationem, & culpam diluere, ad legis cognitionem pertrahuntur. Lex enim Domini propoſita eſt omnibus hominibus, ut ex ea diſcãt, quam perfectionẽ ab iis requirat Legiſlator: in ea tanquam in claro ſpeculo agnoſcunt, quàm turpibus notis, quã ignominioſa labe deformati ſunt omnes per ſe: & hac cognitione ad pœnitentiam adduci neceſſe eſt eos, quib⁹ ſua ſalus curæ eſt: cùm perfectiſſimæ Legi perfectê nõ poſſint ſatisfacere: audiantque Dominum dicentem: Quicunque defecerit in uno horum mandatorum, erit omnium reus: Hac ſententia attoniti, quærant oportet remedium illud ſalutare, quod propoſitum eſt omnib⁹ peccatoribus in Chriſto benedicto. Quamvis autẽ hæc medi-

meditatio tam ad pios quam impios pertineat: magnũ tamen diſcrimen eſt inter utroſque. Nam boni cognitione ſuę imperfectionis (quam ex Legis ſeveritate ad diſcũt) ab ipſa lege, tãquam à pædagogo, manu ad Christum adducũtur: in quo inveniunt integram ſatjsfactionem, & obligationis ſolutionem: participeſque facti justitiæ Chriſti [quem amplectuntur, & illi adhærent vera & viva fide] cum omni fiducia clamant Abba Pater. Fidejuſſorem enim habent agnum Dei, qui tollit peccata mundi: qui ſuos electos tam benignê, tam clementer ad ſe vocat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Ioan.5.* *Mat.8*

At reprobi, qui obſtinatê voluntati Dei rebelles ſe præbent, ab hac clementia excluduntur. Cũ enim pertinaciter recalcitrent, cõtra ſtimulum Legis, à quo urgẽtur, & propter obſtinationẽ cordis ſe illi ſubmittere recuſant, Deũ oderunt, & illum cuperent detrudere de tribunali ſuæ juſtitiæ, ut per omnem ſcelerum licentiá ferri liceret impune. Neceſſe tamen eſt eos adduci ad has anguſtias, ut inviti licet, confiteantur Deum futurũ judicem omnium: & unumquenque recepturũ ſecundum ſua opera. His lex tantùm data eſt, ut illos pertrahat in præcipitium deſperationis, cùm nolint cõverti, & tutelæ Ieſu Chriſti ſe ſubmittere: quem tam clemẽter Deus pater indifferenter offert omnibus peccatoribus. Quòd ſi non proſit omnibus æqualiter, ut unicuique propoſitus eſt: culpa condemnationis redũdat in rebelles, & reprobos, qui ſuperbê rejiciunt remediũ neceſſarium, & unicuique ſine diſcrimine oblatum.

In hoc tractatu propono, quomodo malorum inobediẽtia fructus mortis producat, cùm ex ramis putridis, non niſi putridi fructus generari poſſint: & his irá Dei provocant, & condemnationi ſe implicant: Quòd demonſtro pluribus hiſtoriis, deſumptis ex verbo Dei, & ex Poëtarum ſcriptis: omnia reducens ad Decalogi di-

ẽ

vini normam, contra quam hæc geruntur: Narrationẽque meam picturis illustro earumdem historiarum pictura, ut lectio jũgatur subjecto, quod oculos delectet. Inde discent fideles, qui in hoc mundo quisquiliæ, & catarmata ab hominibus ejiciuntur & exploduntur, sibi in cœlis prospectum esse optimê. Malos autem, qui per omnem licentiam polluuntur diversis criminibus licet in hac vita deliciis fruantur, diique judicentur, & honoribus cumulentur: hos tamen oportet sisti ante tribunal Dei, & coram sanctis omnibus rationem reddere omnium, quæ in hoc mundo injustê egerunt: Audient enim sententiam illam horrendam judicis irati: Ite maledicti in ignem æternum, & in gehennam, quæ præparata est Satanę, & omnibus ejus asseclis, ubi est ejulatus & stridor dentium.

Hoc opusculum cùm absolvissem, id volui sub tuo nomine in lucem emittere: quòd semper animadverterim te meditationi rerum sacrarum, & ad nostram salutem pertinentium deditam esse. Simul etiam, ut aliquod meæ gratitudinis testimonium reddam erga te, propter singularem benevolentiam, qua me hactenus prosecuti estis, non solùm tu, matrona lectissima, sed illustris & generosus pię memorię vir tuus, magnanimique filii tui, qui me pręceptore usi sunt. Quos si Deus esse superstites voluisset, iis patronis absoluturus eram cursum vitæ meæ tranquillum & felicẽ. At cùm ad cœlos translati sint, ęquum esse duxi, tibi hoc qualecunque est dedicare. Si meum laborem probes, eũque excipias ea frõte, qua solita es amplecti officia eorum, qui tibi suum studium consecratum esse cupiunt, optimê mecum agi putabo, & eum scopum attigisse quem mihi proposui. Deus te salvam & incolumem cum liberis servet, Vale.

Tui studiosissimus, I. I. BOISSARDUS.

PETRI LEPIDI METENSIS REGIORUM NEGOTIORUM SUMMI PROCURATORIS apud Mediomatrices, Virdunenses, & Tullios

TETRASTICHVM

In effigiem Boissardi à Theodoro Brygio sculptam.

Cous Alexandrum si nobilitavit Apelles,
Dum pinxit docta Principis ora manu;
Iane, tuum illustrat Theodori industria vultum.
Qui tanto heic pictus cernitur artifice.

IN I.I. BOISSARDI EFFIGIEM

PAULUS MELISSUS COMES SAcri *Palatii Eques, & civis Romanus.*

CVjus heic labia & genas camamque,
Lector, eminulam virente lauro
Admirantibus inſpicis Camœnis,
Boiſſardus meus eſt vetus ſodalis,
Amicuſque bonus, velutque frater.
Mî verſatur in evidente lingua:
Inque ipſis oculis perenne fertur:
Omnis hæret in intimis medullis.
Diverſo varius colore pictor,
Veſtium Phrygio nitore textor,
Carminum Latio decóre fictor.
Ternis muneribus remuneravit
Me ſodalis, amicus, atque frater,
Pictura, & Phrygia plica, & poëſi.
Quei diſcederet à ſonante lingua?
Quei relinqueret is meos ocellos?
Aut quei deſereret meas medullas?

Ejuſdem Meliſſi in Theatrum vitæ humanæ à Boiſſardo conſcriptum.

Qui feriari & otiari haud ſuſtines
Boiſſarde, luci das ſubinde quæpiam

Queis

Queis erudímur, ductitamurque ad benè
Piéque vivendum. Theatro jam vacas
Mortalis ævi, vitam ut immortalium
Sapienter adipiſcamur, expertes mali,
Bonique conſortes. Monendo talia,
Homineſq; ab æternæ eximendo vi necis,
Vitam mereris ipſe: Eandem aliis quoque
Dignê procuras, quantum in ipſo te ſitũ eſt.
Atqui talentum, quod tibi Deus credidit,
Sepelire parcis. Vt bonus daniſta ſis
Et liberalis, haud quidem uſuram in tuam
Quęſtumve, rem ſed utilemque in millium
Complurium uſum! Sic lucrifactum probê
Et feneratum quis beneficium neget?

I. I. BOISSARDI VESVNTINI IN THEATRUM VITÆ HUMANÆ.

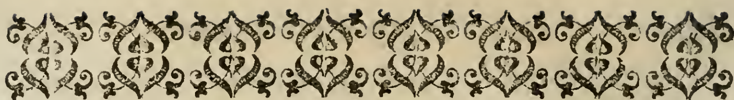

NTE obitum felix, ſupremaque funera nemo eſt:
Nulli ex parte omni vita beata fluit.
Ætate ordimur lacrymis: metimur eandẽ
Sudore: hæc fato non meliore fluit.
Tutiùs Adriacum tonſis diverberat æquor,
Et formidatas navita ſulcat aquas,
Quàm vitæ ſpatium, quod nos decurrimus: in quo
Cladibus, & mæſto plena labore via eſt.
Aſpice ut in vaſtis immerſa eſt noſtra procellis
Prora; & quàm horrẽdo proxima naufragio?

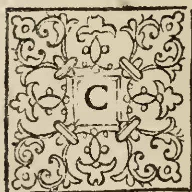
Vt fragili ſcopulis illiſa eſt lintre Copharei!
Mergitur ut cæcis obruta puppis aquis!
Mille hinc circunſtant Scyllæ, mille inde Charybdes:
Deſuper horrendo fulmine cuncta tonant.
Nimboſæ obſcuro glomerantur in æthere nubes:
Et crepat effuſæ grandinis imbre polus.
Aëra ſuffundit denſis Libitina tenebris,
Et mors Letheo furva pavore furit.
Nulla Pharos portum ſublato lumine monſtrat:
Nullaque in incerto littore poſta ſalus.
Nì Deus, ex alto qui deſpicit omnia cælo,
Eximat è vaſto tranſtra ſoluta ſalo.
Vrgens ſecuro tranquilla per æquora curſu
Pendula firmato carbaſa remigio.
Appulimus terræ? tellure incommoda mille,
Mille habitant noxæ, mille pericla latent.
Ingredimur circos, tragicique theatra doloris
Plena, ubi ſors nobis non magis æqua venit.
Sẽper in excubiis vigilant mũduſque, Satanque,
Atque inteſtina proditione caro,
Vt nos peccati pulſos in retia perdant;
Conficiatque fera mors inopina manu.
Aſſiduè trucibus vexamur ab hoſtibus: & nos
Difficili exercet ſors mala militia.
Nec mora, nec requies homini datur: in caput unum
Vndique turmatim ſe mala cuncta rotant.
Dũ nos mœſta tenent malè fidæ ergaſtula carnis,
Immenſis premitur vita referta malis.

Non

Non malè Silenus Phrygio dixisse tyranno.
Et cupido verbis insinuasse ferunt,
Vel non nasci homini conducere: Si tamen illum
Nasci fata velint, quàm citò posse mori.
Tristia ne miseræ videat spectacula lucis,
Fortunæ ut ludus serviat, atque pila.
At nos fortunæ nomen, casusque negamus,
Stulta volubilibus numina fusa rotis.
Nos tutela Dei, nos dextera protegit illa,
Sub cuius sceptro cuncta creata tremunt.
Nosque voluntati illius submittimus ultro,
Vltro & ad illius flectimur imperium.
Is capitis nostri numeratos esse capillos
Asserit, & curæ cuncta subesse suæ.
Sic exerceri nos poscit, ut ista caduca,
Et mundi vanas despiciamus opes.
Ad cælum tota mente aspiremus, ubi nos
Vita in perpetuum, & gaudia vera manent.
Linquamus terram quibus est terrestris origo.
Atque Epicuræis qui vitulantur haris.
Qui nulla à vitiis turgent virtute redempti:
Quos nulla aut pietas, relligiove movet.
Sardanapalæo quos concitat ebria philtro
Cypris, & Idalio potus amore puer.
Pestis & humani generis truculenta voluptas,
Et nutrix avidæ crapula fœda gulæ.
Quos Deus æternæ mersos sub Tartara morte
Igne Erebi, & diro puniet exitio.

AD LECTOREM BOISSARDVS.

VM Theodorus Bryius Leodiensis, homo vigilans & ingeniosus, collegisset ex sacris literis aliquot historias, quæ contra luxum & ebrietatem faciunt, hasque cū duobus filiis Theodoro & Israële (patri ingenio & arte paribus) elegantissimis affabrè sculpsisset typis; ut vir bonus est, & de re literaria meritus optimê, petivit à me, ut aliquid in eas scriberem, quod ad picturæ elucidationē faceret, & ad lectoris utilitatem pertinere videretur. Tātillum officii non potui amico denegare; cùm in illius gratiam nihil velim subterfugere aut detrectare. Distribui ergo singula in certum ordinem, quem ad Decalogi præcepta accommodavi: addidique reliqua, quæ ad absolvendum opus videbantur necessaria: Placuitque hūc tractatum nominare Theatrum vitæ humanæ: *quòd in eo representetur tam scripto, quàm pictura, quàm variis miseriis & calamitatibus homo dum vivit subjectus est: cui assiduò est conflictandum cum acerrimis ac truculentissimis hostibus, diabolo, carne, & mundo, à quorum violentia & oppressione sola Dei misericordis ope, & auxilio liberari potis est: Res si mihi benè successerit (succedet proculdubio benè, si tibi placuerit) gratulabor mihi, tibique, Lector candide, debebo quicquid ex ea laudis consequar. Accipe igitur libellum hunc qualemcūque, atq; eo fruere: & feliciter Vale.*

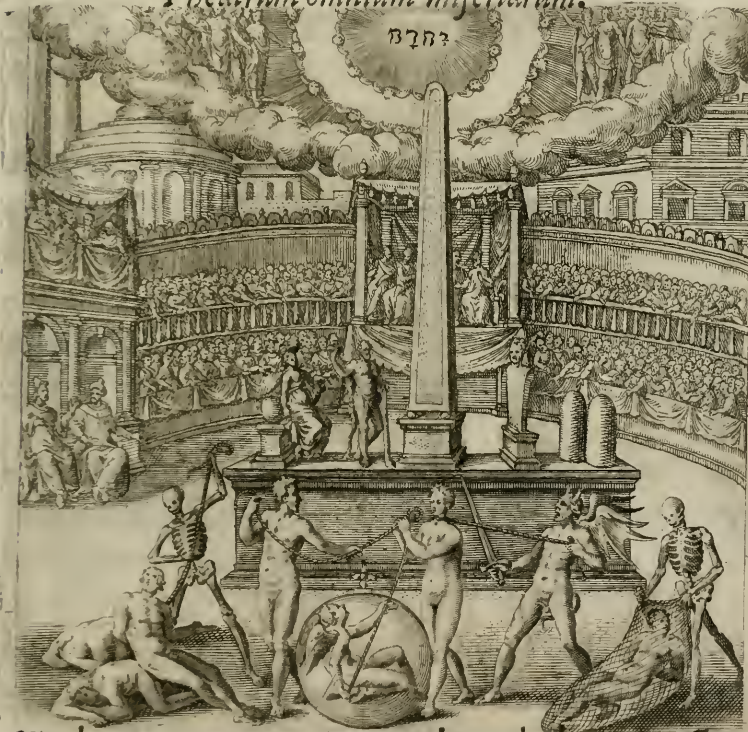
THEA-

THEATRVM VITÆ HVMANÆ.

CAPVT I.

VITA HVMANA EST TANQVAM Theatrum omnium miseriarum.

Vita hominis tanquam circus, vel grande theatrum est:
Quod tragici ostentat cuncta referta metus.
Hoc lasciva caro, peccatum, morsque, Satanque
Tristi hominem vexant, exagitantque modo.

ITA hæc quam vivimus mortales, vita dici neutiquam debet; ſi probè cõſideremus quãtis incommodis involuta ſit, & immerſa. Theatrum eſt potiùs omnis luctus, dolorum ac miſeriarũ: in quo nihil conſpicimus, quod nõ ſit graviſſimum deplorandum, & moleſtiſſimum. Et cùm homines hominum cauſa generati ſint, ut ipſi inter ſe alij aliis prodeſſe poſſent: hoc natura præſcribit, ut homo homini quicunque ſit, ob eam ipſam cauſam tantùm, quòd is homo ſit, conſultum velit: cùm inter omnes requiratur ſocietas quædam. Atque ut magnas utilitates adipiſci debemus cõſpiratione hominum, atque conſenſu, ſic nulla tã deteſtabilis peſtis excogitari poteſt, quæ non homini ab homine naſcatur: ut nõ abs re dictum ſit: homo homini Deus: homo homini lupus. In vita hac nihil eſt, niſi propagatio miſerrimi temporis. Sed obſecro, Quid eſt in hominis vita diu? Nihil ſanè diuturnum videtur, in quo eſt aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud quod pręterit effluxit. Quæ ętas longa eſt? aut quid omnino homini lõgum? Nonne modò pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde ut cuique data ſunt pro rata parte à vita longa aut brevia dicuntur: horæ cedunt, & dies, & menſes, & anni: nec præteritum tempus unquam reverti-

vertitur; nec quid ſequitur ſciri poteſt. Quis eſt, quamvis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit: nec ſubitò frangitur, ſed diuturnitate extinguitur. Nihil ſemper floret: ætas ſuccedit ętati: volant anni, vires debilitantur, corpus flacceſcit, ſenſus hebetantur, formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. Nihil in ſuo ſtatu diu manet. Nemo cõfidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permãſurum, quod fragile & caducum eſt. Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas ſolida, ſi res humanas, earumq; inconſtantiam ſeriô perſcrutemur? cùm dies ac noctes cogitandum ſit iam iã eſſe moriendum. Nemini enim exploratum eſſe poteſt quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ne ad diem integrum. Circundant hoc corpus imbecile & fragile, mille morbi, & dolores, cruciatuſque innumeri. Animum percellunt, & à ſua ſede dimovent curæ, metus, ſolicitudines, affectus inordinati, & paſſiones infinitæ: à quibus nulla ratione, nullo conatu nos poſſumus extricare, vel expedire. Ingredimur hãc vitam lacrymis, ſudore metimur, abſolvimus lãgore. Et ab hac conditione nemo cuiuſcunq; ſtatus ſit, ſe potis eſt eximere. Prima ætas ævi ſe neſcit: media curis obruitur; ultima ſenectute moleſta premitur. Novit paucos ſecura quies: finis alterius mali, gradus eſt futuri. Quemcunq; miſerum videris hominem ſcias: O fallacem homi-

num ſpem, fragilemq; fortunã, & inanes noſtras cogitationes, cõtentioneſque, quæ in medio ſæpe ſpatio frangũtur,& corrũt;u& antè in ipſo portu obruuntur,quàm portũ conſpicere potuerint. O volucrẽ vitæ ſtatũ.Quam citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recidũt. Homines nos eſſe meminerim⁹ ea lege natos,ut omnibus calamitatum telis propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandũ, quo minus ea qua nati ſumus conditione vivamus.Neve tam graviter eos caſus feram⁹, quos nullo cõſilio vitare poſſimus: eventiſq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe novi nobis putemus. Levat dolorem cõmunis quaſi legis,& humanæ conditionis recordatio. Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile,aut pertimeſcẽdum. Cùm enim culpa caremus, quicquid acciderit, placatè & moderatè feramus. Neceſſitas ferendæ conditionis humanæ, quaſi cũ Deo pugnare prohibet; admonetque eſſe nos homines: Quæ cogitatio magnopere luctum levat;efficitq; ut quicquid nobis acciderit, fortiter ac ſapienter toleremus.Ratio impetrat,quod dies impetratura erat:nempe conſolationem, ac luctus diminutionem.Stulti enim aliter ferunt inveterata,aliter recentia. Senſim ac pedetentim progrediens dolor extenuatur : non quod ipſa res immutari ſoleat, aut poſſit: ſed id quod ratio debuerat, uſus docet minora eſſe ea,quæ ſunt viſa maiora.Quicquid

quid nobis contingit, Dei providẽtia nobis evenire ſtatuendum eſt:ſine qua ne capillus quidem & noſtro decidit capite; Numeratos enim capillos capitis noſtri Chriſtus aſſerit:ut nos ab anguſtiis nimiarum curarum extrahat. Omnes noſtræ ſolicitudines in manu Patris cœleſtis reponendæ ſunt. Is benignè nobis providebit de omnibus neceſſariis. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ: Quærite primùm regnum Dei,& iuſtitiam eius, & reliqua ad vitam neceſſaria adiũgentur vobis. Scit enim Pater veſter quibus rebus indigi eſtis. Vt ſecunda moderatè ferimus,ſic nõ ſolùm adverſam, ſed funditus everſam fortunam placidè ferre debemus. His cõdita eſt vita noſtra difficultatibus, ut nihil ſit à doloribus immune.In ea enim Deus optimus maximus cõmorandi nobis diverſoriũ, non habitãdi dedit. Quod & Gentes(qui Dei notitiam nõ habuerunt, aut ſaltem perexiguam) intellexerunt, turpe eſt Chriſtianos neſcire:aut Dei monitis nõ obtemperare: qui aſſiduitate calamitatum,quibus nos urget, ab amore huius vitæ nimio nos divertit. Præclarè Socrates Axiochum à metu mortis abducit, cõmemoratione miſeriarum, quibus mortalium vita referta eſt. Id enim temporis exiguum ſpatium quod vivimus, nullã in ſe ſui partem continet incõmodis & moleſtiſſimis difficultatibus vacuam. Infans recẽs natus reliquis animalibus longè eſt imbecillior:qui niſi ſolicitè tractaretur, aleretur, ac foveretur,ſta-

Matt. 10.

Matt. 6.

Plato in Axiocho.

tim deficeret, omni ope deſtitutus. Neq; eſt hominum quiſquam, qui ætatem infantiæ vitã exiſtimet optandam:in qua neque corpus, neque anima quicquam habet ſolidi: omnibus organis ad perfectũ opus inutilibus. Vix è cunis emerſit puer;vix ablactatus à nutrice dimittitur,cùm ſtatim à parentibus pædagogi curæ committitur & inſtitutioni: ſub cuius ferula & difficili imperio perpetuo vivit in metu:moroſitatem pręceptoris ægrè tolerans, & eius præceptis ſeſe morigerum præbẽs,flagris ac minis adactus,magis quàm voluntate:ita ut illi pars hęc ætatis ſit quaſi cuſtodia carceris intolerabilis. Ad adoleſcentiam poſtquã pervenit, mille affectibus inordinatis,mille concupiſcentiis hinc inde abripitur:Et quaſi effręnus equus impetu citato in omne malorum præcipitiũ pronus fertur: miſeramq; hanc ætatẽ vix mẽtis cõpos in perniciẽ corporis & animi protrudit. Virilitatem poſtquam attigit,Deus bone!quanta curarum, mœrorũ, anguſtiarum,& ſolicitudinũ mole premitur! quanto cogitationum variarum ardore,& incertorum conſiliorũ numero æſtuat! ut domui prouideat ſuæ, uxori, liberiſq; neceſſaria procuret. Iam avaritia ringitur inſatiabili:Iam ambitione ſolicita flagrat:nunc ſuſpitionibus,invidia, diffidentia, & opinionibus in diverſas partes mens illius abſtrahitur: Nihil tutum,nihil ſecurum circa ſe proſpicit.Contingitque ſæpius,ut quas infinito labore, cura, ſolicitudine cumula-

verit

verit opes, incendio, naufragiis, hostium incursu violento, aut alia inopinata calamitate momento amittat, fractus animo simul & corpore. Plerumque suorum iniuria, & ingratitudine à dignitate cum turpi dedecore detruditur, in exilium mittitur; aut domi inglorius quod reliquum est vitę cũ mœrore & tristitià exigat. Quòd si concedatur illi ad senectutem pervenire (quæ nos sive privatim, sive publicè vivamus furtim insequitur) nihil in ea ætate non amarum, non imbecillum & debile experitur. Catervatim irruunt morbi, podagræ, paralyses, catharri, & eiusmodi incõmoda, quæ senium semper comitantur: imo ipsa senectus per se morbus est continuus. Diminuuntur sensim omnes corporis sensus: offuscatur visus; obtunditur auditus; infatuatur gustus, odoratus deperditur; membra mutilantur: nullaque pars est in hoc miserando corpusculo, quam Natura, tanquam fœneratrix iniqua, nobis non carpat & eripiat tanquam pignori: ut certi simus de totius corporis destructione & interitu. Ita fiet, ut cùm exactè fueris vitam hominis contẽplatus, si particulatim quaslibet ætates discutias, invenies infantiam nihil aliud esse, quàm fatuam simplicitatem: Iuventutem vanum ardorẽ; virilitatẽ curarum abyssum: Senectam verò molestum lãgorem. Ætatem sequentem prioris esse interitũ: dies nostros lacrymis refertos: delicias & voluptates lethiferos esse morbos animi: opes ac divi-

tias nobis eſſe gehennam & cruciatus: honores vanitatem,& onera intolerabilia:noſtra otia meram eſſe inquietudinem tam animi quàm corporis. Poteſtque hęc vita aptè comparari periculoſę navigationi,in quā fluctuamus aſſiduò,mille terroribus & periculis expoſiti:donec per irrequietum hunc Adriā ſuperatis procellis naufragi enatemus;& perveniamus ad mortis portū: quę ſola nos è tanto malorum & noxarū labyrintho eximit & liberat. A malis enim nos abducit mors, non à bonis. Tunc erimus beati,cùm corporibus relictis,cupiditatum & ęmulationum erimus expertes.Non deterret Sapientem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter brevitatem vitæ nunquam longè poteſt abeſſe. Hoc meditatum omnibus ab adoleſcentia debet eſſe,mortem ut negligamus: ſine qua meditatione tranquillo eſſe animo quis non poteſt. Qui id quod vitari non poteſt metuit, is vivere animo quieto nullo modo poteſt.Mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia extinguntur. Cum igitur ſit omnibus moriēdum, ſtultum eſt, & effœminatum mortem pertimeſcere,quę finis eſt noſtrarum miſeriarum. Ex ipſa vita diſcedēdum eſt tanquā ex hoſpitio,non tanquā ex domo. Quare id exiguum vitæ ſpatiū, quod nobis largitur divina benignitas, ita tranſigamus, ut ſemper Deo conditori nos ſubmittamus, ac voluntatem noſtram. Fugiamus ea omnia & ſolicitè vitemus,

qui-

quibus illius ira provocari poteſt: ſtemuſque in eo officio, & ſtatione quæ nobis iniuncta eſt, & à qua ſine imperatoris iuſſu diſcedere piaculũ eſt. Omnis noſtra cura in hoc verſetur ſemper ſi poſſumus, ut boni aliquid efficiamus; ſin minùs, ut nihil mali: ſemperque ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur actionum,& cogitationum noſtrarum. A recta enim conſcientia transverſum unguem non oportet quenquam in omni vita ſua diſcedere. Nobiſq; perſuaſum eſſe oportet, ſi Deum, homineſque celare poſſimus, nihil tamen avarè, nihil iniuſtè, nihil libidinoſè, nihil incontinenter eſſe faciendum. Honeſta bonis,non occulta quæruntur. Ab officio viri boni diſcedere nemo debet. Nulla pars vitæ, neq; publicis, neque privatis, neque forenſibus,neq; domeſticis in rebus, neque ſi tecum agas quid,neq; ſi cũ alio contrahas,vacare officio debet:in eoque excolendo ſita eſt vitæ honeſtas; & in negligẽdo turpitudo. At nihil tã tetrũ, nihil tã aſpernãdum, nihil homine ingenuo indignius,quã turpitudinis labẽ ſubire. Si in unũ locũ collata ſint omnia mala,cú turpitudinis malo non erũt cõparanda.Peccatum, à quo demanavit omnis vitæ calamitas, fugiendum eſt,& evitandum,tanquam ſummum malum;quod divortium fecit inter Deum & hominem. Neque tantùm ab iis criminibus cavendum eſt, quæ in actum prorumpunt, omnibuſq; nota ſunt: ſed danda eſt opera in locũ demus vel

minimis cogitationibus,quæ ad deliberationem adducere poſſint animos noſtros. Quæ parva delicta videntur eſſe, neque à multis intelligi poſſunt, ab iis etiam diligentiùs eſt declinandũ. Impii ſemper intra ſe cruciantur: carnificem ſecum trahentes malam conſcientiam. Sua quemque frans, & ſuus error maximè vexat: ſuum quẽque ſcelus agitat, amentiaque afficit: Suæ malæ cogitationes, conſcientiaque animi terrent. Hæ ſunt impiis aſſiduæ,domeſticæque furiæ:quæ dies noctesque pœnas à ſceleratiſſimis repetunt. Ratio nobis à Deo data eſt, ut nos ipſos cognoſcamus, & noſtram originem, quæ ad ipſum Creatorem referenda eſt. Ratio reducat ad Deum cogitationes omnes noſtras,& actiones vitæ noſtrę ad eius præcepta accommodet. Neque id excellens donum, quod nobis ab æterño Patre luminum cõceſſum eſt,in fraudem malitiamque cõvertamus. Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaque malitia, quæ vult quidem videri ſe eſſe prudẽtiam, ſed abeſt ab ea, diſtatque plurimùm. Nec ulla pernicies vitæ maior inveniri poteſt, quàm cùm in malitia ineſt ſimulatio. Cavenda ſunt igitur deligenter ne nos fallant vitia,quę virtutem videntur imitari. Nam malitia prudẽtiam, magnitudinem animi ſuperbia in animis extollendis, liberalitatem effuſio, fortitudinem audacia imitatur,& religionem ſuper ſtitio. Pietatem ſequamur, quæ eſt omnium virtutum fundamentum.Pietate adverſus Deum ſubla-

ſublata, fides & ſocietas humani generis, & una excellentiſſima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt. Pietatis regulas non ex noſtro iudicio, noſtris commentis, aut noſtra ratione, ſed ex Dei verbo ſtatuamus: ex ſacris literis quomodo pii vivere debeant probè edocentur. Deus vult coli, honorari & requiri, non hominum mãdatis, ſed ex ſuo præcepto. Illi iubenti humiliter, & reverẽter obtemperemus; illo loquente cernui nos demittamus, & prompta obedientia illius dictis morem geramus. Omnem vitæ curſum quantumvis difficilem & ærumnoſum patienter toleremus, & alacres tranſigamus: certò ſtatuentes nihil unquã nobis accidere fortuitò, ſed ex illius providentia & volũtate. Homo ſe morti priùs quàm vitæ parare debet, atque ideo putare extremum ſemper ſibi diem adeſſe. Hæc eſt enim hominis cõditio, ut quàm citò in lucem exeat, moriturus exiſtat. Stat ſua quique dies, breve & irreparabile tẽpus omnibus eſt vitæ: Omnes una manet mors; & calcanda ſemel via lethi. Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum. In luctu & miſeriis, mors ærumnarum requies, non cruciatus eſt. E vita tamen hac ſponte noſtra non licet exire. Vetat dominus ille in nobis Deus illius iniuſſu hinc demigrare. Piis omnibus eſt anim⁹ in cuſtodia corporis retinendus; nec iniuſſu eius, à quo ille eſt nobis datus, è vita diſcedendum eſt: ne munus aſſignatum à Deo defugiſſe videamur. At ſi quid

tale acciderit,ut à Deo denunciatum videatur,ut exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus: emittique nos è custodia, & levari vinculis arbitremur:ut omni molestia ac dolore liberati, animo prompto ac securo simus, volentesque in æternam, & planè nostram domum remigremus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen animo simus, ut horribilem illum diem aliis, nobis faustum & felicem putemus: nihilque in malis ducamus, quod sit à Deo immortali constitutum. Novit Pater ille cœlestis quid nobis sit expediēs, quid utile,quid necessarium:nihil quicquam nobis deerit eorum,quę requiruntur ad nostram salutem, si ex illius providentia pendeamus, & nos illi ultro submittamus.Sive longa,sive brevis nobis vita concedatur, eam totam ita impendamus, ne à Deo nostra mens deflectatur.In longo dierũ numero nulla felicitas statui potest, sed in meditatione beneficiorum, quæ assiduè à cœlesti numine recipimus: & in illius misericordia, qua nos in Christo Iesu cōplectitur: nosque gratuitò, & perditione generali exemptos sibi conciliat,& regni cœlestis heredes facit. Tum demũ erimus beati, cùm corporibus relictis,cupiditatũ & peccatorum erimus expertes:& præsentia Dei altissimi fruemur: eaque vita æterna, quam Deus promisit iis omnibus,qui Iesum Christum servatorẽ fide amplexi, remissionem peccatorum illo mediante & satisfactore consequentur. Cùm à principio

cipio creatus esset homo ad imaginẽ Dei, potuit non peccare: sed ab eà perfectione, & excellenti statu, in quo conditus erat, superbia & inobediẽtia defecit: dejectusque est sua culpa ab integritate suæ originis, seque simul, ac totam suam posteritatem involvit maledictioni, ac damnationi æternæ. Omne genùs humanũ, quod ab impuro primi hominis semine propagatũ est, perditioni est dicatum. Ne tamen in desperationem pręceps rueret, statim consolationem audivit clementissimi Dei, qui illi liberatorem, & servatorem promisit: in quem omnium oculos erigi iubet, tanquam in portum nostræ salutis certum, & unicũ. Illi quicunque firma fide adheserit, priori statui, imo excellentiori multò restituitur. Adoptantur enim fideles per Iesum Christũ, & filii Dei fiunt, sanctificati & servati gratia: neque illis restat ulla condemnatio: Deum habent propitium, & recõciliatum: & servitio diaboli excusso liberi redduntur: Reliqui verò, qui justo Dei judicio in sua cæcitate relinquuntur, ii tota vita peccatis obruti, condemnationem sibi thesaurizant, ruinam, & mortem æternam: Idque sua culpa: Nam Deus autor mali non est: Quod nos seruamur, Dei misericordia id beneficium consequimur. Impii & reprobi judicium Dei sentiunt, ut illius justitia manifestetur in filios iræ ipsius. Conducit legem Domini nobis ante oculos proponere: ut in ea tanquam in speculo contemplemur,

non ſolùm quales ſimus, ſed quales eſſe debeamus:& quàm longè ab illa perfectione abſimus, quæ à Deo requiritur: ut agnitione noſtræ miſeriæ & imperfectionis redemptionem noſtram æſtimemus : perfectionemque noſtram aliunde, quàm ex nobis petamus : nempe ex Chriſto qui pro nobis fide iuſſor factus apud æternum patrem ſuum debita noſtra ſolvit, & juſticiæ divinæ perfecta obedientia ſatisfecit. Lex igitur pædagogi inſtar, fideles adducit ad Chriſtum: per quem adoptati, & ſpiritu ejus ſanctificati, ex maſſa illa maledictionis eximimur, & filii Dei ſingulari clementia & beneficio gratis redimur.

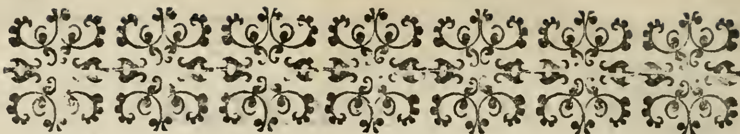
MVN-

CAP. II.

MVNDI CREATIO.

Qui vaſtiattonitus ſpectat miracula mundi,
Suſpicere illius cogitur artificem.
Quod patet in cœlis, terraque, marique, diebus
Sex Deus excellens hocce peregit opus.

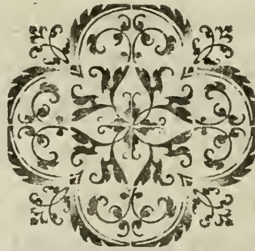

Gen. 1. IN principio creavit Deus cœlum & terram. Cœlum ſuis luminaribus & exercitibus, aërem volatilibus, terram plantis, herbis, arboribus, animalibus exornavit, & *Gen. 2.* maria piſcibus. Et hæc creatio ſex diebus abſoluta eſt. quievitque Deus à ſuo opere die ſeptimo, & illi benedixit. Cùm Dei eſſentia ſit incõprehenſibilis, eiuſque numen effugiat noſtros ſenſus: quoties inſignem & admirandam hanc mundi fabricam contemplamur, ſtatim obruimur immenſa vi fulgoris; quæ mentes noſtras involvit admiratione Architechti. Nullaque pars eſt huius operis, in qua conditoris potentia, ſapientia, & inſignis gloriæ illius non appareant notæ. Non ſolùm literatis hominibus (qui ſcientiarum cognitione conſiderant aſtrorum cœleſtium ſitus, motus, intervalla, proprietateſque, quæ ex aſtronomiæ doctrina diſcũtur) ſed etiam ipſis literarum rudibus hæc admiranda videtur architechtura: quorum nemo eſt, qui non ſuſpiciat & laudet Majeſtatem divinam, adoret illius ſapientiam, & providentiam in gubernandis omnibus admiretur. Imo ex tantis, & tam excellentibus creaturis, quæ noſtris oculis expoſitæ ſunt,

ſunt,ſolum hominis corpus, ſiquis benè cõtempletur; nemo eſt niſi planè mentis inops, & expers judicii, qui in eo non agnoſcat ſatis eſſe miraculorum, ad agnoſcendam Dei optimi Maximi bonitatem & potentiam. Vnde Philoſophorum emerſit opinio nos eſſe filios Dei, propter infinitas dotes, quibus Divinitas exornavit hominem. In quo tantum eſt artificium, tam admiranda concinnatio, & harmonia membrorum omnium, tam præclaræ facultates animæ, ut divinitatem quodammodo præ ſe ferat: Et videantur in compoſitione unius hominis concurriſſe omnes Divinæ ſapientiæ theſauri. Cùm certè hæc omnia contemplamur, & conſideramus attẽtiùs, ea nos debent cogere, ut cernui majeſtati Divinæ conditrici & conſervatrici tanti operis ſubmittamus: unique Deo omnem cultum, omnem adorationem tribuamus: nec derivemus debitam illi obſervantiam ad creaturas, homineſque quantumvis dotibus inſignibus exornatos. Cumque ipſe Deus altiſſimus, infinitus, & ſpiritualis ſit, nec acie oculorum noſtrorum poſſit conſpici; conſtructio mundi hujus, & gubernatio nos poteſt docere quantus & qualis ſit conditor. Illumque judicare convenit ex tanto opere; illum tota mente, ac toto corde amare & amplecti: cùm velit nos in ſe reſpicere; fidem noſtram ad ſe dirigi, coli & invocari à nobis. A ſuis enim virtu-

tibus manifestatur Dominus: quarum vim quia sentimus intra nos, & beneficiis fruimur, vividiùs multò hac cognitione nos affici necesse est, quàm si Deum nobis imaginaremur, cujus nullus ad nos sensus perveniret. Neque tamen curiosa temerariaque audacia illius essentia nobis est discutienda: quæ adoranda est potiùs, quàm scrupulosiùs disquirenda. Qui scrutatur Majestatem illius opprimitur à gloria. Quem cœli & terræ capere non possunt, vix facultatibus imbecillis cerebelli nostri & intellectu concipietur illius infinita & æterna substantia.

LAPSUS

CAP. III.

LAPSVS SATANÆ.

Cæleſtes Genios perfecta luce creatos
Peccatum horrendo perdidit exitio.
Sub Phlegethonte Satan Cocyti mergitur undis:
Pœna eadem reliquis addita dæmonibus.

DEus statim à principio creationis mundi Angelos, & cœlestes exercitus condidit, qui Divinitati inservirent: Ex quibus Satã superbia elatus & malitia, defecit à Deo conditore suo: dejectusque est à sua dignitate, & cœlesti gloria, tãquam Dei inimicus & omnium creaturarum, cum suis turmis, & malorum Geniorum legionibus, quæ se implicuerant eadem rebellione & superbia. Fuerant enim à principio, & à creatione Angeli Dei in excellenti conditione, & præeminentia constituti: sed degenerando sese perdiderunt: & facti sunt instrumenta perditionis aliarum creaturarum: ideo condemnati sunt æterni ignis supplicio & gehennæ: ut est apud Iudam. Angelos, qui non servarunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine Deus reservavit: Et Petrus de iisdem inquit. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari, &c. Quibus locis apertè docent Apostoli Diabolum cum suis Angelis statim defecisse à

Iud. 1.

2 Pet. 2

ſe à principio, & ſuo peccato obrutum, & immerſum condemnationi æternæ. Et hæc malitia, quam illi ſcripturæ ſacræ tribuunt, non ex creatione, ſed ex depravatione illi evenit. Quicquid habet damnabile, id defectione & labſu ſibi accivit: neque quicquam hujus defectus ad Deum eſt transferendum. Ioannes dicit Satanam, quum mendacium loquitur, ex propriis loqui, quia non ſtetit in veritate: Peccavit enim ab initio. Hæc hiſtoria de lapſu diaboli paucisſimis verbis perſtringitur in libris ſacris: ſed ea quæ ſcripta ſunt debent ſufficere ſobrietati piorum: qui nihil exquirunt in ſcriptis divinis, niſi quod facit ad ædificationem, & eorum ſalutem. Curioſiores autem inquiſitiones & ſupervacaneas procul rejiciunt, utpote nihil ad ſe facientes. Sciamus tantùm diabolum ſua culpa defeciſſe ab ea integritate, in qua conditus erat à principio mũdi: quòd ubique dicatur adverſarius Dei & noſter: Is eſt qui Euam ſeduxit, & Deum tanquam mendacii arguens eum ſuo honore ſpoliavit: Is dicitur ſpargere zizania in agro, cùm dormit pater familias, ad corrumpendum vitæ æternæ ſemen. Et Chriſtus ipſe teſtatur. Satanam ab initio fuiſſe mendacem & homicidam. Atqui hæc patrantur ab eo facinora, ut mendaciis veritatem Euangelii oppugnet, hominumque mentes diverſis implicet erroribus: odia & contentiones ſuſci-

Ioã. 8. 1 Ioã. 3

Gen. 3.

Matt. 13.

Ioã. 8.

tet: Dei regnum evertat, & nos in æternum interitum ſecum præcipitet: ut eſt omnis malitiæ & iniquitatis auctor, dux, & architechtus: Cavendum eſt igitur ſedulò ab illius inſidiis: quibus reſiſtendum fortiter. Neque committendum eſt ut illius illecebris tanquam laqueis aut caſſibus impliciti pertrahamur in perditionem. Nihil cum eo generis humani hoſte truculentiſſimo nobis ſit commercii: neque illius violentiam metuamus: nulla illi poteſtas niſi ab altiſſimo; qui nobis pater eſt: neque permittit nos opprimi, neque tentat nos ultra id, quod conducit & gloriæ ſui nominis, & noſtrę ſaluti.

CREA-

CAP. IIII.

CREATIO HOMINIS.

Primus homo è terræ limo formatur: in ortu
Cuius vera ſui fulget imago Dei.
Ex eius latere exempta eſt animoſa virago,
Cari ſubſidium præſidiumque viri.

OMO creatus eſt ad imaginẽ Dei ſumma in dignitate & nobilitate: cui Deus benedixit, & ſubiecit
Gen. 1. terram univerſam: illique dominationem dedit in omnes piſces maris, volatilia cœli, & omnes beſtias reptantes ſuper terram. deditque ei omnes herbas ſementãtes ſemen, & omnes arbores in uſum hominis. Ab hac felicitate & excellẽtia ſtatim defecit Adã. eaque defectione totum naturæ ordinem, ſuamque poſteritatem peſſum dedit: quæ mors animę illius fuit, & alienatio, divortiũque à Deo. Hanc hæreditariam corruptionem veteres vocaverunt peccatum originale: hoc eſt, Naturæ, quæ priùs bona fuerat & pura, depravationem: Quod vitiũ ingenitũ adferimus ab utero matris, & augemus
Pſa. 51. in dies propria malicia. In iniquitate genit⁹ ſum, inquit David, & in peccatis concepit me mater mea. Omnes ergo, qui ab hoc impuro ſemine deſcendimus, peccati contagione naſcimur infecti: & antequam lucem videamus, jam ſumus coram Deo deteſtãda fœditate inquinati. Natura ſumus omnes irę filii, mortui delictis & peccatis noſtris:
Ioan. 3. Quicquid genitum eſt ex carne, caro eſt: & caro

per

per se alienata est à Deo: ideo renasci necesse est ex aqua & spiritu sancto, ut ad Deũ reditus nobis pateat, accessio, & reconciliatio. Ita se corrupit Adamus apostasia & defectione hac damnabili, ut hæc cõtagio ad totã eius sobolẽ transierit, tanquã à radice ad ramos. Nõ enim solùm sibi, sed & posteritati suę perdidit ea ornamenta, quę Deus cõditor illi contulerat à prima creatione. Naturaq; illius relicta est nuda, & inops omnium bonorũ: factumque est, ut à radice putrefacta putridi postea prodierint rami, qui suã putredinẽ transmiserũt ad alios ex se nascentes surculos. Peccatum igitur originale est hereditaria Naturę nostrę pravitas, & corruptio in omnes animę partes diffusa: Quæ primùm facit nos reos iræ Dei, postea profert in nobis opera carnis: quæ sunt ut, ait Paulus; *Gal. 5.* fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, Idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, invidiæ, homicidia, obtrectationes, commessationes, & his similia; quæ qui agunt, regno Dei excluduntur: quòd irã provocãt Divinam, vt mortem conciliant æternã. Sicque depravata est hominis natura, ut illius mens cæcitati, & cor maliciæ perpetuò sit addictum. Omnes affectus carnis & cogitationes inimicitiæ sunt adversus Deũ: Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: Prudẽtia carnis mors est: quoniam sapien- *Rom. 8.*

tia carnis inimica eſt Deo: Legi enim Dei non eſt ſubjecta; nec enim poteſt: & qui in carne ſūt Deo placere non poſſunt. Propterea toties Apoſtolus regenerationem per Spiritum ſanctum neceſſariā inculcat: ſpiritum adoptionis filiorū Dei, in quo clamamus Abba Pater: qui dat teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd ſumus filii Dei: Deponite veterem hominem, qui corrumpitur ſecundū deſi-
Ephe.4 deria carnis. Et renovamini ſpiritu mētis veſtræ: & induite novum hominem, qui ſecundū Deum creatus eſt, in juſtitia, & ſanctitate veritatis. Tanta
Pſa.62 poſt peccatum invaſit hominem inperfectio, ut ſi libretur cum vanitate, ipſe judicabitur vanior. Non eſt iuſtus quiſquam: non eſt intelligens aut requirens Deū: omnes declinaverunt; ſimul facti ſunt inutiles: non eſt qui faciat bonum, ne unus
Eſa.59 quidem. Sepulchrum patens eſt guttur eorū: linguis ſuis doloſè agunt: venenum aſpidum ſub labiis eorum: Quorum os maledictione plenū eſt,
Pſa.14 & amaritudine. Pedes eorum veloces ad effundendum ſanguinem. In viis eorum contritio, & infelicitas: quibus prę oculis nō eſt timor Dei altiſſimi. Ex hac certè, corrupta natura nihil poteſt provenire, quod non ſit malū, & damnabile: omneſq; ſub eadem condēnatione & maledictione comprehendūtur: cùm omnium linguæ fraudulentæ, manus rapinis, & homicidiis fœdatæ, labia venenata, opera inutilia, iniqua, putrida, lethalia.
quorum

quorum animus ſine Deo: quorum intimæ cogitationes ſunt pravitas: oculi ad inſidias cōpoſiti; animi ad inſultandum elati: omnes deniq; partes ad infinita flagitia concinnatæ, & ab omni virtute alienæ. Si omnibus ejuſmodi portentis obnoxia eſt uniuscujuſque anima, qui fructus ex ea manare, & provenire poterunt? Profectò nulli: neque enim arbor mala bonos fructus gerere poteſt. Nonne vita iſta continuum eſt peccatum? & quò diutiùs nobis prolongantur vitæ dies, eò graviùs delictis ac peccatis oneramur, & obruimur: nihilque nobis reſtaret præter deſperationem, niſi Deus miſericors ſua clementia & bonitate paterna miſeretur noſtri: noſque manu potenti eximeret ex hoc peccatorum barathro, & liberaret à tyrannide diaboli, & ſervitute carnis: contagionemque hanc naturalem ſanaret in ſuis electis: quos vivificat ſpiritu Chriſti redemptoris, & ſuſtentat benigniter. Reprobis verò frænũ injicit, & lupato coërcet, impeditque eorum machinationes, conſilia, conatuſque, ne in actum erumpant, & exequantur ſuum furorem: niſi quatenus expedire videt ad conſervationem univerſitatis rerum. Natura omnium & voluntas ita ſervitute peccati vincta eſt, ut ad bonum per ſe non poſſit commoveri, nedum adplicare. Sed converſio ad Dei clementiam tota eſt referenda. Cōverte me Dñe (inquit Hieremias) & ego cōvertar. *Hie.31.*

Voluntas est in homine quidem: velle bonum profectus est: velle malum defectus. Hoc est: Benè velle, est gratiæ: malè velle, corruptæ naturæ.
Phil.1. Cùm autem Paulus dicit se confidere, quòd qui cœpit bonum opus in Philippensibus, perfecturus sit usque in diem IesuChristi. Per hoc bonum opus intelligit conversionem, quæ est in voluntate: corda nostra flectendo, formando, diri-
Eze.36 gendoque in justitiam, & confirmando ad perseverantiam. Dabo vobis cor novum (inquit Dominus per suum Prophetam) spiritum novũ ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra: & dabo vobis cor carneum: & faciã ut in præceptis meis ambuletis. Certum est, nisi Dei clementia & bonitate singulari juvemur, nos nihil posse præstare per nos quod illi possit placerè. Nam cùm mali simus natura, nihil potest ex nobis provenire quod malum non sit, & simile scaturigini, unde nostra opera procedunt: ex carne enim nihil nisi peccatum oritur, quod hominem alienum à Deo reddit, & abducit à spe vitæ æternæ: nisi renovetur spiritu, & regeneretur in novum hominem. Expurgantes vetus illud fermentum, quod carnem tantum sapit, & illius concupiscentias & depravatas voluntates nutrit & fovet: offuscatque judicium hominis, neque permittit ut viam rectam salutis agnoscat, & in ea ambulet. Nã caro quæ carnis sunt sapit, & à Deo se prębet alienam.

P R I-

CAP. V.

PRIMI HONINIS DEFECTIO.

Gen. 3.

Serpenti ne præbe aures: præcepta Tonantis
Vocibus uxoris ſint potiora tuæ.
De vetitæ fructu comedes quando arboris, illo
Te vinctum rapiet mors inopina die.

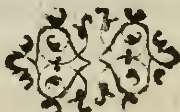
CONDITUS erat Adam ad imaginem Dei: & ratione præditus, ut tota mẽte ad meditationẽ vitæ æternę, & virtutis studium erigeretur: Deumq; conditorẽ suũ cognosceret, coleretque, & illi subjiceretur: illi data erat Eva vitæ socia, ne solus degeret, positiq; in Paradiso Edẽ: & potestas concessa comedendi de omnibus fructibus: de ligno autẽ sciẽtię boni & mali ne comedas (inq̃t Deus) In quacunq; enim die comederis de eo, morte morieris. Sed serpẽs dixit ad mulierẽ: Cur præcepit vobis De⁹ ut nõ comederetis de omni ligno Paradisi? Scit enim quòd in quocunq; die comederitis de arbore sciẽtię boni & mali, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dii, scientes bonũ & malum. His persuasa mulier comedit de fructu vetitæ arboris, & dedit viro suo: hisque statim sunt aperti oculi: & cognoverũt se nudos esse: & se absconderũt. Factumq; est ut hac inobediẽtia & lapsu divinæ maledictioni sint addicti. Prima nobilitas in qua erat creatus Adam, ingẽs erat Divinæ benedictionis & bonitatis beneficium: à quo excidit inobedientia, quæ ex superbia manavit: Cui accessit dolus Serpentis, qui Evæ imposuit. Ea enim infidelitate obcęcata, maritũ ad peccatũ hortata est. unde emersit ambitio, & in-

Gen. 2.

& ingratitudo, dũ contempto Dei mandato, turpiter à ſua origine deciderũt: Pręcepti certè, finis erat, ut ſua ſorte contẽtus homo, nõ ſineret ſe efferri mala cupiditate. Temeritas impia in eo apparuit, cùm ſuperbè cõditoris ſui juſſui nõ obtẽperans, æqualẽ ſe Deo eſſe voluit; prophana apoſtaſia Dñi ſui jugum excutiens: ſubſcribẽſque calumniis Satanæ, qui fœdiſſimis & execrabilibus probris Deum mẽdatii arguebat, invidiæ, & malignitatis: cũ diceret: Nequaquã moriemini: Sed novit Deus quo die comederitis de fructu hoc, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum: Ex hoc cõtemptu Dei & infidelitate porta patuit ad ambitionem, quæ cõtumacię mater fuit. Quòd ſi verbo Dei ſui audiens fuiſſet, optimũ adhibuiſſet frænũ ad omnes affectus ritè tẽperandos: nihil melius eſſe quàm Dei mandatis parẽdo, colere iuſtitiam: ac ultimã vitæ felicis metã eſſe, ab ipſo diligi. Prima igitur Adæ vita erat manere conjũctum opifici ſuo, & devinctum. Sed alienatio ab eo fuit animæ interitus. Noluit tamen Deus miſerum hominem in hac morte proſtratum proſus deſerere: Sed illũ ſtatim poſt lapſum ſublevavit promiſſione Meſſiæ; in quo Adã ac ejus poſteri recõciliarentur, & vitã æternã adipiſcerẽtur. Sicut enim per unũ hominẽ peccatum in hũc mundũ intravit, ut per peccatũ mors: & ita in omnes homines mors pertrãſivit: Si unius Adami delicto multi mortui ſunt, mul-

Rom.6. to magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Ieſu Chriſti in plures abundavit. Nam judiciumex uno in condemnationem,gratia autem ex multis delictis in juſtificationem facta eſt. Et ſicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ita per unius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Hic eſt ille redemptor generis humani Chriſtus quẽ Deus
Gen. 3. Adamo ſtatim poſt peccatum promiſit: Dixit enim ſerpenti: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus: de Chriſto nempe loquens qui ex Maria virgine debebat naſci.

LEX

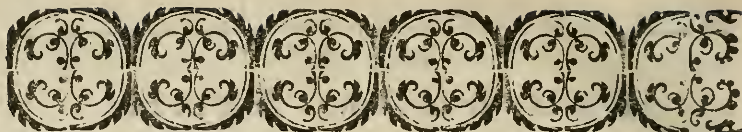

CAP. VI.

LEX DATA. Exo. 20.

Primum hominem morti peccatum obstrinxit: & eius
Posteritas simili subdita iudicio est.
Lex data: qua mortale genus monitrice docetur
Ad veram ducat quæ via iustitiam.

OMO post lapsum Adami eadem maledictione implicitus est, qua primus omnium parẽs, qui à Deo defecerat: Et morti æternæ addictus, non poterat ex tãta ruina assurgere, neque è tam horrendo emergere naufragio, nisi Dei beneficio aliquid opis illi fuisset collatum. Deus enim temporis successu Legem suam per Mosem publicavit, ut revocaret in viã rectam eos qui perditi erant. At lex ostendebat non solùm verum Dei summi cultum, ac pietatis regulam: sed tanquam speculum fuit hominibus, ut sese cognoscerent observationi illius impares esse: & horrore judicii cogerentur ad remedium confugere: quod proponebatur in Domino nostro Mediatore & propiciatore. Ad quem non possumus venire, nisi propriæ virtutis opinione vacui, & propriæ justiciæ fiducia exuti, fracti & contusi conscientia nostræ ægestatis, discamus humilitatem, ac dejectionem nostri. Lex enim nostram pungit conscientiam: atque intrinsecus monitrix est eorũ, quę Deo debemus: Cùm boni ac mali discrimen nobis proponit: nosque reos judicii pronũciat: si ab officio tantillũ discedamus.

damus:Quicunq; ſervaverit totã legẽ,& defecerit in uno,erit omnium reus. Deo gloriã,honorẽ,reverentiam debemus,ac timorem: Nõ ſumus noſtri iuris:ab eius nutu nos ſuſpendi oportet: Cũq; juſticia ac rectitudo illi ſint cordi, iniquitas verò abominationi,niſi velimus ab eo deſicere, & apoſtaſię damnari,neceſſe eſt tota vita juſtitiam à nobis coli,ac pręſtare ſanctitatem,& vitę puritatem. Neq;,cùm ſolvendo nõ ſimus, tergiverſari & excuſare decet defectum noſtrum, & facultatis noſtræ inopiã. Deus ſemper ſui ſimilis eſt,juſtitię amator,iniquitati infenſus: neq; quicquã cũ peccatoribus habet cõmercii: Quod in ſua lege exigit à nobis,id ex naturæ obligatione obſequendi neceſſitas nos monet: Quod autẽ non poſſumus, id eſt noſtri vitii,ac culpæ quæ ex nobis eſt, nõ ad Creatorẽ cõferenda:Malum in nobis eſt,& nobis imputãdum. Quicunq; igitur ex operibus Legis ſunt,ſub maledicto ſunt,ut ſcriptum eſt:Maledictus qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis,ut faciat ea. At in lege nemo juſtificatur apud Deum: ſed juſtificatus ex fide vivit. Chriſtus nos redemit de maledictio Legis,factus pro nobis maledictum:ut ſcriptum eſt: Maledictus qui pendet è ligno. Propter trãſgreſſionẽ poſita lex eſt,donec veniret Chriſtus.Stipẽdium peccati mors: ſtimulus mortis peccatũ eſt. Virtus peccati Lex.Quæcũq; Lex loquitur,iis qui

Gal. 3. *Deut. 27.* *1. Cori. 15.* *Rom. 6.* *Rom. 3.*

ſub Lege ſunt loquitur:ut omne os obſtruatur,& ſubditus ſit omnis mundus Deo. Quia ex operibus Legis nõ juſtificabitur omnis caro corã Deo:

Roma. 10. & 3 Gal. 1. Per legem cognitio peccati: Et Lex iram operatur. Finis igitur legis Chriſtus eſt: & iuſtitia Dei per fidem illius in omnes, & ſuper omnes qui credunt in Ieſum Chriſtum; qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris,ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam. Quicunque venit ad illum, miſericordiam conſequitur, & ſublevationem à peccatis ſuis: quæ Chriſtus in ſe recipit, & pro iis precium juſticiæ divinæ ſolvit, ne ſolutio à nobis exigatur: cui ſolvendo nemo mortalium, quantumvis juſtus & integer,unquam eſt inventus.

LEX

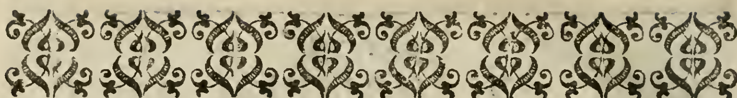

CAP. VII.

LEX AD CHRISTVM DVCIT.

Lex hominem ostendit nudum, & virtutis egentem:
Non quis sit, sed quis debeat esse monet.
Ducit & ad Christum: qui nos à morte redemptos
Æterno vitæ munere sanctificat.

Cùm ad Legem Dei vitam nostram, ac vires nostras expẽderimus, sentiemus toto cœlo nos abesse ab ea justitia & perfectione, quã Deo justo & perfecto debemus, si velimus illi conjungi, & ab eo recipi. Hinc metus, horror, ac trepidatio in nobis oritur, summaque cordis anxietas, cùm iniquitatum nostrarum põdus non possit conscientia nostra sustinere: sibiq; representet, ponatque ante oculos irati Dei judicium, ac condemnationem æternam, quę proposita est iis, qui Legi ex omni parte non satisfaciũt.

Deut. 27. Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quę scripta sunt in libro Legis hujus, ut faciat ea. Humiliatus igitur, ac dejectus horrore perditionis imminentis, ad Dei misericordiam, tanquam ad asyllum unicum, & salutis portum se convertit homo peccator, qui sibi consultum cupit. Non enim satis est sentire suam calamitatem, & condemnationis judicium, si hic sensus nos consternet, & ad desperationem adducat. Erigendus est animus, ac solicitè circumspicere oportet, an ex his angustiis possimus aliqua ratione, aut servatoris alicujus ope

Ioã. 1. eripi. Audimus in Euangelio Ioannem clamantem:

tem: Hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Is est qui livores nostros sustulit. Is est qui fidejussor pro nobis apud æternum Patrem est præsto. Is est qui nos ad se vocat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. *Matt. 11.* Ad Christum igitur nos Lex tanquam pædagogus adducit: hunc servatorem nobis proponit: in eo refugium tutum nobis ostendit: & propiciatorem demonstrat, in quo liberationem ab obligatione legis invenimus. Christus enim nos redemit à maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. Nam ex Lege nemo justificatur apud Deum. Quicunque ex operibus Legis sunt, sub maledicto sunt: Sed per fidem in Christum benedictio nobis tribuitur. Conclusit scriptura optura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credẽtibus. Requiritur autem ut hæc fides vera sit ac viva: ne aliò lumina deflectat, præterquam in Christum, utq; fructus suos producat. Deus, ut indulgens pater, nos ad amorem sui allicit dulcedine præmiorum; denunciãs virtutibus apud se reposita præmia: neque frustra laboraturum qui suis obtemperat mandatis. Reprobis quoque, & contumacibus indicit mortis æternæ supplicium, & infinitas calamitates in præsenti sæculo: Anima quæ peccaverit ipsa morietur. *Eze. 18* Quamvis cùm requirit à nobis hanc observantiam, poscit debitum, quod remunera-

tione dignum per ſe nõ eſt: Sed cùm remunerat, gratuita gratia remunerat. Lex cùm perfectam requirat juſtitiam, legitimus illius cultus conſtat obedientia, quæ cuſtos eſt omnium virtutum: Eaque non tantùm debet eſſe externa, ſed etiam interna & ſpiritualis: cùm Deus corda ſcrutetur, & interiora mentis reſpiciat. Cùm igitur hæc obſervantia Legis vires hominis ſuperet, Chriſtum habemus fidejuſſorem, & propiciatorem apud Deum Patrem, qui Legis obligationem ſuſtinuit, ut nos ab ea liberaret. In eo nobis propoſita eſt liberatio & ſatisfactio, & ſecuritas conſcientiæ: cùm ſciamus illum revera exequi, quod nobis proponit: eſt enim æterna Dei veritas.

EZE-

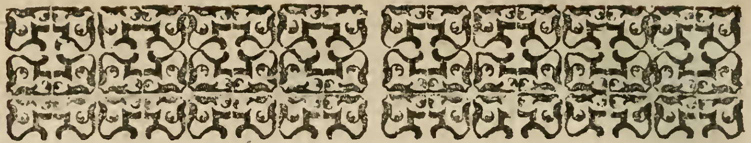

CAP. VIII.

EZECHIAS SERPENTEM ÆNEUM DEJICIT.

Ezechias idola Deûm ſubvertit & aras;
Præcipiens pura numina mente coli.
Et quondam à magno conflatum Moſe Nehuſtan
Suſtulit, illius myſtica ſacra vetans.

HOc eſt primum præceptum primæ tabulæ, quæ nos cultum divinum, pietatem, & religionem docet. Cùm debeamus omnia Deo conditori mundi totius, hæc tamen maximè à nobis exigit, Adorationem, fiduciam, invocationem, & gratiarum actionem. Adoratio, eſt cùm illum veneramur & colimus: illius celſitudini nos ſubmittentes, & conſcientias noſtras ſubjicientes legi illius. Fiducia, cùm ex cognitione virtutũ ejus, in eo ſecuri acquieſcimus: Cùm in eo ſapientiam, juſtitiam, potentiam, veritatem, bonitatem omnem reponimus; & ſola illius communicatione nos æſtimamus beatos. Invocatio, Si quoties urget neceſſitas, in ejus fidem & auxilium nos nos recipimus, tanquam ad unicum præſidium. Gratiarum actio, eſt gratitudo, qua laus bonorum omnium illi tribuitur, tanquam autori omnis beneficentiæ. Hæc omnia Deus ſibi jubet conſecrari, neque quicquam horum aliò derivare. Caveatur hic vana ſuperſtitio; qua animi à vero Deo deflexi, huc atque illuc tanquam in varios diducuntur deos.

Con-

Contenti ſint homines uno vero Deo: neque lacerent ejus cultum, quem unus ille ſibi ſoli vendicat. Cavete ne fortè decipiatur cor veſtrum, Deut. 11.
& recedatis à Domino, ſerviatisque diis alienis,
& adoretis eos: & iraſcatur Dominus, claudatque cœlum, &c. Cùm reperti fuerint apud te vir aut mulier transgredientes pactum Domini, ut Deut. 17.
vadant, & ſerviant deis alienis, & adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiam cœli quæ non præcepi, &c. Educes virum aut mulierẽ, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur. Provocatur Deus ad Zelotypiam, quoties figmenta noſtra ſubſtituimus in ejus locum. Cave, ne quando oblíviſcaris Nũ. 4.
pacti Dei tui, quod, pepigit tecum, ut facias tibi ſculptam ſimilitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit. Quia Dominus Deus tuus ignis cõſumens eſt, Deus Zelotes. Pura ſit conſcientia vel ab occultſſimis apoſtaſiæ cogitationibus. Cũ Deus interiora noſtra rimetur & cognoſcat, neque illum lateant abſtruſiſſimæ cogitationes noſtræ; quas, ſi malæ ſint, inultas non fore minatur: multo minùs ſi coram eo adulteremus: & honorem, qui illi ſoli debetur, ad alios deos nefando ſacrilegio transferamus: Neque hic fallamur noſtris intentionibus: nos honorare Deum unũ conditorem omnium rerum, in ſuis creaturis. Deus hic ſolus audiendus eſt: neque illi dan-

dus interpres, qui verba præceptorum illius in
Deut. 12. alium ſenſum detorqueat, quàm voluit. Non fa-
cias quod bonum videtur ante oculos tuos: hæc
Pr. 30. facito quæ præcipio tibi, neque addas quicquam,
neque diminuas. Cùm Iſraëlitæ murmuraſſent
contra Dominum in deſerto, ſerpentibus ignitis
graviſſimè ſunt afflicti: cumque eos peccati pœ-
Nũ. 21. nituiſſet, Deus eorum miſertus juſſit ſerpentem
æneum erigi, ad quem quicunque erigebat ocu-
los, à morſu ſerpentum ſanabatur: Huic ſerpenti
æneo Iſraëlitæ multis poſt annis honorem divi-
num præſtabant, quòd erectus eſſet Dei juſſu:
4. Reg. 18. Sed hanc impiam ſuperſtitionem non ferẽs Eze-
chias rex Iuda, ſimulacrum fregit, & ſacra quæ
illi fiebant in poſterum abolevit: quamvis
hoc ſimulacrum eſſet antea juſ-
ſu Domini à Moſe e-
rectum.

ISRA-

CAP. IX.

ISRAEL IDOLATRA ERECTO VITULO. *Exod.* 32.

Post epulas Hebræa Dei gens provocat iram,
Indicens levibus festa colenda choris.
Et Pelusiacæ conflans Idola iuvencæ,
Incendit Phariis thura profana sacris.

EN s hominum hebetudine & miſeranda cæcitate laborans, craſſiſſimaq; ignorãtia obruta, pro Deo vanitatẽ,& inania ſpectra ſemper proclivis fuit colere. Neque numen præſens eſſe putavit,niſi corporati aliqua forma oculis exhiberetur. Noverãt Iſraëlitæ tam doctrina parentũ, & majorum ſuorum,quàm institutione Moſis unum eſſe verum Deum:qui ante multa ſæcula ſeſe manifeſtarat patribus Abrahamo, Iſaaco,& Iacobo: ſenſerant & illius præſentiam , potentiã, & auxilium;cùm paulo antè manu forti miraculoſè erepti eſſent de ſervitute Ægyptiorum: In eorum præſentia apertum eſt mare;ſicco pede tranſiit populus per medium ſinum Erythræum , in quo ſubmerſus eſt Pharao cum ſuo exercitu : Cũ tamen Moſes ad Deum conſcendiſſet in ſummitatem mõtis Sinai,eius abſentia pertæſi Iſraëlitæ, cõclamarunt omnes:Neſcimus quid contigit iſti
Exo.32 Moſi:Surge,inquiunt ad Aaronẽ, fac nobis Deos qui nos præcedãt.Quorum importunitãte victus Aaron ex inauribus aureis populi vitulum cõflavit

vit fuſilem: dixitque: Iſti ſunt Dii tui, ô Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti: Poſtero autem die, quo ſolennitas ab Aarone fuerat indicta, populus obtulit holocauſta, & victimas pacificas: ſeditque manducare & bibere, & ſurrexit ludere. Reverſus autem Moſes, cùm ſuos inveniſſet tam nefanda deos alienos apoſtaſia ſequi & colere, indignabundus, tabulas lapideas, in quibus Dei digito decem pręcepta Legis ſcripta erant, cõfregit: Dñs autem irritatus cõtra prophanos, ſtatuit perdere populum. illiuſque juſſu cæſa ſunt uno die à Levitis viginti tria millia hominum: neve in reliquam multitudinem Dei furor exardeſceret, Moſes pro populo deprecatus eſt. Hinc ſcaturiginẽ idololatriæ videmus ortàm, quòd homines non credant præſentiam Dei, niſi ſub aliqua forma illum ſibi ante oculos repręſentent. Et qualem animo imaginantur, talem ſibi proponi poſcunt. Mens idolum gignit, manus artiſicis parit. Quod etſi, qui judicio cæteris præſtant, non credant eſſe Deum: illic tamen divinitatem Numinis aliquam putant adeſſe: & ideo ſtatim ad adorationem prolabũtur: Exiſtimantq; Deo gratũ eſſe, ſi colatur quoquo modo inventionibus hominũ: ac ſufficere illi, dummodo majeſtas Divina nõ omnino dejiciatur e ſolio, & illiꝰ potẽtia nõ negetur: Deus aliquãdo pręſentiã ſui Numinis exhibuit certis ſignis: ut cũ poſteriora ſua demõſtravit

Mosi in ſpecum compulſo: Non tamen, inquit, videbis faciem meam: quia nemo hominum me poteſt videre & vivere. Apparuit & Manuæ patri Samſonis in ſpecie juvenis. Et Abrahamo viſus eſt in planicie Mamré inter duos Angelos: cũ quo collocutus eſt, & deprecatus pro Sodomeis, qui paulo poſt horribili perierunt excidio. Apparuit quoque in fornace ignis in campo Dura extra Babylonem, in quam conjecti erant juvenes Sidrachus, Miſacus, & Abdenago: quòd ſtatuam erectam à rege noluiſſent adorare. Sed eæ viſiones factæ ſunt propter cauſas urgentes: neque permiſit ſtatuas erigi quæ illum repræſentarent, ut viſendum ſe præbuerat. Non enim poteſt majeſtas illa divina infinita & incomprehenſibilis rebus quæ ſub ſenſum hominis veniunt exprimi.

Exo.23 *Iudic. 13.* *Gen.18* *Dan.3.*

LEX

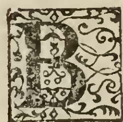
CAP. X.

NINVS ASSYRIORVM REX.

Assyrii prisco statuere altaria Belo,
Sacraque thuricremis deveneranda focis.
Hinc mos emersit claros Heroas ad astra
Ferre, & cælestes inter habere deos,

Erosus tradit Ninum Babyloniæ regem, & Semiramidis maritum, fuiſſe primum, qui poſt generalem diluvii magni inundationem (quæ ſub Noa Iano, ſive Ogyge priſco contigit) erexit imaginem Iovi Belo Iunonique parentibus ſuis, & Saturno Nēbroto Rheæque aviæ: quibus nō ſolùm ſtatuas in media urbe Babyloniorum poſuit, ſed etiam templa ac ceremonias ſacras in eorum honorem, & memoriā inſtituit. Atque illi inter Aſſyrios pro Diis magnis habiti ſunt: ſucceſſuque temporis regū mādato illis honores divini, ſacrificiaque tributa: cū à principio imagines ac templa memoriæ illorū conſecrata eſſent. Ita factum eſt, ut hic imaginum cultus, & idololatria, quæ ab exiguis principiis ortum ſumpſit, longè latéque per totum orbem terrarum dilatata, & diffuſa fuerit: Aſtuque Satanæ (qui Dei hominumque eſt inimicus) promulgata eſt hæc conſuetudo adorandi homines mortuos ab Aſſyriis ad Ægyptios, deinde per totam Aſiam. Et brevi contigit, ut hoc exemplum pervagatum ſit ad reliquas nationes, quæ jam replerant terram coloniis, & frequentibus habi-

habitatoribus. Quorum unusquisque proprios Deos sibi finxit, ex principibus vel regibus, qui populos pietate, consilio, beneficentia, vel potẽtia juvissent, quos post mortem, beneficiorum acceptorum memores, inter cœlites constituerunt, participesque fecerunt gloriæ veri Dei (quẽ non ignorabant conditorem esse mundi totius) aut illi planè substituerunt. Tanta semper fuit, hominum insania, ut in religione maluerint sua sequi commenta, quàm retinere cultum divinum, à vero Deo ordinatum, & posteris traditũ à priscis Patribus. Hi enim spreto relictoque Dei mandato, honorem & servitutem Divinitati debitam, contulerunt ad Deos fictitios & peregrinos: superstitionibus nefandis sese inquinantes, & sacris prophanis iram Dei provocantes. Revelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent. Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis: & obscuratum est insipiens cor eorum. Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & volucrũ, & quadrupedũ, & serpentiũ. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorũ, in immunditiam, ut cõtumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Quia commutaverunt verita- *Rom. 1.*

tem Dei in mendacium, coluerũt & ſerviverunt creaturæ potiuſquàm Creatori, qui eſt benedictus in ſæcula: propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, &c. Et ſicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Infandorum idolorum cultura, ut dicitur libro Sapientiæ, omnis cauſa mali eſt, & principium, & finis. Dum lætantur, inſaniunt: vaticinantur falſa; vivunt injuſtè: pejerant citò: Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum: & adinventio illorum corruptio vitæ eſt. Apoſtaſia enim hæc cum impietate invexit inter homines infinita ſcelera, ac vitę totius depravationem.

Sapiē. 14.

ASSY-

CAP. XI.

ASSYRIORVM DEI.

Bifronti Iano divûm ſacrantur honores:
Cuius ſunt pleni poſteritate poli.
Saturno, atque Iove, & Iunone, atque Hercule. Talis
A primo ſeries annumeratur avo.

TANTA fuit omnibus sęculis hominum temeritas ac cæcitas, ut non viderint neque cognoverint Deo soli creatori & cõservatori totius mundi summã autoritatem, reverentiam, & obedientiam deberi. Illi verò sibi comparari posse justitiam pręter Dei verbum aggressi, ad novorum deorum cultum & adorationem suorum figmentorum sese transtulerunt, malisque & abominabilibus superstitionibus se inquinarunt. Vt contigit. Assyriis, qui statim post diluvium, Nini tertii regis exemplum secuti, innumeros erexerunt Deos. Existimabant enim Majestatem illam divinam mundi conditricem infinitam, omnipotentem, invisibilem, justam, misericordem, bonam, non posse exprimi, neque subjici oculis hominum, neque posse cognosci qualis sit, nisi per suas creaturas, per quas illius potentia ac bonitas manifestatur: maximè per homines qui insignibus virtutibus, ac dotibus à Deo illustrati sunt: qui consiliis, auxilio, & doctrina rude genus humanum & infirmum docent, instituunt, protegunt, & dęfendunt: propulsan-

pulsantes ab eis omnem injuriam, & violentiam malorum, a quibus opprimuntur: Propterea Deũ summum non invitò illis communicare partem sui honoris, qui semper in autorem redundat. Idem quoque de cæteris creaturis tradiderunt: per quas Deus, vel suum judicium, vel misericordiam exercet super homines: quibus vel reverentiam, vel metum, vel honorem tribuendum docuerunt, & in ipsis Deum colendum: quòd per eas divinæ bonitatis munera in nos stillent: Ineptè garriebant Deum nihil aliud esse quàm Naturam, sive arcanam inspirationem, quæ mũdum vegetat universum. Ideo mundum non solùm esse imaginem Divinitatis, sed esse illius corpus: Quam impiam ratiocinationem refutat scriptura sacra, ac ipsa ratio. Non enim Conditor constituitur eodem gradu, quo illius opus: cùm Natura sit ordo præscriptus à Deo in rebus creatis. At Dei potentia illius æternitatem satis declarat, & principium habere à sese, quòd omnia ab eo suam ducant originem: cunctaque, quæ sursum ac deorsum spectemus, vivam illius imaginem adumbrant. Non quòd oporteat illis adorationem aliquam præstare, quantumvis excellentia videantur, sed rectà ad opificem omnium nos decet convertere mentis nostræ aciem. A suis enim virtutibus manifestatur Deus: quarum cùm intra nos vim sentiamus, multò vivi-

dior in nobis eſſe debet hæc meditatio. Et quia non poſſumus illum capere; non propterea debemus ad viſibiles creaturas illius Majeſtatem alligare; ut ad has proſtrati vota noſtra & preces offeramus ſummo Numini; quòd credamus illũ ex ligneis, lapideis, metallicis, corruptibilibuſq; ſtatuis nos reſpicere, & audire; noſtriſque neceſſitatibus ſubvenire, & in periculis nobis opitulari: Hic error (cujus cauſa Deus iratus diluvio mundum univerſum ſubmerſerat) ſtatim invaſit mentes hominum poſt reſtaurationem orbis: etiam vivente adhuc Noa. Cujus nepotes ſeſe nefanda idololatria: ſtatim prophanaverunt & cor-
Ioſ. 24. ruperunt: id patet in hiſtoria Ioſue, de Thare & Nachore: Et Chami, ſive Chameſenui, poſteritas cum patre (cui Deus maledixerat propter impietatem & cõtemptum erga patrem Noam) totam Aſſyriam & Ægyptum innumeris ſuperſtitionibus, & idololatria corrupit, ut teſtatur Beroſus in ſua epitome: Hinc manavit infinita Deorum turba, quibus commiſerunt adminiſtrationem cœli & terræ, ſub imperio tamen illius primæ eſſentiæ Divinæ æternæ; quæ condidit totam rerum om-
Sap. 14 nium machinam. Salomon teſtatur primum idolorum cultum manaſſe ab iis, qui hunc honorem detulerunt mortuis: ut ſculptis imaginibus memoriam illorum ad poſteritatem proferent: Et hanc conſuetudinem verſam poſtea fuiſſe in legem:

gem: jussuque tyrannorum ceremonias & sacra fuisse instituta defunctis Principibus, aliis qui insigni aliquo beneficio juvissent suos concives, & rempublicam. Cui rei accessit & adulatio hominum, qui etiam malos principes deificarunt, ut in Derceto muliere Ascalonita, quæ cùm ex adulterio concepisset, & peperisset Semiramidem, pudore culpæ se in stagnum præcipitem dedisse fertur, & in piscẽ mutatã: atque sub piscis figura postea fuisse cultam. Ita quoque Apis anima in bovem, Anubis in canem: Et ejusmodi metamorphoses; sub quibus homines pro Deis culti sunt. Xenophon tradit clararum familiarum avos fuisse Saturnos appellatos; filios primogenitos Ioves: Filias Iunones: Nepotes verò Hercules. Hinc contigit ut plures Saturnos, Ioves, Iunones, & Hercules legamus in historiis antiquorum. Primum autem omnium Patrem dixerunt Ianum, vel Ogygem, quem Chaos, & Cœlum cognominarunt, Majorum ac minorum deorum parentẽ. Hunc fixerunt bicipitẽ, & duas habentem facies: quòd sæcula quæ præcesserant diluvium generale viderat, & quæ secuta sunt. Inde pullulavit illa deorum myrmecia, figmentis & superstitionibus plena: nulla fuit natio quæ sibi proprios non statuerit, & mille nugas, mille blasphemias de singulis non publicarit: non solùm inter Ethnicos, sed etiam inter Israëlitas hoc impietatis contagiũ

Xenop. de æqui voc.

ſerpſit. Quæ tantopere Deo abominanda viſa ſunt, ut ſæpiſſimè propter hæc populum ſuũ ultus ſit. Paulus apertè ait Deos Gentium malos eſſe dæmonas. Chariſſimi, inquit, fugite ab ido-
Cor. 10. lorum curtura: Quæ immolant gentes, dæmonibus immolant. Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum. Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Et ſcriptura ſacra ſic loquitur. Si dominum ad iram irritaveritis idololatria, peribitis de terra. Diſperget vos Deus in
Nũ. 4. omnes gentes; ibique ſervietis diis, qui hominũ manu fabricati ſunt, ligno & lapidi, quæ non vident, non audiunt, non comedunt, non odorantur.
Levit. 19. Nolite converti ad idòla, nec deos conflatiles facietis vobis. Ego Dominus. Nõ facietis vobis idolum aut ſculptile; nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra, ut adoretis
Levit. 26. eum: ego enim ſum dominus Deus veſter. Non
Deut. 16. plantabitis lucum, & omnem arborem, juxta altar e Domini Dei veſtri: Non facies tibi atq; conſtitues ſtatuam: quæ odit Dominus Deus tuus. Infelices ſunt, inquit Salomon, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellaverunt Deos opera manuum hominum; aurum, argentum, artis inventionem, & ſimilitudinem animalium, aut lapidem inutilem, opus manus antiquæ.

PAN-

CAP. XII.

PANDORA ET PROMETHEVS.

Condita Pandoræ gravido cratere Epimetheus
Excipit, heu quantis noxia dona malis!
Illa voluptatis ſunt dulcia fœnora: quorum
Peſtifero perimunt tecta aconita favo.

GRæCI superstitionum inventores, primum formatorē hominis dixerunt fuisse Prometheum, Iapeti filium: Qui ex limo terræ formavit imaginem ad similitudinem humanam: Sed cùm ex terrena materia facta esset crassa & stupida, eam animavit igne cœlesti, quē ex Iovis solio furatus est clauculū, concava arundine inclusum, ne furtum animadverteret Iuppiter. Hoc sacrilegium ut Deus ulcisceretur (indignè tulerat homines recens creatos vigore cœlesti & sapientia diis similes reddi) Mulcibero mādavit, ut ad Dearum cœlestium formam figuraret imaginem: quæ ut fuit absoluta, illam Iuppiter vita & ingenio donavit, Iuno ornavit, Pallas erudivit, Venus illi pulchritudinem & gratiam tribuit, Mercurius eloquentiam: cæterique dii aliquid doni in hanc novam Deam cōtulerunt, unde nomen Pandorę sortita est. Illius manu impositus est crater aureus à Parcis, Cloto, Lachesi, & Atropo: quo inclusit Iuppiter morbos, lāguores, curas, solicitudines, egestatem, pudorem, tristitiam, & reliqua omnia mala & incōmoda, quibus vita humana poterat exagitari, & vexari: Sta-

tutum-

tutumq; erat Fati decreto,ut homo volens,ac ſua ſponte compulſus hunc craterem aperiret, & in ſe admitteret monſtra illa ærumnarum,quæ inde evolarunt. Vtque id non coactus faceret neceſſe fuit, ne poſtea hominum genus meritò conqueri poſſet Deum fuiſſe autorem malorum & calamitatum, quibus miſeri mortales poſtea ſunt agitati,& cruciatibus aſſiduis moleſtati: Quas cùm ultro ſuaque ſponte excepiſſet, ſtultũ fuit culpam in Iovem transferre. Mulier cùm ad Prometheũ veniſſet,neque illi,qui prudens erat,poſſet perſuadere ut munus oblatum exciperet: convertit ſe ad Epimethum Promethei fratrem juvenem imprudentem & fatuum: qui geſtiens craterem acceptum aperuit: ſtatimque facto impetu è fundo ſe proripientes illæ peſtes,& calamitates mũdum repleverunt, omnem hominem ſuo viru & contagio inficientes: unde poſtea vita humana infelix & anxia reddita eſt: Quibuſque Deus ulciſcitur hominum peccata, qui Numine cœleſti neglecto ſceleribus & vitiis ſeſe contaminant. Addiderunt & huic figmento Spem jacuiſſe in fundo crateris,depreſſam à reliquis malis, quæ cùm celeriter evolaſſent, ſpes miſera pondere defatigata non potuit ſe expedire ut foras prodiret: Nã Epimetheus horrore perculſus, operculum vaſi obdidit: ſpeſque incluſa in cœlum reportata eſt: Mortaleſque poſtea calamitoſè afflicti ſunt, nul-

la ſpe ſibi relicta, innumeris afflictionibus & ærumnis,quas imprudentia in ſe attraxerant.Pãdoram hanc voluptatem intellexerũt: Qua nulla peſtis major hominibus à natura data eſt:Ea enim radix malorum eſt omniũ: qua animus implicitiis à recta ratione abducitur,maximè à cultu divino aliena:comes blanda idolatriæ.Vt plurimũ enim fornicatio ſpiritualis,immũditias, & vagas profert libidines.Idolatrę,ut ait Salomon,
Sap.14 neque vitam, neque nuptias mũdas cuſtodiunt: Sed alius alium per invidiam occidit,aut adulterans contriſtat; & omnia cõmixta ſunt. Sanguis, homicidium,furtum,fictio, corruptio, infidelitas, turbatio,perjurium, tumultus. Bonorũ Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio,mœchiæ,& impudicitiæ. Nihil in vita triſtius à natura datum eſt homini, quàm voluptatis venenum: quo infecta ſemel anima rarò ad virtutem ſe inclinat,ſed ſemper prona in omnia præcipitatur vitia.

D II

CAP. XIII.

DII COELI ET TERRÆ APUD GRÆCOS.

Græcia ne Assyriis videatur cedere, vanis
Inventis proprios est venerata deos.
Quos cælo & terris audax præfecit: ad horum
Vltro submittens se suaque arbitrium.

HABUIT quoque Græcia Deorũ infinitam turbam: quorum partẽ cœlis, partem aëri, alios terrę, alios mari, alios inferis præfecit. Cœlũ Iovi patri commiſerunt. Et in cœlo diverſos Deos, & animalia, monſtraque, & figmenta ſtatuerunt. Zodiacum in duodecim ſigna diſtribuerunt Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum, Leonem, Virginem, Libram, Scorpiũ, Sagittarium, Capricornum, Aquarium, & Piſces. Reliquam firmamenti convexitatem repleverũt urſis, draconibus, centauris, capris, & reliquis nugis, quarum nomina impoſuerũt cœleſtibus corporibus: ac de ſingulis monſtroſas fabulas, & metamorphoſes prodiderunt. Rurſum ſeptem cœlis inferioribus præfectos dederunt Saturnum, Iovem, Martem, Apollinem, Mercurium, Venerem, & Dianam: qui planetarum orbes moderarentur. Aërem Iunoni commiſerunt: quę ſub ſe Aëolum, & ventos habuit. Cyclopes fulmina fabricarunt Iovi: nullaque pars cœleſtium plagarũ ſuo caruit Genio, uſque adeo cerebrum humanũ fertile ſemper fuit vanitatis & figmentorum: cùm

à dei

à Dei mandato incipit aberrare,& ſuę rationi locum dare: quò vagatur longiùs, eò ſemper recedit magis à ſcopo propoſito, & à via veritatis,cui nos inſiſtere Divina jubet Sapientia,procul à nobis rejectis omnibus humanis inventis, a quibus ſeducimur, & in perditionis præcipitium adducimur. Eò enim impietatis prorupit humana vanitas, ut Diis ſuis ſcelera, iram, libidinem, furta, & homicidia tribuerint. Diſcordias & inimicitias inter deos conſtituerunt: cõvivia & ebrietates, inceſtus & adulteria: & ad modum humanũ veſci cibis,& potu Ambroſia & nectare:colludere inter ſe:iocari,nugari; de amoribus diſceptare: Ideo Venerem ex Saturni genitalibus ortam,prę-eſſe rebus amatoriis:cui Cupidinem dederunt filium,armaveruntq; pharetra,arcu, ſagittis, & facula:levem,ſtolidum,cæcum, temerarium finxerunt. promiſcuè in Deos & homines ſua tela vibrantem,& cœleſtia,terreſtriaque ſuo ſubjicientem imperio.

Terræ dominationem Opi vel Cybelæ, quæ mater eſt Deorum majorum commiſerunt, quã diſtribuerunt in diverſas provincias, & ſingulis Deos proprios dederunt:Fauni,Panes,Satyri, Oreades,Dryades montibus & arboribus:Naiades fontibus,ſtagnis,& lacubus.Singuli fluvii ſua numina habuerunt,aquibus denominationem ſortiti ſunt. Napeæ prata,viridaria, pomaria, & hor-

tos coluere. Pales agros curavit: Ceres frugibus præfuit. Triptolemus frumento: Chloris floribus: Bacchus vino: Pomona & Vertumnus pomis. Aristæus melli commissus est. Domibus lares Geniique insederunt: Penates ædium secretiores partes. imo nulla pars domus suo caruit Deo. Inventis quoque & artibus suos præfectos dederunt. Studiis bonarum artium, musicæ, & melodiæ præsidet Phœbus, Minerva, ac Musæ: Medicinæ Æsculapius cum patre Apolline. Parturientibus Lucina, Levana, Statilinus, Ilithya: Bello, Mars, Pallas, Enyo, Bellona. Pulchritudini Venus. Amori Cupido: Gratiis, Charites. Fabris Vulcanus: Mercatoribus, furibus, & causidicis Mercurius. Nec ulla ætas, nulla ars, nulla urbs, regio, aut locus juventus est destitutus suo Deo tutelari, & Genio conservatore.

DII

CAP. XIIII.

DII MARIS, ET INFERORVM.

Neptuno imperium pelagi conceditur: illi
Æquorei ſubſunt numina aquoſa ſali.
Orcus Plutoni paret tenebroſus; & illæ
Inferno quà ſunt preſſæ Acheronte plagæ.

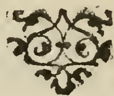

MARIA bonam partem superficiei terræ occupant, propterea illis quoq; numina præesse fuit necesse. Oceanus, Amphitrite, & Neptunus summũ in iis habuerũt imperium: quibus subjecti, tanquam secundę classis divi, Tritones, Nereus, Glaucus, Portunnus: Nymphæ infinitæ, ac reliqua sali numina: de quibus lege Hesiodũ in Theogonia, cæterosque poëtas qui Deorum istorum nominibus centurias conscripserunt, quorum seriem alio loco adjungemus. Inferos adjudicarunt Plutoni: Nam tres istos fratres Saturni & Rheæ filios universum mundum inter se partitos fuisse, scriptis prodidit antiquitatis fabulositas. Iuppiter Cœlos occupavit, & terram: Neptunus Maria: Pluto Inferos. Plutoni, quem Ditem vocaverunt, maritaverunt Persephonem Cereris filiam, quam patruus rapuit in Sicilia in Enneis campis, legẽtem flores cum Syrenibus filiabus Acheloi. Ante portam & inferni aditum Stygem cum suo lacu, quem Acherusam vocarunt, reposuerunt, quem transfretare Charontis

rontis cymba necesse est animas, quæ Orcum ingressuræ sunt. Portæ præest Cerberus canis triceps. Intrinsecus æstuat Cociti lacus, & Phlegethon: ignitis undis torridus, quibus sontes immergantur, & perpetuis tormentis cruciantur. Sunt alia loca peccatoribus destinata: ubi Tytius vulturino lancinatur rostro: Sisyphus perpetuo labore rotat ingentem lapidem. Ixion rota rapida in orbem trahitur: Tantalus aqua mersus siti horrenda tabescit. Belides urnis pertusis aquam indesinenter haurire coguntur. Infinita supplicia describuntur à Græcis, quibus puniuntur homines, propter scelera commissa dum adhuc essent in vita. Minos, Rhadamantus, & Æacus, tres sunt inferni judices: qui severas pœnas præscribūt singulis peccatis, prout unius cujusque gravitas videtur exigere. Carnifices habent ad imperium promptas, truces cruentas & crudeles Furias seu Eumenydas vel Erinnyas: quæ sunt Megera, Alecto, ac Tysiphone: hæ colubrinis flagris lacerant & proscindunt adjudicatos Cocito & Phlegethonti. Adscripserunt quoque piis animabus locum proprium, ubi quiete degunt æterna: quem vocarūt Campos Elysios: In iis horti viretæ, prata, campi, speluncæ, montesque summa amœnitate visuntur, in quibus vivunt perpetua felicitate sancti Manes: ac sese oblectant omnibus iis exercitiis, quibus libēter vacarunt cùm adhuc vi-

verent. Ad ingressum Elysiorum Camporum lẽto ac tacito flumine defertur Lethe: de quo bibũt animæ beatorum: ut omnium obliviscantur malorum ac molestiarum, quas inviti antea perpessi sunt super terra: & hoc cautum à Fato æterno dixerunt antiqui, ne memoria molesta tãgerentur animæ sanctorum, dum recolerent ærumnas & calamitates vitæ transactæ. Pythagorici ulterius progressi sunt. Oblivionis fluvium adsignant animabus defunctorum, quæ transmigraturæ sunt in nova corpora. Ac post epotam Lethen omnium præcedentium oblitæ, desiderio novæ vitæ gestientes, expectant donec Natura illas in corpora recenter nata transmittat: Raróque contingit ut mẽte recolant, quæ ante actis sæculis perpessæ sunt in corporibus in quibus priùs vixerunt. Quamvis ille publicaverit se in corporibus alienis antea vixisse quorum nomina recitat.

ÆGY-

CAP. XV.

DII ÆGYPTIORVM.

ROMÆ IN HORTIS IVLII III. P. M.

Templa Paretoniis onerasse altaria monstris
Quis negat? inter quæ Simia & Ibis erant.
Et Canis, & vasto frendens Crocodilus hiatu.
Herbæ etiam cultu non caruere suo.

O proruperunt inſaniæ plurimi populi in hac idololatría, ut non illis ſuffecerit divinitatis honores tribuere aſtris cœleſtibus, Heroibus, & Principibus illuſtribus (qui multis beneficiis homines ſibi conciliarant (ſed & inter deos receperunt portenta & monſtra. Simiam, Crocodillum, Ibin, Arietem (qui illis erat Iuppiter Hammon) Bovem Apin, Oſyrin, Canē Anubin, & alia animalia. Ac ne ſatis illis videretur colere beſtias brutas, illis ceremonias, & publica conſtituerunt ſacrificia, templaque, & aras, & ſacerdotes ſacraverunt. Cultum quoque divinum tribuerunt Cepis, Alliis, Porris, Cucumeribus, & infinitis creaturis, quę ſenſu & vita carent: prætexentes myſteria occulta, & plebi incognita; quò viderentur nihil facere ſine legitima ratione, ac Deorum conſilio. Tanta fuit ſemper, & ubique hęc Deorum varietas, maximê inter Ægyptios, qui inter reliquos homines ſuperſtitionibus vanis uſque ad inſaniam deliraverūt. Neque ſine cauſa dicit Apoſtolus, iram Dei revelari de
Rom. 1. cœlo ſuper omnem impietatem & injuſtitiam hominum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent:

nent:& paulo poſt: dicẽtes ſe eſſe Sapientes, ſtulti facti ſunt: & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis,& volucrum, & quadrupedũ, & ſerpentium. Et hos fructus producit Natura humana peccato corrupta,niſi à Deo optimo maximo fulciatur, convertatur, & inſtituatur: Cui nihil gratius, nihil acceptius eſſe poteſt obedientia. Mens hominis per ſe ad excogitãdos numinum cultus varios ac novos ſemper fuit proclivis. In qua re ſeſe manifeſtat irreligioſa mortalium religionis affectatio:Qui dum ſuis inventis & ſuperſtitionibus ſuam juſtitiam ſtabilire conantur, ab obſervatione mãdatorum Dei procul recedunt. Obſerva, inquit Altiſſimus per Moſem, & audi omnia quæ præcipio tibi, ut benè tibi ſit, & filiis tuis in ſempiternum,cùm feceris quod bonũ eſt, & placitum coram Deo tuo. Quod præcipio tibi hoc facito tãtùm,nec addas quicquam, neque diminuas. Eò inſaniæ proruperunt homines, ut fictitiis diis non ſolùm odores precioſos in thimiamate incenderent,vinum,lac,far,fruges,& alia obtulerunt ſolemniter; holocauſta & ſacrificia ex bobus, arietibus, agnis, hœdis, & volucribus fecerunt: neque quicquam reliquerunt intẽtatum,ut ſua idola honorarent:præſtigiis dæmonum faſcinati, qui eadem ſibi attribuerunt, quæ Deus ſibi fieri præceperat. Imo diis ſanguine hu-

Deut. 12.

mano fecerunt ſacra, nequid ad impias ſuperſtitiones addi peſſet, ſua templa diverſis polluentes ſacrilegiis & fœditatibus. Neque ſolùm hæc inhumana ſacra ſunt facta inter Gentes, quæ Dei veri notitiam nō habuerunt (ut in Taurica Cherſonneſo Dianæ Thoanteæ homines immolabātur, in Ægypto à Buſiride Thraſius ad aram Iovis mactatus eſt: Pyrrhus Achilli patri parentavit Polyxena Priami filia ad Sigeum littus. In Aulide Agamemnon Iphigeniam ſacrificavit, & ejuſmodi nefaria ſacra inter Ethnicos celebrata legimus multis in locis: Ipſi quoque Iſraëlitæ hæc ſecuti flagitia filios ſuos Molocho immolabant: de quibus dictum eſt. Qui dederit de ſemine ſuo idolo Moloch, morte moriatur: Populus terræ lapidabit eum, & quæ ſequuntur.

Levit. 20.

CANO-

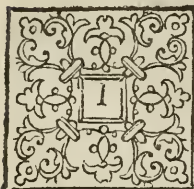
CAP. XVI.

CANOPVS.

Fuſca ſuum Ægyptus veneratur thure Canopum.
Chaldæi flammis numen ineſſe docent.
Commiſſi inter ſe dii ſunt: Ægyptius urna
Aſſyrium tectis ludificavit aquis.

NTER varios portentoſoſq; deos, quibus Ægyptii ſua fana ac delubra repleverunt, Canopus non obtinuit poſteriorē locum. Fuit enim Canopus iſte Amyclæus navis Menelai gubernator: Qui cùm ab expeditione Troiana rediret, tempeſtate actus delatus eſt in Ægyptum, ibique, tactus ictu ſerpentis mortuus eſt: ſepultuſque ad Nilum, ubi poſtea urbs à Canopi nomine conſtructa eſt, diſtans ab Alexandria ſtadiis CXX. Illi temporis ſucceſſu cives erexerunt ſtatuas, ſacraque decreverunt, & templa dedicarunt. Contigit autem ut Chaldæi diverſarum religionum excogitatores, vagarentur per Aſſyriam & Arabiam, docentes mentem illam æternam conditricem & conſervatricem mundi totius velle coli ab hominibus nō ſub ſtatuarum aut imaginum figuris, quæ corruptibiles, mutæ, & mortuæ eſſent, & facturæ artis humanæ, quæ ex nulla ſui parte poterant exprimere, vel repreſentare infinitam illam Deitatem ſupernam, ſpiritualem, & viventem ab æterno: ſed ſeſe manifeſtare hōminibus ſub ſymbolo ignis. Quia igne (ſecun-

(ſecundum opinionem Heracliti) cuncta creata ſunt:& vita temperatus eſt calor:mors autem frigus perpetuum. Alii humidum cum calido dixerunt originem eſſe creaturarum omnium. Et ut appareret animorum immortalitas, homines igne & aqua uti: reliqua animalia contenta ſunt aqua: Addebant Chaldei Deũ illum mundi conditorem benignum & miſericordẽ eſſe erga eos qui divinis obtemperabant pręceptis:ſed juſtum & terribilem in cõtumaces & rebelles: iraſci graviſſimè delictis prophanorum, ac conſumere in ſuo furore deos lapideos ac metallicos, qui illi conferebantur: quod experientia comprobabãt. Idola enim ſive metallo, lapide vel ligno facta eſſent,adpoſita igni conſumebantur,& perdebãt ſuam formam,qua ſola dii cẽſebantur. Cùm igitur veniſſent in Ægyptum, docerentque eadem quæ in Aſia,ſacerdos Canopi homo philoſophus & literatus, fraudem Chaldęorum non ignorãs, dolum dolo excepit.Concione populi convocata ipſe ultro hortatus eſt Ægyptios ne temere rejicerent Chaldęorum doctrinam, quæ à ratione non erat aliena: Non tamen patriam religionem leviter deſererent, quam à parentibus acceperãt. Deos illos inter ſe committendos eſſe ſuadebat, ac piè religioſéque expectãndum quis eſſet ſuperior futurus. Interim, ut cautus erat,Hydriam foraminibus undequaque terebro aperuit, quæ

cera texit,ac gypſo colorato ſuper induxit:implevitque hydriam aqua: & ejus orificio caput ſtatuæ veteris ſuper impoſuit; ſummaque reverentia, ac ceremoniis exquiſitis ſpectante toto populo venerandum iſtum Deum igni Chaldeorũ adhibuit: Vtrinque Ægyptii Canopi numen, Chaldæi voce elevata ſuum deum ſub ignis forma invocabant. Incaleſcente autem hydria propter ignis propinquitatem, liquefacta eſt cera,apertiſque foraminibus magno impetu effuſa eſt aqua in ignem circunjacentem: qui multa inundatione ſpectantibus & admirantibus omnibus ſuffocatus & extinctus eſt:Sacrificulus verò arrepta inde occaſione hortatus eſt Ægyptios,ut majore reverentia Canopum colerẽt,ſacra illius frequentarẽt,ac ſe tanto numini voluntariè ſubmitterent. Ex eo tempore Canopi ſtatua figurata eſt in ſpeciem urnæ: Cujus formam oſtendunt Marius Delphinus Romanus Patritius. Petrus Lepidus Regius apud Mediomatrices Procurator: ac memini me aliquando vidiſſe ſimiles inter ornamenta conclavium ducis Vrbinatis Piſauri,& Roberti Strozzię Card. Romæ.

DII

CAP. XII.V

DII ROMANORVM.

Vt bello atque armis clari evaſere Quirites,
Sic nomen patriis obtinuere ſacris.
Mille deis totidem Romæ delubra dicarunt,
Diverſa Græcis relligione pares.

VOTIES asserit scriptura unicum esse Deum, hoc præcipit ne alio transferatur id quod Divinitati competit. Vnde patet, quãtum à superstitione differat pura religio. Dicit enim Deus se esse æmulum, ac fore severũ ultorem, si cum ullo deo fictitio illum associet homo, regulamque proponit in sua lege, ad quã vult omnem cultum Numinis sui referri, & suo arbitrio honorari. Quod homini debet esse frænum validissimum, quo intra fines & limites officii sui contineatur. At illi Antiqui tam Philosophi, quàm populorum doctores, ne viderẽtur aliquid detrahere de eo quod deberi summo Numini non ignorabant: Deorum minorum centurias æterno rerum omnium Conditori subjecerunt, quibus par esset cũ illo summo Deo cœli ac terræ administratio. Sed hac societate Deus impiè dejicitur à sua sede, & illi sceptrum è manibus extorquent Idololatræ, quod fictitiis suis deis communicant. Manet tamen illud dictum
Matt Christi ad tentatorem: Dominum Deum tuum
4. adorabis, & illi soli servies. Et Angelus reprehen-
Apo.19 dit Ioannem, quòd in genua venerabundus corã

eo

eo procidiſſet. Et Petrus Cornelium reprehēdit, *Act.10*
quòd ante illius faciem genicularetur. Zacharias *Zac.14*
dum loquitur de reſtauratione Eccleſię, dicit tūc unum fore Deum, & unum illius nomen: Quibus teſtimoniis clarè judicatur quæcunque pietatis officia aliò transferuntur, quàm ad unum Deum, ea ſacrilegio abominando involvi. Sed hoc Gentes non intellexerunt, quæ multitudinē deorum ſibi finxerunt: non ſolùm Aſſyrii, Ægyptii, & Græci, ſed etiam Romani, qui cæteris pares fuerunt ſuperſtitione & religionibus variis. Hi enim præter ſolem, lunam, aliaque ſidera, quę adorabant, habuerunt peculiarem deum Ianum illum antiquum Ogygem, qui inter Aborigenes olim regnarat, & in Ianiculo ſedem fixerat. Hūc peculiaribus ſacris priſci illi populi Italiæ venerati ſunt, antequam Evander cum Carmenta matre in Italiam trajiciens deos Arcadiæ advexiſſet; & Æneas Palladium, Cybelem, & alios è Phrygia deos ſecum adportaſſet. Habuerunt & Romani ſuos Heroas, Genios, & Indigetes: Statilinum, Levanam, Comum, Virbium, Ridiculū, Fortunam, Angeronam, Agonium.

Eouſque proceſſit humana vanitas, ut ſemper plus tribuerit ſuis ſpeculationibus & inventis, quàm mandato Dei; qui ſpiritu & veritate coli
vult, non idolis materia corruptibili cōflatis. Si- *Pſalm.*
mulachra Gentium argentum & aurum, opera *115.136*

manuum hominum. Similes ſunt eis qui fecerũt ea,& omnes qui confidunt in eis. Proinde Deus, ne illi formam aliquam materialem tribuerent
Ex. 20 homines,inquit. Non facies tibi ſculptile, neque ſimilitudinem ullam eorum, quæ in cælo ſunt deſuper,aut in terra deorſum,nec eorum que ſũt in aquis ſub terra, &c. Quibus verbis refrænatur perverſa ſuperſtitio, & impia licentia hominum.
Deut. 4. Deus ipſe ad Moſẽ inquit: Memento quòd Deus locutus ſit tibi in valle Horeb: vocem audiviſti, corpus nõ vidiſti. Obſerva ergo teipſum, ne fortè deceptus facias tibi ullam ſimilitudinem. Et
Eſa. 40 *&* 46. Eſaias: Cui aſſimilabitis Deũ fortem,& quã ſimi-
Act. 17 litudinem cõparabitis ei? Et Paulus diſputans Athenis in Areopago cum Stoicis, dicit: Divinitatem non poſſe exprimi auro, argento, aut lapide arte ſculpto,neque invẽtionibus hominũ. Quod
Lib. 4. *de civ. Dei ca.* 9 *&* 31. nõ ignoraverunt ex Gentibus plurimi. Auguſtinus profert excellens teſtimonium ex Varrone, quod & ipſe adprobat. Qui primi deorum ſimulachra invexerunt,ii & metum dempſerunt,& errorem addiderunt. Cum Tarentum expugnaſſet Cõſul Romanus, multaſque ſtatuas deorum aureas & argenteas cum præda cepiſſet, ſcribenti ad Senatum quid de iis eſſet facturus reſpõſum eſt, ut Deos Tarẽtinis iratos relinqueret. Nimirum hoc reſponſo Romani annuebant,in ſtatuis parũ eſſe auxilii afflictis,quamvis eas ſummo coluiſſẽt hono-

honore:multo minùs iis qui nihil divinitatis talibus rebus attribuebant:nam usque ad ea tẽpora Romæ nondum recepta erant Deorum simulacra. Sed postquam Romani protenderunt imperium extra Italiã, & cum Græcis communicarũt, ab eis,sicut bonas artes & Philosophiam, sic etiã omne genus superstitionum & opinionũ de religione didicerunt, & in urbem invexerunt, reliquosque populos variis traditionibus & sacris superarũt:asciscendo undequaq; peregrinos Deos, & illis in urbe templa,sacella,& aras erigẽdo. Vnde dictum est non absurdè ab aliquo Romano. Postquam in Vrbem introducta sunt simulacra. & statuæ deorum publicè sunt populo propositæ,ut ad eas suas dirigerent preces,& vota concíperent,elanguisse in hominum animis pietatẽ,& morum dissolutionem superinductam esse.Cùm enim suos deos iisdẽ affectibus, & cupiditatibus percelli,& rapi existimassent, quibus vulgare genus hominum, aut eos contempserunt,aut ad eorum exempla vitã composuerunt. Existimaveruntque quod cœlestiũ fieret imitatione,debere tolerari,vel adprobari:Nam fures,latrones,adulteri,polluti,impostores, & cęteri, suos habuerũt tutelares deos:quos invocabãt, & colebãt ut maleficia quę aggrediebãtur possẽt cõficere.Sic adulterę mulieres veneri victrici,& felici ferebãt munera:impostores, perjuri, fures Mercuriũ pręsidẽ

honorarunt: avari Plutum: latrones & oppressores violenti Herculem: cynædi Iovem: & ita de cæteris. Nullum enim vitii genus fuit, quod ad aliquem deorum non potuit referri, quorum patrocinio & exẽplo possent securiùs exequi quod machinabantur. Vtque rudis populus, & literarum imperiti possent faciliùs Deum à deo discernere, & ejus proprias cognoscere virtutes & energiam, ne in invocatione hallucinarentur, & fallerentur, ex armamentario cœli conquisita signa tribuerunt singulis, quæ propria illis essent & peculiaria: ut compertum esset unicuiq;, quòd Deus hic vel ille posset conferre beneficium: ne precibus extorquere miseri mortales conarẽtur ab aliquo deorum, quod sui non esset muneris: Stultum enim fuisset à Venere voluptati & ocio dedita, texendi, nendique peritiam poscere, cùm deliciis præficeretur, & amoribus. Ad Palladem veniendum erat, quæ lanificii præses credebatur. Propterea cautum est probè ac sapienter, ut statuarii & pictores singula numina suis insignirẽt notis: Iuppiter fulmen tenebat, Neptunus fuscinam, Pluto uncũ, Saturnus falcem, Cybele tympanum, Apollo lyram, Pallas ægydem & hastam: Mars peltam & frameam: Bacchus thyrsum, Hercules clavam: Mercurius caducæum, Diana venabulum, Cupido pharetram, & arcum: Venus faculam: Hymen rosas: Vertumnus scalas: Pales rastrum:

ſtrum:Pan fiſtulam ſeptemplicem: Vulcanus incudem & malleum,& ita de cæteris. Quin & dii ſinguli proprias habuerũt aves, vel animalia quibus comitabãtur.Iovi tribuerunt aquilam:Iunoni pavonem: Minervæ noctuam:Herculi draconem Heſperium: Baccho Tygrem & Panteram: Veneri cygnum & columbam: Saturno ſerpentem:Plutoni Sphyngem: Neptuno Phocas: Dianæ cervum & canes:Marti lupũ: Mercurio Ibidẽ: Æſculapio colubrum: Phœbo cornicem. Mille monſtra,mille nugas& fabulas ſemper excogitavit mens humana, quibus decipererur, ac deciperet. Quóque magni illi Philoſophi ſibi magis indulgebant in deſcribenda rerum natura,quam ingenioſis his hieroglyphis adumbrare ſe credebant, eò longiùs aberrabant, & diſtrahebantur à vero ſcopo cultus divini, quem Deus ſummus ſibi poſtulabat tribui; idque præſcripto mandato, quod ex ſacris literis diſcimus: vltra quod, ingenium hominis nihil poteſt cõminiſci pręter vanitatem, & ſtultitiam. Cùm autẽ ſuis diis currus & animalia quædam,quibus geſtarentur, tribuerit antiquitas priſca: ea expreſſi olim aliquot verſibus,quos hic adjungere non erit abſurdum.

Et ſua habent carpenta Dei: rapidiſque feruntur
Curribus: & celeres axe agitante rotas.
Sidera ſeu linquant,ut terras lumine luſtrent:
Seu placeat cœli ſumma per aſtra rapi.

Annosi subeunt Saturni plaustra dracones,
Addit qui exactis tempora temporibus.
Clangorem duplicant Idæi Dyndima buxi,
Turritam gestat dum leo iunctus Opin.
Iuppiter aëriis aquilæ libratur in alis,
Sidera dilecto cum Ganymede petens.
Iuno capistratis pavonibus æthera scindit,
Dum cultæ invisit templa operosa Sami.
Neptunus tranat frænatis æquora Phocis:
Per freta Delphino currere Thetys amat.
Ditis equi Nonius, Metheusq;, & furvus Abaster:
Alatoque Orphneus qui pede sulcat iter,
Phœbæos raptant currus Æous & Æthon,
Et Phlægon flammas cum Pyroente vomens.
Ad iuga ramosos compellit Delia cervos,
Dum cursu celeri Latmia saxa subit.
Lyncibus & sævis fertur vinosus Iachus,
Torva corymbifera lumina fronte rotans.
Vt Phrygio Anchisa, thalamisque fruatur amatis,
Pulchra in Amyclæo Cypris olore sedet.
Dum framea, & Getica furit inter prælia pelta,
Mars premit Odrysiis esseda iuncta lupis.
Squamoso graditur nitens serpente Minerva,
Attica si posita Gorgone fana subit.
Non semper genitus Maia talaria plantis
Aptat: Marmaricis tollitur Ibidus:
Triptolemum ut doceat frumentum credere sulcis,
Currum urget tortis anguibus alma Ceres.

Lustra-

Lustratura salum compellit cærula Doris
Delphines iunctos ore lupata pati.
Ad iuga compulso diverberat æquora pisce
Neleus: & motas turbine mulcet aquas.
Vectatur pandi tergo Silenus aselli,
Est qui Lampsacio victima grata Deo.
Pelides Balium; Xanthumq́, & Pedason urget,
Dum iuvenem Mavors in fera bella movet.
Pollucis dextræ submittens colla libenter
Spumanti frænum Cyllarus ore tulit.
Pegasus alato gestavit Persea dorso:
Et sessore ferox Bellerophonte fuit.

Istis quoque diis peculiares sacratæ fuerũt arbores: ex quarum ramis coronabantur, quoties illis festa solennia sacrificiaque fiebant publicè: quas sequenti carmine ita comprehendi.

Non quavis Superos arbor de frunde coronat,
Dum fiunt festo publica sacra die.
Cuilibet è proprio cinguntur timpora ramo:
Serto divinas impediente comas.
Æterna cædro frontem Saturnus inumbrat:
Turrigeræ est abies grata corona Deæ.
Alta Panomphæo quercus est sacra Tonanti.
Lentisci æquoreo viscida planta deo.
Diligitur nigro Plutoni Punica malus.
Pallentes oleas Attica Pallas amat.
Perstringit flavum Iuno Libanotide crinem.
Frunde tegit fagi Delia cæsariem.

Ornata est Martis invicta dextera palma.
Mercuriique comas Lotos amica premit.
Devincit Phœbus Daphnæa timpora lauro.
Herculeum cingit populus alba caput.
Fronte recemiferas gestat Semeleius uvas.
Pæstanam Cypris diligit alma rosam.
Flava Ceres tiliæ sudorem corrigit umbra.
Id aliam variat myrtus odora comam.
Plexa datur Genio platani de frunde corolla.
Agrestem cingit lenta labrusca Palem.
Coniferæ Pani præstingunt cornua pinus.
Sylvano gracilem dant coryleta nucem.
Littorea Doris frontem circunligat alga.
Naiades instituunt ad saliceta choros.
Cum Satyris ludunt Dryades querceta sub alta.
Multiplici calathos flore Napæa replet.
Pallida feralem poscit Libitina cupressum.
Persephone taxi lurida serta gerit.

DII

CAP. XVIII.

DII TVRPES, ET SCELERATI:

PRIAPUS.

Hic ille hortorum custos: cui prisca vetustas
Obscœnis aras ritibus instituit.
Cui litat ad thalami venturus fulcra maritus.
Consecrat Idalias cui nova nupta faces.

M

ON ſolum peccaverũt antiqui in exprimenda Divinitate, dum illam ad formã humanam pingerent & ſculperent: ſed vanę ſuperſtitioni acceſſit nefaria & ſceleſta profanatio: Dum ſuos deos adulteros, inceſtos, turpes, & ebrioſos crederent, infinitiſque criminibus infames. Vnde licentia peccandi multis evenit, & numinis contemptus. Non poterat enim fieri ut hunc piè ac ſanctè revererentur, quem exiſtimabant pollutum, turpem, & ſceleribus faventem. Soror quæ ſuum fratrem ad inceſtum provocat apud Ovidium, crimen ſuum ita excuſat. Quid deceat neſcimus adhuc: nos cuncta decere credimus, & ſequimur magnorum exempla deorum: & quę ſequuntur. Sic Venerem cũ Marte in adulterio deprehenſam tradiderunt, ſpectatoribus reliquis diis jocum, riſum, & fabulã fuiſſe in cœlis. Iuppiter ut ſuas exequeretur libidines, diverſas formas induit: in aquilam verſus cũ Ganymedem raperet: in olorem, ut Ledam: in ſerpentem, ut Olympiadem: in Satyrum, ut Sagaritidem Nympham deciperet: in aurum, ut Danaëm: in taurum, ut Europam: Reliquoſque deos diver-

diverſa corpora formaſq; ſumpſiſſe prodiderũt, ut ſuis potirentur amoribus. Imo ipſam Dianam, quam virginitati & caſtimoniæ præfecerũt, cum Pane, cum Endymione, & cum aliis pudicitiam proſtituiſſe tradiderunt. Nonne & pæderaſtas aſſeruerunt Iovem cum Ganymede, & Herculem cum Hyla? & Bacchum cum Hypolypno cynædum: qui cùm exequi promiſſum non poſſet reverſus ab inferis, ſuper mortui ſepulchro opus exegit ramo ficulno. Quis ſine pudore leget quæ ſcripta ſũt de generatione Ericthonii & Orionis? Athenienſes Cotytto pollutionis & libidinum deam ſacris abominandis coluerũt: Romani Floram meretricẽ, quæ Chloris vocabatur, in deorũ numerum retulerunt, quòd Senatum hæredẽ feciſſet: illique ludos quotannis inſtituerũt, in quibus omnia turpia publicè fiebant. Quæ ut ſpectaret Cato Cenſor, cùm in circum veniſſet, puduit ſcœnicos prodire, niſi Cenſor diſcederet. Cybele mater deorũ in nuptiis Pelei & Thetidis ebria decubuit; ac penè ſuppreſſa fuit à Priapo, niſi fuiſſet excitata à ſomno ruditu aſini Sileni. Nõne & hęc Opis bona dea Atys impotẽti amore exarſit: Quo cũ potiri nõ poſſet, illi amentiã immiſit, ut ſibi teſtes amputaret. Iũno ex frictione pudẽdorũ, Vulcanũ cõcepit. Iuppiter ex cerebro Palladẽ enixus eſt. Et uxorius iſte deus Bacchum ex Semeles utero extractum (quã fulmine in coitu extinxerat)

ſuo femori inſeruit, donec partui maturus eſſet embrio. Lãpſaceni mõſtroſæ virilitatis hominẽ Priapum divinitate donarunt,& religioſè coluerunt:Licet Ægyptii tradant longè ante Priapum Lampſacenum fuiſſe hunc deum apud ſe in ſummo honore. Aſſerunt enim Oſiridem à Typhone occiſum,& in partes diviſum eſſe:ejus verò pudenda in Nilum projecta fuiſſe (quòd ea neque Azo regina Æthiopiæ,neq; quiſquam ex ſeptuaginta conſpiratis vellet excipere.) Et à Lepidoro,Phagro, & Oxyrincho piſcibus devorata eſſe: quæ poſtea Iſis inventa, tholoque templi appenſa juſſit adorari,& Phalum vocari. Hæc & ſimilia traduntur theologia antiquiorum:quibus homines ad omnem turpitudinem deorum exemplis pelliciebantur: Quis ſacra hæc toleret myſteria? quibus mens mortalium non tantùm abſtrahitur à cultu & reverentia Dei,ſed etiam protruditur in omnem ſpurcitiam, & libidinem?

Non

CAP. XIX.

Non aſſumes Nomen Dei tui in vanum.

PERIVRII SACRIFICIVM. Levit. 5.

Ne ſubeat pœnas falſæ ob periuria linguæ,
Heic agni ſupplex ſanguine ſacra facit.
Divini debet reverentia nominis eſſe
Summa: ad quod cælum, terra, ſalumque tremunt.

VM juramẽtum ſit Dei atteſtatio ad veritatem ſermonis noſtri confirmandam: certũ eſt debere referri ad hoc præceptũ. Et quãdo ejuſmodi atteſtatio rite peragitur, ſpecies eſt cultus divini. Eſaias de Aſſyriis & Ægyptiis ſcribens: Loquentur,inquit,lingua Chanaã, & in nomine Domini iurabunt: hoc eſt: jurando per nomen Domini,religionis cõfeſſionem profitebuntur; & ſe ſub eodem fœdere cum Iſraëlitis contineri teſtabuntur.Idem Propheta:Qui jurabit in terra, jurabit in Deo vero. Meritò enim cũ invocamus nomẽ Dei in teſtimoniũ,noſtram in ipſum religionẽ,& reverentiã oſtendimus.Cũ hac ratione illum fateamur cordium ſcrutatorem, ultorem perfidiæ, ipſumque eſſe æternam, & immutabilem veritatem. Impium eſt igitur per alienos Deos jurare: qui non poſſunt à nobis vocari,ſine manifeſta à Deo vero defectione.Per Hieremiam Deus inquit, Si eruditi docuerint jurare populum in nomine meo, ſicut docuerũt jurare per Baal, ædificabuntur in medio domus meæ:& alibi, Filii tui dereliquerunt me,& jurant in iis qui dii non ſunt: &, Diſperdam eos qui jurant

Eſa.19. *Eſa. 65* *Hiere. 5.& 6.* *Sophõ. 1.& 6.*

jurant per nomen Domini, & jurant per Melchon. Si per alium jurant homines, quàm per Deum verum, Deus altiſſimus de ſua majeſtate detruditur. Et ſi hac prophanatione pejeratur, impia contumelia trahitur in contemptum: nihilque illi reſtat, ubi ſua veritate ſpoliatur, & eſſe Deus deſinet, ſi falſi ſuffragator & approbator illum homines cõſtituerint. Dum Ioſue producit Acham in medium, qui de anathemate in præda Hiericõtis ſubtraxerat aliquid clãmculò, cùm illũ ad cõfeſſionem veritatis adigit: Fili mi, inquit, da gloriam Deo Iſraël: Hac adjuratione innuens, Deũ maximè honorari, quoties teſtis tanquã cordis noſtri cognitor invocatur: Et irritari graviſſimè ultoremq; perjurii, ſi fallimus, imprecari. Nõ pejerabis in nomine meo; nec pollues nomẽ Dei tui. Ego Dñs. Perjuro conſtituta erant ſacrificia, ut veniam à Deo impetraret; quæ illum mortis reum corã Domino teſtabantur: ut Levitico traditum eſt. Anima quæ juraverit, & protulerit labiis ſuis, ut vel quid malè faceret, vel benè, & non fecerit, & id ipſum juramento vel ſermone firmaverit, oblitaq; poſtea intellexerit peccatũ ſuũ, agat pœnitentiã pro delicto: & offerat de gregibꝰ agnã, vel capram, &c. Etſi juramentum in nomine Dei ſit ſpecies honoris qui Deo debetur; non tamẽ temere pii ſeſe debent aſſuefacere juramẽto: niſi quatenus à magiſtratu id requiritur, aut

Ioſ.7.

Lev.19

Lev.5.

controverſia de re incognita hac ratione terminatur & finitur. In cæteris ſobriè nomen Dei aſ-
Eccl.23 ſumendum eſt. Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa. Vir multum jurans implebitur iniquitate; & nõ diſcedet à domo illius
Mat.5 plaga. Hinc illud Domini apud Matthęum. Non jurabis neque per cœlum, neque per terram, neq; per Hieruſalem, neque per caput tuum. Sit autẽ ſermo veſter, eſt eſt, non non. Quod autem his abundantius eſt, è malo eſt. Et Iacobus: Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neq; per cœ-
Iac. 5. lum, neque per terram, neque aliud quodcunq; juramentum. Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non: ut non ſub judicio decidatis. Quibus mandatis refrænatur nimia juramenti licentia, qua nomẽ Dei in vanũ ſumitur à plurimis: imo & blaſphemias & juramenta exiſtimant ornamẽta locutionis, ac competere nobilibus, iiſque qui autoritate, opibus, & dignitate cæteris præſtant.

SEN-

CAP. XX.

SENNACHERIB *II. Paral. 32.*

Aſſyriis Solymos vexat Babylonius armis
Rex: & blaſphemo provocat ore Deum.
Angelus infeſto turmas ulciſcitur enſe;
Natorumque cadis, Sennacheribe, manu.

N

INFINITA teſtimonia, tam è ſacris quàm ex prophanis hiſtoriis citari poſſunt, quibus monemur religioſiſſimum & ſacroſanctum Dei nomẽ eſſe debere inter homines. Filius Salumith mulieris Hebreę, & Ægyptii cujuſdem, cùm blaſphemaſſet nomen Dñi, Dei juſſu lapidibus obrutus eſt. Educ blaſphemũ

Levit. 24. (inquit Deus ad Moſem) extra caſtra; & ponent omnes qui audiverunt manus ſuas ſuper caput e-

Levit. 20. jus: & lapidet eum populus univerſus. Qui blaſphemaverit nomen Dñi, morte moriatur. Lapidibus obruet eum omnis multitudo populi, ſive ille civis, ſive peregrininus fuerit. Quicquid igitur de Deo mens humana cõcipit, quicquid lingua profatur, ipſius excellentiam reſipiat, & ſacrę nominis ejus ſublimitati reſpõdeat, aptumq; ſit ad ejus magnificentiam extollendam. Sancto ejus verbo, & adorandis myſteriis ne temerè prępoſterèque abutamur ad ambitionem, ut cæteris ſanctiores videamur: vel ad avaritiã, ut proximũ decipiamus in contractibus, fœnoribus, & impoſturis. Neq; ad ludicra (quod plerique faciũt, non ſatis ſeriò penſantes quãtum crimen perpetrent)

nomen

nomen Divinū transferamus: Vrbanitas & jocus id censeri non debet, ubi impietas, ac Numinis prophanatio immiſcetur. Sāctificare ejus Nomē jubemur: hoc eſt, quicquid ab ipſo memoramus factum, cū ſapientiæ, juſtitiæ, bonitatis elogiis factum eſſe prędicemus. Cùm ſecus fit, venerādum nomen Dei ſua dignitate exutū contēptibile redditur. Neq; eum honorē, qui uni ſoli Deo ęterno, cōditori & conſervatori totius mundi debetur, ad fictitios deos transferamus: neque illi ſuæ potentię ſocios adjungamus. Deus altiſſimus eſt zelotes: qui ſuam gloriā aliis cōmunicari non ſinit. Huc igitur illi ſummi Numinis cōtemptores adducendi ſunt, & docendi unū ſolum eſſe Deū, cui ſoli ſubjecta ſunt omnia: qui cuncta videt, qui gubernat, & regit quicquid ab eo creatū eſt. Siquid illi derogatur, & ad alios transferatur, impietatis crimen ſecum trahit. Prophanus ille Sennacherib Aſſyriorum rex, cum per Rabſacē militiæ ſuę præfectum ingentibus copiis Hieroſolymas obſideret, inſultat Deo vero, & Ezechiæ regi Iudæ. *2. Paral. 32. 4. Reg. 18. 19. Eſaiæ 36. 37.* Dii gentium, inquit, eas non ſervāverunt, neque De⁹ veſter vos liberabit à manu mea. Quis eſt de univerſis diis gentiū, quas vaſtaverūt patres mei, qui potuerit eruere populū ſuū de manu mea? ut poſſit etiam hoc præſtare Deus veſter. His blaſphemiis irritatus Dominus, per angelum ſuum percuſſit Rabſacis exercitum; corruerantque una

nocte centum & octoginta quinque millia hominum ad internecionem cæsa: Reversusque rex est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset templum dei sui Nesroh: cui sacrificaturus erat filios suos Adramelechum, & Saresarum: ut placatus Nesroh opem ferret tyranno in debellandis Iudęis. Paternam voluntatem animadvertentes filii, conspiratione facta irruerunt in templum, & parentem adorantem trucidarũt. Fugeruntque post parricidium hoc, in Armeniam, relicto regno fratri Assaradoni: quem Merodachus paulo post devictum vita privavit: regnũque Assyriorum ad Babylonios iterum transtulit, & simul conjunxit, ut priùs fuerat.

PHI-

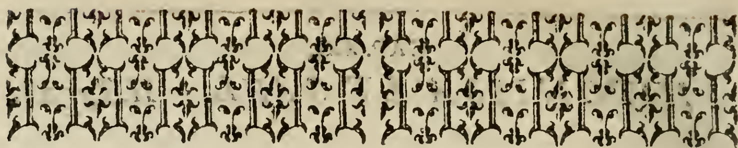

CAP. XXI.

PHITONISSA ET SAVL. II. Reg. 28.

Endoreæ magico defunctus carmine Vatis
Ex imis Samuel Manibus eruitur.
Obiurgat Saulem: Cras, inquit, prælia inibis:
Tuque Palestino fusus ab hoste cades.

EMO tam insanę mentis est (nisi prorsus sit atheos) qui audeat negare unum solũ Deum adorandum, illique præstandam esse omnem reverentiam & obedientiam: Illius nomen sacrosanctum esse debere inter homines: neque transferendũ Numen illius in abusus prophanos & impios. Non desunt tamen hodie plurimi, qui detestando magię studio allecti, audent eos, quos docent, eo impietatis pertrahere, ut illis persuasum esse velint, in nomine Domini dęmonas evocari posse illæsa pietate. Spiritusq; immundos sese, invitos licet, submittere tremendo & adorando Majestatis divinę Nomini, & parêre jussibus magorum. Inveniunturque non pauci qui eò impietatis proruperunt, ut asserant id studium à sanctis olim fuisse cultum: plurimaq; mitacula peregisse auxilio spirituũ, qui in suprema regione aeris degunt, participes colloquiorũ cũ cœlestibus Geniis, & hominibus, qui vitæ sanctitate illustres vivunt in terra. Hæc impietas, & abo minanda doctrina, licet divinis humanisque legibus austerè semper fuerit prohibita, meritoq; in hodiernum usque diẽ suppliciis atrocibus puniatur

niatur à Principibus & magiſtratibus, qui nomẽ Dei reverentur; audacter tamen ab his ſacrilegis adhuc colitur multis in locis, & in uſũ reducitur. Vir ſive mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriatur. Lapidib⁹ obruẽt eos: Sãguis eorũ ſuper illos, inquit Dñs. Non invenietur in te incautator: nec qui Pythones cõſulat, vel divinos: aut qui quęrat à mortuis veritatẽ: neq; qui ariolos ſciſcitetur, aut obſervet ſomnia atq; auguria: nec ſit maleficus. Omnia enĩ hæc abominatur Dñs. Quòd ſi tãtùm Deus offẽdatur in temeraria uſurpandi importunè divini nominis facilitate: ſi in blaſphemiis tãtopere irritatur, multo magis incẽdetur illius ira, ſi in nefarios uſus illius cõferatur Numẽ: ut fit ab impuris iſtis profanatoribus, que tremendum illius Nomen adplicant, & eo abutuntur in necromãtia & magia: ad dæmones & mortuos evocandum ſceleratis ſuperſtitionibus, diris devotionibus, illicitis exorciſmis, aliiſque impiis incantationibus ſeſe cõtaminantes: de quibus dictum eſt. Omnis anima quæ declinaverit ad magos & ariolos: & fornicata fuerit cum eis: ponam faciem meã contra eam, & interficiã eam de medio populi mei. Et alibi. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos: Ego Dominus. Et Hieremias docet falſos prophetas nõ eſſe audiẽdos, neque augures, neque divinos,

Lev. 19
Nũ. 6.
Levit. 20.
Lev. 19
Hie. 27

qui Dei nomen prætexunt ſuis impoſturis & deceptionibus. Quod juſto Dei judicio contingit, dum reprobos & rebelles Satanæ poteſtati relinquit. Falſiſque Prophetis permittit, ut ſignis & miraculis clareant: & ſeſe inſinuent in hominum mentes, ut decipiantur qui perditioni deſtinati ſunt. Nam ipſe Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. Cui efficacia in miraculis à Deo datur, ut decipiat eos qui juſto domini judicio in perditionem ruunt. Cùm Dei verbo ejuſq; mandatis non adhærent, ſed ſuæ ſalutis, & conſervationis ſpem aliunde quàm par eſt conſtituunt. Propterea permittit Deus illos ludificari, ac decipi præſtigiis, & impiis iſtis incantationibus magicis, quibus magis fidunt, quàm ſcriptis & promiſſionibus divinis.

Marc. 13.

2.*Co.*11

AIAX

CAP. XXII.

AIAX TELAMONIVS

Se fore victorem invito Iove deicrat Aiax,
Grandævi spernens dicta paterna senis.
Impietas cæco punita est ista furore,
Dum propria ad Troiam culpide fossus obit.

ENERANDA ac tremenda debet esse creaturis omnibus altissimi Dei sacrosancta majestas: neque illius nomen prophanandum, quæcunque videatur occasio, causa, vel necessitas offerri. Sed quoties id usurpatur à nobis, necesse est nos illi subjici cum reverentia, & cernua submissione, ac humilitate; illudque religiosa veneratione, omni studio, devotione, & cura prosequi. Itaq; sic animis & linguis comparatos esse nos decet, ut nihil de ipso Deo, ejusque mysteriis cogitemus aut loquamur, nisi reverēter, & cū sobrietate: Certò statuentes illum nō permissurū, ut blasphemi & cōtemptores sui Numinis in ulti maneant, tā in hoc quàm in futuro sęculo. Sit igitur hoc à principio persuasum omnibus hominibus, qui pietatis studiosi, ac Dei observantes videri volunt, Dominū esse omnium rerum & moderatorem Deum: eaque, quæ geruntur, ejus geri ditione ac Numine: eumque optimè de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quidq; in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionē intueri, piorumque & impiorum habere rationem. Et alibi ait idem autor. Quis est tam vecors, qui cùm

Cic. de legib.

De rep. arusp.

ſuſpexerit in cœlum, Deum eſſe nõ ſentiat? Et ea quæ tanta mente fiunt, ut vix quiſquam arte ulla ordinem rerũ atque viciſſitudinẽ perſequi poſſit, caſu fieri putet. Et idẽ, In mũdo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines ordineſque conſervet: terras & maria cõtemplans, hominũ cõmoda vitaſq; tuetur. Hęc cùm legim⁹ Ethnicos non ignoraſſe, quid nobis Chriſtianis fiet, cùm edoceri libris ſacris poſſimus, & inſtitui exactè in iis omnibus quæ ad noſtrã ſalutẽ pertinent, niſi divinis monitis nos ſubmittamus? Quæ cùm benè ſculpta mente habebimus, proculdubio Dei majeſtatẽ adorabimus cernui, & illi noſtram voluntatem, rationem, ac judicium ultro ſubjiciemus: expectãtes cũ patientia rerũ noſtrarum ac cõſiliorum ſucceſſus, quales ille voluerit eſſe: nobis perſuadentes omnia pendêre ex illius providẽtia. Nos illi eſſe curæ ſciemus: nec capillũ ex noſtro capite deflere ſine illius voluntate: ita in officio ac debita reverentia, & obedientia retinebimur. Scribit Sophocles Aiacẽ, (cùm in expeditionem Troianam cum reliquis Principibus Græcis proficiſceretur, propter Helenam à Phrygio Paride raptã) A Telamone patre monitũ eſſe, ut ſe virum fortem, ac magnanimum pręberet in omnibus: nihil intentatum relinqueret, quod ad vigilantiam, ſolertiam, judicium, ac officium

1. de natvit. deor.

boni ducis ac generosi videretur pertinere: religionem coleret, sacra deis faceret, & ab iis eventum rerum felicemque successum posceret. Superbus ac temerarius juvenis patri respondit, ignavum quemque Deorum auxilio posse etiam victorem evadere. Se autem propria virtute effecturum, ut fortunam superet Diis etiam invitis. Et hac arrogantia Iovem irritatum immisisse furorem; quo percitus Aiax sæviit in porcos, tanquam in Vlyssem, quem perditè oderat, ejusque socios: Ac tandem recordatione hujus stultitiæ, sibi manus intulisse. Quo exemplo docuit Poëta tragicus Dei Numen terrori ac venerationi esse debere omnibus hominibus: cujus potentia & gloria plena sunt omnia, quique sui contemptum nũquam sinit ultum.

CAPA-

CAP. XXIII.

CAPANEVS.

Vrget Echioniam Capaneus temerarius urbem,
Insultans summo voce furente Iovi.
Erigit Electræ scalas ad mœnia partæ,
Et rutilo torti fulminis igne perit.

O 3

V c referri poteſt hiſtoria Capanei Hipponi filii: qui una cum Adraſto Argivorum rege & cæteris confœderatis Heroibus ad obſidionem Thebarum Bœotiæ, cum exercitu profecti ſunt: ut Polynicē Eteoclis fratrem, & filium OEdipi ac Iocaſtæ Creontis ſororis à fratre regno expulſum in adminiſtrationem reducerent. Cadmus olim ab Agenore patre miſſus eſt ex Sidone Phœniciæ ad diſquirendam Europam filiam, quam Iuppiter tranſtulerat in Cretam: Hic Cadmus poſt lōgos errores in Bœotia conſedit: ubi ex Hermione Martis & Veneris filia ſuſcepit Polydorum filium, & tres filias Semelen, Agaven, Inoa, & cum his Autenoen. Polydorus filium genuit Labdacum: Labdacus Laium: Laius ex Iocaſta ſorore Creontis & Meneci amita habuit OEdippum. Qui in Citherone expoſitus eſt à parentibus. Iocaſta enim ſomniarat, dum adhuc eſſet gravida, ſe peperiſſe gladiū, qui irruens in patrem illum transfoderat, ac blādè cōſederat in ſinu matris. Hoc ſomnio perterriti parentes, puerum natum expoſuerūt, ut à feris

ris laniaretur, & ſic averterent quod ſomnii portendebat atrocitas. Sed puer repertus à quodam paſtore nutritus eſt ab eo: donec adultior factus, Laium patrem incognitum interemit, & Iocaſtã matrem uxorẽ duxit. Ex qua filios duos ſuſcepit Eteoclẽ & Polynicen; filias verò Iſmenen & Antigonã. Cognito poſtea parricidio & inceſtu ſuo, dolore & pœnitentia ſceleris ductus, ſibi oculos effodit: relicto regno filiis, hac cõditione ut ſucceſſivè regnarẽt. Sed dum Polynices Argos eſſet profectus, ubi Argiã Adraſti filiã deſponſavit: reverſus Thebas, cũ à fratre regno ejiceretur, ad ſocerũ ſe recepit: à quo adjutus cum aliis Principibus Thebas ingentibus copiis obſidet: Sed in ea obſidione infeliciter cecidit omnibus. Nã duces omnes, qui hanc expeditionem ſuſceperant, miſerabiliter periere; excepto Adraſto, qui ſe fuga celeri recepit Argos. Meneceus Creõtis filius ſeſe devovit ad fontem Dircẽs. Amphiaraus hiatu terræ abſorptus eſt. In urbe imperabat Eteocles. Septẽ portas obſidebãt Principes: Parthenopeus Athalantæ filius foris invadebat portã Neitem: cui in urbe oppoſitus erat Megareus Creõtis filius. Amphiaraus Eclei filius cũ ſuis erat ante portã Prœidẽ: cui Laſton erat cõtrarius in urbe. Hippomedõ Ogygiã obſidebat foris. Illi in urbe opponebatur Hyperbius filius OEnopis. Tydeus ad potã Homoloidẽ habebat adverſariũ Menalippũ Aſtaci filiũ.

Polynices erat ad portam Creneam. Adraſtus ad Hebdoinem. Capaneus verò Hipponi filius ad portam Electræ: Is, ut natura arrogans & temerarius, in Iovem blaſphemans, jurabat ſe Deo invito ſubverſurum Thebas, & in cineres redacturũ. Sed contigit ut cùm è ſcalis lapidum mole dejectus eſſet, rurſumque conſcendere conaretur, ictu fulminis detruſus eſt, & miſerè excarnificatus. Hæc Æſchilus & Euripides fuſiſſimè deſcribunt: docentque impietatem in Deum nunquã remanere inultam: nihilque de Deo æterno ſentiendum vel dicendum, niſi cum tremore ac reverentia: Ad quod etiam pertinet hiſtoria Salmonei Æoli filii regis Elidis: qui contempto Iove, ſe Deum proponebat adorandum: imitantemque fulmina fictitia, vero fulmine è curru deturbatus periit.

SAB-

CAP. XXIIII.

Sabbathum ſanctifica.

VIOLATOR SABBATHI. Num.15.

Contemptor Legis, dum Sabbatha ſancta coluntur,
Feſta nihil curans otia, ligna legit.
Ducitur ad Moſem: Dominus conſulitur: ille
Extremi patitur funera ſupplicii.

MEMENTO ut diem Sabbathi ſanctifices: Sex diebus operaberis: & facies omnia opera tua: Septimo autem die, Sabbathũ Dñi Dei tui eſt, &c. Hoc præceptum multis in locis repetitum eſt, & ſeveriſſimè prohibetur, ne quis eum
Exo.35 diem Deo ſacrum violet. Sex diebus facietis opus, inquit Dominus: Septimus dies erit vobis ſanctus, Sabbathum, & requies Domini. Qui fe-
Le.26. cerit opus in eo occidetur. Et, Cuſtodite Sabba-
Lev.19 tha mea, & pavete ad ſanctuarium meũ: ego Dñs. Sabbatha mea cuſtodite, & Sanctuarium meum
Exo.16 metuite: Requies Sabbathi ſanctificata eſt Domino: Cras quodcunq; operandum eſt facite: & quæ coquenda ſunt coquite: Quicquid autem reliquum fuerit reponite uſque in manè. Et poſtea
Exo.23 idem repetit. Sex diebus operaberis: ſeptima die ceſſabis; & requieſcat bos & aſinus tuus; & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena. Et multis aliis in locis idem mãdatum ſæpius repetitur, quo ſeveriſſimè jubetur ſeptimi diei obſervatio. Voluit Deus ſub hujus diei ſeptimi quiete ſpiritualem

lem figurare quietem; qua fideles debent feriari à propriis operibus, ut Deus in ipsis operetur. Statum quoque diem esse voluit, quo ad Legem audiendam, & ceremonias peragendas conveniret populus: vel saltē quem operū suorum meditationi peculiariter darent Israëlitæ; ut hac recordatione ad pietatem excitarentur, & in ea exercerentur. Præterea servis, & iis qui sub aliorum imperio degerent, quietis diem indulgendum censuit; quo aliquam haberent à labore remissionē. Præceptum tamen hoc spiritualis quietis adumbrationē potissimùm docet. Neq; fere præceptū ullum est, cujus obedientiā severiùs exigat Deus, quàm hujus. Nam quoties subversam religionē *Ezech. 20.*
inter Israëlitas significat per suos Prophetas, polluta, violata, & nō custodita sua Sabbatha cōqueritur. *Hie. 17* *Exo. 31*
Videte ut Sabbathum meū custodiatis, ait Dominus, quia signū est inter me & vos in generationib⁹ vestris: ut sciatis quia ego sum Dn̄s qui sanctifico vos. Custodite Sabbathum meum: Sānctum enim est vobis: Qui polluerit illud, morte morietur, &c. Propterea cùm adhuc in deserto essent Israëlitæ, & inventus esset quidam in die Sabbathi colligēs ligna, adductus est ad Mosem, *Nū. 15.*
qui Deum consuluit quid de transgressore esset faciendum: ore Dn̄i responsum est ut moreretur: tractusque extra castra à populo lapidibus obrutus est. Quòd verbum domini contempsisset, &

præceptum illius fecisset irritum. Neque solùm Hebdomadæ Sabbathum fuit sanctum, sed & septimo anno quiescebant terræ ab omni cultura. Ex.23. Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus: Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit edant bestiæ agri: Ita facies in vinea, & in oliveto tuo. At cùm præceptum hoc sit ceremoniale, & Christi servatoris nostri adventu ceremoniæ completæ sint, quæ umbræ erant Messiæ venturi, ad cujus præsentiam oportuit quod umbratile erat finiri, & ipsum corpus, cujus erant umbrę, retineri: Certum tamen est inter Christianos dies statos esse debere ad audiendum verbum Dei; & quibus ad orationes publicas conveniamus: utque servis & operariis aliqua detur à labore requies. Propterea visum est primorum patrum judicio, diem Dominicum substituere Sabbatho, ne Iudaisare viderentur.

BAL-

CAP. XXVI.

BALSASAR REX ASSYRIORUM. Dan. 5.

Balſaſar Aſſyriis inſternens prandia menſis
Polluit excelſo vaſa ſacrata Deo.
Exitium emergens veſano dextra Tyranno
Nunciat: & miſcet publica feſta metu.

AD hoc præceptum reduci poſſunt rerum ſacrarum profanatores, qui rebus Deo & pietati dicatis ſuperbè ac contumelioſè abutũtur: uſurpantes ſacrilegio ea quę ad cultum divinum collata ſunt beneficentia piorum patrũ, qui noſtra ſæcula præceſſerunt. In eodem ordine reponendi quoque ſunt, qui indignè beneficia & reditus Eccleſiaſticos occupãt: Quiſquis ea invadit & poſſidet, neque debitum pietati reddit officium, is injuriam facit Deo, & iis qui ſingulari beneficentia ac liberalitate contulerunt neceſſaria Eccleſię, & iis qui piè & fideliter Eccleſiis pręſunt. Neque hic reclament iſti ſacrorum occupatores, ea plerumque poſſideri ab indignis, ab Epicureis, & otioſis vẽtribus: Tollatur abuſus, & poſſeſſio cõferatur dignis paſtoribus, qui verbo Dei intenti ſunt, qui ſalutẽ procurãt populi piis cõcionibus, & exhortationibus: quiq; doctrina & vitę probitate ſunt aliis exẽplo. Prętexere hic frivola, & calumnias, ut avaritię ſuę ſatisfaciant, ſtultũ eſt: Abuſus qui a pleriſque cõmittitur, ac Simoniaca illa vẽditio, quę ſemper in Eccleſiis reprobata eſt,

non

nō excuſat ſacrilegiū. Qui benè pręſunt gregi,nō ſolū duplici honore digni ſunt,ſed omnib⁹ neceſſariis ad vitā cōſervandā. Poſtquā bonis benè pro viderit Magiſtrat⁹,ſi ſuperſūt plurima, ſūt viduę, ſunt orphani,ſunt pauperes & egeni:multa requi runtur ad horū omnium alimoniam & ſubſtētationem.Stipendia ſolvātur inde Profeſſoribus & doctorib⁹ idoneis, qui circa juventutis inſtitutionem ſuā collocāt operā:nō ſolùm iis qui tractāt Theologiam,ſed qui in re literaria, philoſophicis,& alia arte liberali occupati ſunt; quibus humana ſocietas conſervatur,civitates poliuntur,& reſpublica floret: His neceſſariò providendū eſt, ne ignorantia judicium hominū offuſcet, & barbarā ſuperſtitionem pro religione mentibus ſimplicium infundat,quod hacten⁹ factitatū magno & inſanabili piorum dolore vidimus: Nunc autē poſtquā reformatio ubiq; facta eſt,& locum mercenariorum occuparunt pii paſtores,purioris doctrinę publicatio promulgata eſt.Invigilēt igitur boni Prīcipes ut hęc reſtauratio ſuos habeat progreſſus:profanoſq; ſacrorū uſurpatores arceāt ꝓcul.Et meliores in eorum locum ſubſtituāt:ne & ipſi in ſe cōcitent irā Dei,qui ſępi⁹ nō patitur impune talia ſacrilegia.Fl.Leo 4.Cōſtātini Copronymi fili⁹ homo multis inquinat⁹ vitiis,ut malū adderet malo,coronā aureā gēmis precioſiſſimis ornatā, quam Maurici⁹ Imperator Deo cōſecrarat, repugnante Cazara matre rapuit de loco ſacro,&

capiti impoſitam cum inſolentia circumtulit per oſtentationem, ſubitoque capiti ejus exarſit antrax peſtilens, quo ſacrilegus magno dolore extinctus eſt; pœnaſque ſuperbiæ & contemptus Divini ſubitò dedit. Balſaſar Nabucadneſeris filius Babyloniorum rex, ſuperbia rerumque felici ſucceſſu elatus, cõvivium inſtituit mille Principibus ſui regni apparatu quo potuit ſplendidiore. Interq; pocula vino incaleſcẽs juſſit in mediũ adferri vaſa aurea q̃ antea pater ejus devictis Hieroſolymis abſtulerat è ſanctuario Dei altiſſimi. Ex iis bibit rex cũ uxoribus &concubinis:cũq; ebrius ſuos Deos extolleret laudibus neglecto ſummo Deo:apparuit ſubitò manus tãquam humana quæ parieti hæc inſcripſit verba MENE TECEL PHERES, quibus prophani regis excidium declarabatur & nunciabatur, propter ſacrorum profanationem, contemptum Dei, & arrogantiam nimiam: eademque nocte eſt occiſus: & illius regnum à Medis occupatum.

Hono-

CAP. XXVI.

Honora parentes.

ABSALONIS MORS. *Samu.2.*

Davidem regni ſpoliat diademate natus,
Inceſtu patrios auſus inire toros.
Senſit paulo poſt ultoris tela Ioabi,
Funeſtum ramis quando pependit onus.

SVB parentum nomine non ſolùm intelligitur honorem & reverentiam deberi iis qui nos genuerunt, ſed & Magiſtratui, Preceptoribus, Dominis, & omnibus iis quos Deus nobis præfecit: Quibus jubemur præſtare omnem obedientiam, honorem, & gratitudinē. Et quia hoc præceptum de ſubjectionē valde repugnat cum humani ingenii pravitate, quod ſuperbia, & celſitudinis appetentia plus æquo ſemper turget; Deus eſt uſus nomine Parentũ, quorũ ſuperioritas naturâ eſt amabilis, ac minimè invidioſa: quæque faciliùs animos noſtros emollire & inflectere ad ſubmiſſionis cõſuetudinem poteſt. Nominatim igitur de Parentum reverentia præcipit, qui nos in hanc vitam tranſtulerunt; ad quam natura ipſa quodãmodo inſtituere nos debet. Monſtra enim ſunt non homines, qui patriã poteſtatem cõtumelia, vel pertinacia infringunt. Ideo omnes parentibus immorigeros ſupplicio mortis affici jubet Dñs, ut beneficio lucis indignos: quòd non cognoſcant quorum opera in eã pervenerint. Qui percuſſerit Patrem ſuũ aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit Patri ſuo vel

Ex.21. Levit. 19.

vel matri, moriatur. Vnusquisque Patrem suum & matrem suam timeat. Hic dominus contumeliam & contemptum erga parentes vindicat. Et alibi rebellionem morte puniri jubet, cùm ait. Si genuerit homo contumacem & protervum, qui non audiverit patris & matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent eum ad seniores civitatis, dicentque: Filius hic noster protervus est & contumax; monita nostra audire contemnit, & commessationibus vacat & luxuriæ: Lapidibus illum obruet populus civitatis, & morietur: ut auferatis malũ de medio vestri, & universus Israël audiens pertimescat. Idẽ docet Mattheus: ubi Christus reprehendit Iudeos: Cùm scriptũ sit, Honora Parentes, vos autẽ dicitis: Quicunq; dixerit Patri vel Matri, Munus quodcunq; est ex me tibi proderit: & nõ honorificabit patrem suum, aut matrem suã: Irritum fecistis mãdatum Dñi propter traditionem vestram. Idemquoque scribit Marcus, & Ecclesiasticus: ubi multis verbis cõmendatur honos & reverentia, quę parentibus debetur. Et Paulus ad Ephesios, Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est. Honora patrem tuũ & matrem tuam: quod est mandatum primum in promissione, ut benè sit tibi: & sis longęvus super terram: Et, Filii, obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino. Scriptura

Levit. 20. *Deut. 21.* *Matt. 15.* *Mar. 7* *Eccl. 3.* *Eph. 6.* *Col. 3.*

ſacra plena eſt ubique teſtimoniis, quibus jubemur honorare, revereri, & benefacere parētibus. Abſalo Davidis filius ignominioſa morte periit,
Sam. 2. quòd patri non ſolùm eſſet immorigerus, ſed etiam quòd inceſtu polluiſſet patris thalamos, & illum regno conatus ſit extrudere. Portentum in natura eſt & mōſtrum, eſſe aliquem humana ſpecie & figura, qui tantùm immanitate beſtias vicerit, ut propter quos hanc ſuaviſſimam lucem aſpexerit, eis officium debitum deneget, offendat,
Pro. 19 & lædat: Cùm feras inter ſe partus & educatio & ipſa natura conciliet. Audi patrem tuum, qui ge-
Pro. 20 nuit te, & ne contemnas eum cùm ſenuerit. Qui affligit patrem ſuum, & fugit matrem, ignominioſus erit, inquit Salomon, & infelix.

CHAM

CAP. XXVII.

CHAM PATREM NOAM IRRIDET. Gen. 9.

Mušta racemiferis expreſſit Ianus ab uvis:
Ebrius eſt nato pompa pudenda ſuo.
Culpa levis poterat multis fortaſſe videri:
Quàm gravis hoc tamen eſt pœna ſecuta ſcelus!

PARENTES charissimos habere debemus, quòd ab iis vita, patrimoniũ, libertas, civitas data est. Magnam vim, magnã necessitatẽ possidere debet paternus maternusq; sanguis: quibus à Deo secundum honorem præstare oportet: nisi ipsi Deo contrarii, ac naturę rebelles velimus videri. Tantùm valet hæc cõmunio sanguinis, ut cujusmodicunque sit pater vel mater, tamen in judicio, filii de turpitudine parẽtum dicere neutiquam debent. Neque solùm reticere homines parentum injurias, sed etiam æquo animo eas ferre & dissimulare necesse sit: nisi impii velint judicari, & ab omni humanitate alieni. Peccatum est horrendum sacrosanctum violare nomen Parentum. Est non scripta solùm, sed nata Lex, quam ex ipsa Natura arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam facti sumus & imbuti, jure divino humanoque instituti, ut pro conservatione eorum, qui nos genuerunt, omnem operam & studium impendamus. Huc referendæ sunt nostrę omnes cogitationes, ut eorũ obsequio, honorique, commodis & utilitatibus serviamus, à quibus sumus procreati. Qui nos ita

ama-

amarunt, ut in noſtra educatione & inſtitutione omnem diligentiã & indulgentiam conſumpſerint. Proprium igitur munus liberorũ eſt parentes colere, amare, & omni officio proſequi: eorũ dignitatem & decus ſuſtinere, & ab iis omnẽ injuriam propulſare. Laudãdus is eſt meritò, qui in Parẽtes ita affectus eſt, ut ſe iis totum dare, in eos ſua omnia ponere & conſecrare officia videatur. Filius ſapiens lætificat Patrẽ: & ſtultus homo de- *Pro.15.* ſpicit matrem ſuam. Qui honorat patrẽ ſuum, jucundabitur à filiis: & in die orationis ſuæ exaudietur. Sicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuã. Qui honorat patrem ſuũ, vita vivet *Eccl.3.* longiore. Qui timet Dñm, honorat Parentes: & quaſi dominis ſerviet iis, à quibus genitus eſt. In opere & ſermone, & omni patiẽtia honora patrẽ tuũ, ut ſuperveniat tibi benedictio à Deo: & benedictio illi⁹ in noviſſimo manet. Benedictio Patris firmat domum filiorum: maledictio autẽ matris eradicat fundamenta. Honora patrem tuũ; & gemitus matris tuę ne obliviſcaris: Memẽto qm̃ nõ fuiſſes natus, niſi per illos. Retribue illis, quomodo & illi tibi. Monſtrũ in natura eſt qui parẽtum curam excutit, & illis debitum officium, & reverentiã pernegat: Quique injuriam infert iis, *Pro.20* pro quibus ipſã vitã, ſi neceſſe ſit, deberet impandere. Qui maledicit patri ſuo & matri ſuę, extinguetur lumẽ ejus in medio tenebrarũ. Oculũ, qui

Pro.30 deſpicit patrem,&contemnit partum matris ſuę, effodient eum corvi de torrentibus,&comedent eum filii aquilæ. Ne glorieris in cōtumelia patris
Eccl.3. tui:non enim eſt tibi gloria, ſed confuſio. Gloria hominis ex honore patris ſui: & dedecus filii pater ſine honore.Fili ſuſcipe ſenectam patris tui:& non contriſtes eum in omni vita illius:Et ſi defecerit ſenſu,da veniam: Ne ſpernas eum in virtute tua.Quàm malę famę eſt,qui derelinquit patrem: & maledictus eſt à Deo, qui exaſperat matrem
Gen.9. ſuam. Cham protervus & petulans Noę filius patrem vino ſopitum,quod ab uvis recenter expreſſum biberat largiùs, cùm decumberet indecentiùs, diſcopertis pudendis, ſubſannavit & irriſit: ejus fratres Sem & Iaphet averſa facie patrem texerunt: ideo hi benedictionem patris obtinuerunt, ille maledictionem ſibi ac toti poſteritati acquiſivit ſua impietate:cui acceſſit & deteſtanda incantatio,qua patris virilia contrectando ſterilia in poſterum reddidiſſe tradit Beroſus.

ATOS-

CAP.XXVIII.

ATOSSA AB ASSVERO REIECTA.

Aſſuerus Perſis celebrat convivia: coniux
Regia contemnit non benè ſana virum.
Tantus regali faſtus privatur honore:
Reiectæque ſubit mitis Hediſſa locum.

IN bonis hujus vitæ, locum non ſecundū obtinet conjugium tranquillum: quod cōtigit illi, quem Deus beavit, & cui benè proſpexit. At in hac vocatione cavendum eſt

Gen. 3. ſūmopere, ne vir poteſtate, quā illi ſummus Creator detulit, abutatur ſuperbia, immanitate, faſtu, aut moroſitate. Mulierem, quæ eſt natura imbecillior, cujus affectus magis incōpoſiti, prudentia minor, ita ſublevet, defectus diſſimulet, & toleret patienter, ne illius exacerbet animum, & ab officio divertat. Nihil eſt laudabili⁹, nihil magno & pręclaro viro dignius placabilitate & clemētia: Quæ ita probanda eſt, ut non ſolùm in reipublicę gubernatione, ſed etiam in adminiſtratione rei domeſticæ adhibeatur. Vxor viri difficultate & moroſitate exacerbata, nec maritum amabit, nec cōmunium librorū curā geret, nec q̄ ad familiæ utilitatem ſpectāt procurabit. Si virum redamet, ſecundas res ſplendidiores faciet, & adverſas cōſolatione opportuna mitigabit: nec afflictū animum debilitari, aut cadere victum dolore patietur. Quiſquis probā & frugi contemplatur uxorem, tanquam aliquod exemplar intuetur ſui. Nā in hac conjugali amicitia omnia in ſunt quæ putant

tant

tant homines expetenda: honeſtas, gloria, tranquillitas animi, atque jucunditas: ut cùm hæc adſint, vita beata ſit, & ſine iis eſſe non poſſit. Diligi, certè, & charum eſſe jucundum eſt: nam id vitam tutiorem, & voluptatem efficit pleniorem. Sine uxoris benevolentia, neq; in ſecundis rebus, neque in adverſis quiſquam vivere poteſt. Quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operę noſtræ vicaria fides uxoris aptè ſupponitur. Quã qui lædit, oppugnat cõmune omnium præſidiũ, & quantùm in ipſo eſt diſturbat hominum ſocietatem: nõ enim poſſumus per nos omnia agere. Ideo Deus optimus maximus, poſtquam creaſſet hominem, vidiſſetque non eſſe bonum illum eſſe ſolum, fecit illi adjutoriũ, nempe mulierem, quam de coſta formavit Adami: quæ eſt caro de carne, & os de oſſibus viri. Ex hac creatione inducimur natura, præter præceptũ divinum, quod ſeveriſſimè jubet, ut reciproca benevolentia vir uxorem, & uxor maritum diligat, & commune utriuſque commodum & neceſſaria mutuis officiis gubernent. Omnium ſocietatũ nulla præſtãtior eſt, nulla firmior, nulla ſuavior, quàm quæ à Deo patre charitatis ſtabilità eſt à principio, inter virum & cõjugem: in quibus eadem ſunt ſemper ſtudia, eędem voluntates; & in his ſit ut æquè quiſque altero delectetur ac ſeipſo, fiatq; unus ex duobus. Mulieris bonę beatus vir: Nùmer⁹ illorũ

Gen.2.

Eccl.25

duplex. Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars bona mulier bona; in parte timentium Deũ dabitur viro pro factis bonis. At cùm mulier creata sit propter virum, non vir propter mulierem, ideo jubetur viro ut suo subdita sit, illi obtemperet, & morem
1.Co.11 gerat. Nam ut Christus omnes viri caput est, ita vir mulieris est caput. Quæ ordinem à Deo stabilitum pervertit contumacia & inobedientia, ordinationi divinę resistit, & ab officio recedit. Atossa, quę Vasthi dicitur in scripturis, licet Cyri filia illustri nobilitate, & sanguine regio nata, cũ ab Assuero marito jubetur venire in cœnaculum (in quo Rex celebre convivium instituerat Persis Principibus) ut à convivis videretur: dùm viri imperio superbè recusat parêre, meritò sententia omnium rejecta est, & illius locum occupavit Hedissa Mardochei neptis quæ est Esther.

IOBI

CAP. XXIX.

IOBI VXOR, ET TOBIÆ. *Iob.2.Tob.2.*

Importuna viro res eſt temeraria coniux:
Qua nihil in vita triſtius eſſe poteſt.
Anna ſuum probris cruciat moroſa Tobiam:
Atque uxor Iobo eſt impietate gravis.

QVIA Deo omnipotenti suæ dispositionis conservatio cordi est; ideo jussit ordinatos ab ipso eminẽtię grad⁹ inter nos inviolabiles permanere. Statutũ igitur esse inter homines debet, si Dei mandatis se voluntariè cupiant submittere, ut suscipiant & colant eos quos Deus illis præfecit. Ad quod præceptum referri debet mutua observantia, quam uxor marito jubetur tribuere; & amor mariti erga uxorem. Idẽ Deus qui præcipit: Vxores viris sui subditæ sint
Eph. 5. sicut domino: quoniã vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse servator corporis ejus. Et sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus obtemperent. Subjicit statim Paulus. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiã, & seipsum tradidit pro ea. Et multa in húc sensum ab Apostolo adjecta sunt. Viri diligãt uxores suas ut corpora sua: Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo unquam carnem suã odio habuit; sed nutrit & fovet eã, sicut Christus Ecclesiam: quia
Gen. 2. membra sumus corporis ejus, & ossa de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & ma-

trem

trem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ; & erunt duo *Colo. 3.*
in carne una. Et alibi idem Apoſtolus, Mulieres,
ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet in domino. Vi-
ri, diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad- *1. Pet. 3*
verſus illas. Et Petrus, Mulieres ſubditæ ſint viris
ſuis: ut ſi qui non credunt verbo, per mulierum
converſationē ſine verbo lucri fiant; cōſiderātes
in timore cōverſationē veſtrā. Sicut Sara obedie- *Matt.*
bat Abrahæ, dominū eum vocans. Et Mattheus, *19.*
Propter hoc dimittet homo patrem & matrem,
& adherebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.
Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod er-
go Deus conjunxit, homo non ſeparet. Nulla un-
quam fuerunt ſæcula, quibus hoc non fuerit uſi-
tatum, & jure divino humanoq; ſtatutum ut mu-
lieres maritis ſuis amorem & reverētiam tanquā
ſuperiori poteſtati preſtarent. Imo plurimas ma-
tronas olim legimus tanto affectu fuiſſe proſecu-
tas viros ſuos, ut mori maluerint, quàm fidem il-
lis ſemel obligatam ulla in re violarent, aut in-
fringerent. Inter quas Artemiſia Halicarnaſſi re-
gina Mauſoli regis Cariæ uxor, marito mortuo
noluit ſupervivere. Hypſicratæa Mithradatem
maritum regem Ponti à Pompeio magno ex-
pulſum regno, veſte Perſica induta, & in habi-
tum virilem formata, animo pariter ac corpore
indefeſſa in exilium per efferas gentes uſque ad
Bactrianos ſecuta eſt. Evadne in rogum, quo

Capanei viri ſui corpus ad Thebas ictu fulminis extincti cremabatur, ſeſe præcipitem dedit. Panthea Abradatæ Suſienorum regis uxor, conjugẽ cæſum morte ſocia cõplecti maluit, quàm à Cyro victore & benevolo ſervari& honorari. Arria, Pæti mariti ſuppliciũ ne videret ſeſe gladio trãſverberavit. Infinita ejuſmodi exempla in hiſtoriis legimus, quæ licet Chriſtianam pietatem nõ referant, ex iis tamen animadvertimus ſingularẽ amicitiam, affectum, & reverentiam, qua mulieres generoſiores maritos ſunt proſecutę. At inter malas fæminas ſcriptura ſacra nobis duas proponit, quæ moroſitate & acerbitate animorum magnum ſibi dedecus apud poſteritatem compara-

Tob.2. verunt. Quarum una recitatur Anna, quæ Tobiæ cæcitatem & hypocriſin amarulenter exprobat, quòd vir pius uxoren rogaret ne furtum adferret

Iob.2. in domum ſuam. Altera fuit uxor Iobi, quæ marito afflicto inſultans, illum hortabatur ad cultum deorum peregrinorum, relicto vero Deo.

ROSE-

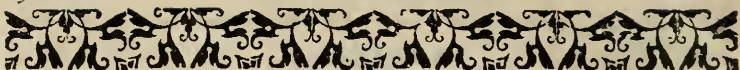

CAP.XXX.

ROSEMVNDA VXOR ALBOINI.

Vt bibit è cranio cæſi Roſemunda parentis,
Immane ulta viri eſt ſanguinolenta ſcelus.
Auctoris cædis nubit: cui mixta veneno
Vina dat: & pœnas mox peritura luit.

NIHIL eſt quod magis labefectet, imo prorſus corrumpat & evertat humanam ſocietatem, quàm neglectum officium. Qui cæteris à Deo præpoſiti ſunt, caveant ne per faſtum & ſuperbiam peccent, & eos injurii contemnant, quos ope, conſilio, benevolentiaq; debent conſervare. Raró tamen cõtigit hominem evectum ad ſublimiorem dignitatis gradum nõ inſoleſcere. Vt plurimùm fere ſui omnes obliviſcuntur: neglectoque jure & modeſtia patiuntur ſe huc & illuc per omnẽ licẽtiam præcipites rapi: dũ exardeſcunt mali affectus ſuperbiæ, indignationis, iræ, inſolentiæ, avaritiæ, aut libidinis. Quæ monſtra erroribus implicant animum, aciem oculorum mentis ac judicium faſcinant & obtundunt. Difficilè eſt ejuſmodi vitiis occupatos ſeſe continere intra modeſtiæ terminos. Pauci hanc ſententiã re vera exſequũtur. *Plus liceat quã libeat.* Fere omnibus quod licet libet, imo plus multo libet quàm licet. At cùm in omni ſtatu & conditione vitæ peccetur graviſſimè à multis. Ex hac potiſſimùm officii deſertione multa mala emergunt & excitãtur in conjugio: In quo niſi viri ſeſe gerant prudẽter, niſi ſuas uxores redamẽt, niſi multa tolerent & patiẽter ferant in hoc imbecil-

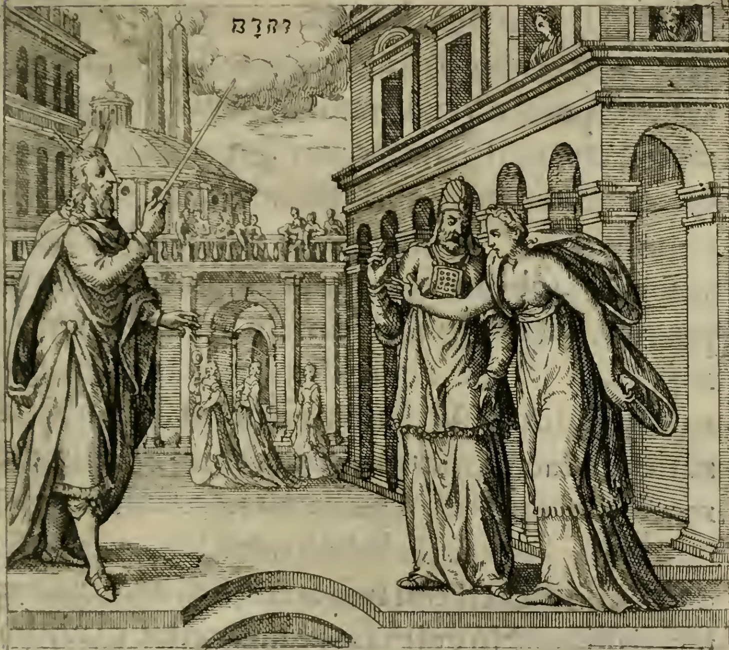
lo

lo & fragili ſexu, facilè contaminatur & diſſolvitur ſacroſanctum hoc vinculum, quod Deus indiſſolubile ſtatuit,cùm ex duobus corporibus unum effici præceperit communione, & conjunctione corporis & animi. Ne igitur ſuperbè ſua autoritate abutantur mariti:ſed ſciāt ejuſdem juris participes eſſe uxores: ſubjectas quidem viro tanquam capiti, ſed non ſervili ſubjectione: eas qua fieri poteſt benevolentia complexi blandè moneant,non amarè, neque per cōtemptum vel ludibrium reprehendant; ne irritatæ debitū māritis officium deſerant,& earum amor in odium implacabile rabiemque convertatur, ſeraque facti pœnitentia morbo inſanabili fruſtra medelā quærant. Alboinus Lōgobardorum rex,poſtquā Cunimundum regemGepidarum bello ſuperaſſet,ejuſque regnum pręda & incendio depopulatus eſſet,abducta Roſemunda ejus filia: Captivū regem truncavit capite, & ex ejus cranio curavit ſibi pateram efformari, in qua per triūphum biberet. Factumque eſt ut ſua ſorte non contentus trājecerit ex Pannonia in Italiam: eamque totam planiciem quę eſt ad Padum devictis Italis occupaverit:& ſibi regiam ſtabilivit Ticini, quam Papiam dicimus. Cumque Veronæ ſolemne cōvivium cum Principibus regni inſtituiſſet viciſſim omnibus ex Gepidę regis cranio propinavit,multa inſolenter effuciens in victi ludibriū præſente

etiã Rosemunda quã tunc uxorẽ duxerat ꝓpter insignes corporis animiq; dotes, eam etiã adegit ex eadã patera cũ cęteris bibere. Hac immanitate exulcerata & irritata mulier, marito mortẽ ꝓcuravit; primò per Helmelschildẽ nobilẽ ac strenuũ juvenẽ: qui cùm parricidiũ recusasset ad Peredeũ æquitẽ nobilẽ se convertit; is quoq; parricidii negotiũ nõ accepit. Rosemunda ut aggressũ facinus exequeretur, Peredeo se clã prostituit: qui rem se habere cum alia puella crediderat. Cui mulier exclamans inquit, aut Alboinũ occides, aut ab eo trucidaberis adulter. Perede⁹ cùm sibi perniciẽ videret paratã nisi obsequeretur, cũ Helmelchilde & regina Regẽ aggressi illũ occidunt pomeridiano somno vacantẽ, sublatisq; thesauris regiis, & abducta secũ Alvisindi filia Alboini ex priore uxore Ravennã fugiũt ad Lõginũ, qui Italiæ pręfectus erat à Tiberio filio Cõstãtini Imperatoris: At Lõginus amore Rosemũdę capt⁹, illi persuasit ut Helmelchilde sublato simul cõtraherent matrimoniũ: Quod mulier q̃ dominatũ ambibat facilè ꝓmisit: Porrectoq; marito in potu veneno à balneo redeunti, cùm sensisset veneficium, exerto gladio mulierem adegit, ut quod de potione superaret biberet: Ita mortuus est uterque merito exitio: Longinus verò Alvisindem puellam, cum thesauris regiis trãsmisit Cõstantinopolim, & cũ ea Peredeũ, quẽ priùs effosis oculis visu privavit, ut luce indignũ, qui regẽ & dñm suũ trucidasset.

CAP. XXXI.

MARIA MOSIS SOROR LEPROSA. Nũ.12.

Stulta soror Mosem dictis proscindit amaris,
Æthiopis thalamos turpiter obiiciens.
Sed Deus insanæ lepra convitia linguæ
Sedat: fraterna est quæ medicata prece.

DEus omnes homines poteſtati ſublimiori ſubjectos eſſe voluit. Reges, Principes, & Magiſtratus à Deo ordinatos nemo eſt tam perfrictæ frontis qui audeat negare, quibus aliquam honoris participationem ſecum communicat. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, inquit Paulus: Nõ enim eſt poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi dãnationem acquirunt. Principes enim non ſunt timori boni operis, ſed mali: vis non timere poteſtatem? fac bonum, & habebis laudem ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autẽ malum feceris, time. Nõ enim ſine cauſa geſtat gladium. Dei miniſter eſt vindex in iram ei qui malum agit. Itaque neceſſitati ſubditi eſtote; non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Miniſtri Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Idem quoque jubemur pręſtare Domini Ieſu imperio: Nam cùm interrogaretur à Phariſæis, an Cæſari tributum eſſet pendendum: Reddite, ait, quæ ſũt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Quod & Paulus

Rom. 13

Matt. 22.

Paulus præcipit:Reddite omnibus debita: cui tri Rō. 13.
butū tributū: cui vectigal vectigal;cui timorē ti- 1.Pe.2.
morem:cui honorē honorem.Et Petrus,Subjecti
estote omni humanę creaturæ propter Deum:si-
ve regi,tanquam præcellenti: sive Ducibus, tan-
quam ab eo missis, ad vindictam malefactorum,
laudē verò bonorum. Quia sic est voluntas Dei,
ut benè facientes obmutescere faciatis imprudē-
tiam ignorantium.Et Paulus ad Timotheum scri
bēs,jubet ut publicè fiant preces pro regibus. Ob
secro primùm omnium fieri obsecrationes, ora- 1.Ti.2
tiones,postulationes,gratiarum actiones,ꝓ omni
bus hominibus,pro regibus,&pro omnibꝰ qui in
sublimitate cōstituti sunt: ut quietā & tranquillā
vitā agamus in omni pietate & castitate. Hoc enī
bonum est,& acceptum,corā servatore Deo nr̄o.
& alibi,Admone illos Prīcipibus & potestatibus Titi.3.
subditos esse,dicto obedire,ad omne opꝰ bonum
paratos esse. Et Deꝰ vetuit; nequid sinistri de ma-
gistratu sentiamus,aut dicamꝰ. Diis nō detrahes,
inquit (ita judices & Magistratus sæpe appellat Exo.22
scriptura, propter imperium quod illis Deus in
subditos homines communicat, tanquam suæ
potentiæ vicarios) & Principi populi tui nō ma-
ledices. Sicut rugitus leonis,ita terror regis,Qui Pro.20
provocat eum, peccat in animam suam. Mosem
Dn̄s constituerat super Israëlitas Ducē & Princi-
pem, per quem educerentur de jugo servitutis

Ægyptiorum, quod miseri ferre non poterant. Illius autem dominatum, licet mitem & tolerabilem, plurimi de populo ferre diu nõ potuerunt licet nihil faceret sine Dei expresso mãdato. Quotidie tamen, ut mens hominum rebellis est & cõtumax, multi murmurabant, & frænum excutiebant: qua re irritatus Deus sæpius in seditiosos gravibus exarsit suppliciis. Inter eos Maria ipsa & Aaron, fratris Mosis autoritatem per contemptum minuentes, illi exprobarunt nuptias quas contraxerat cum Madianita muliere, quam ob colorem Æthiopissam vocabant. Deus autem iratus dixit: Servuus meus Moses in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquitur illi Dominus: Palam & non per ænigmata, & figuras
Nũ.12. videt Dominum. Quare ergo non timuistis detrahere illi: Propterea lepra percussa est Maria: à qua postea Mosis intercessione apud Deum sanata est.

AMON

CAP. XXXII.

AMON A SVIS CÆSVS. 2.Paral.33.

Audent in dominum ſcelerati inſurgere ſervi, &
Sanguine ſacrilegas contemerare manus.
Supplicio ſontes populus punivit acerbo:
Et Ioſiam patrio reſtituit ſolio.

T

AGISTRATIBUS opus eſt ſine quorũ providentia & diligentia civitas in integrum conſervari non poteſt: nam horum deſcriptione & prudẽtia omnis Reipublicæ moderatio cõtinetur. Rex enim, qui benè imperat, ſecundo poſt Deum (cujus perſonam gerit) honore dignus eſt. Is & populos regit, ſtabilit Leges, pietatem promovet, caſtigat improbos, tuetur bonos, laudat claros viros, hortatur ad decus, revocat à flagitio, conſolatur afflictos: Datque omnem operam, ut juris ac judiciorũ æquitate ſuum quiſque teneat: ut neque tenuiores propter imbecillitatem circumveniantur, neque locupletibus ad ſua vel tuenda, vel recuperanda obſit invidia. Neq; ſolùm videt quid agatur, verùm etiam providet quid futurum ſit: ſtudetque quãtum fieri poteſt, civium commoda defendere, non divellere, atque omnes æquitate eadem continere: ſuamque ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: quę omnia ad boni Principis officium pertinent: Qui ut tutelam multorum gerit, ſic procurat ut omnia ad utili-

utilitatem eorum qui illi cõmissi sunt benè succedant. Quicunq; summi hujus Magistratus autoritatem, honorem, & reverentiam violat, impius est: Deique irritat iram ac judicium. In cogitatione tua Regi ne detrahas: & in secreto cubili tuo ne maledixeris diviti. Time Deum, fili mi, & Regem. Imo qualiscunque Princeps aut Magistratus sit, illi parere & obtemperare jubemur, dummodo nihil contra pietatem, conscientiam, vel Dei mandata jubeat. Nam Deus in omnibus primus est audiendus: cui timor & obedientia præstanda est: Timere enim nos præcipit eum qui potestatem habet perdere corpus & animam simul, non eos qui tantùm possunt tyrannidem exercere in hanc vitam. Sæpe cõtingit ut propter nostra peccata Deus nobis præficiat tyrannos, crudeles, avaros, effœminatos, aut stultos. In manu Dei cor Regis est. Malos ita compellat Salomon. Audite Reges, discite judices finium terræ: Præbete aures, vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: Quoniam data est vobis à Dño potestas, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè judicastis: non custodivistis Legem justitię, neque secundum voluntatem Dei ambulastir. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam judicium durissimũ in iis qui præ-

Eccl. 9. *Pro. 24* *Sap. 6.*

sunt fiet. Exiguo conceditur misericordia, potẽtes autem potenter patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, qui est omnium dominator, nec verebitur magnitudinem cujusquam. Pusillum & magnum ipse fecit, & æqua est ei cura de omnibus. Fortibus autẽ fortior instat cruciatio. Hæc cùm nobis in mentem veniũt, voluntati Divinæ nos ultro submittemus, jugũ cœlitus nobis impositum patienter ferentes; cùm sciamus id Deo placere: neque permittet inultã malorum tyrannidem & violentiam: in quos tamen insurgere nemini permittit, neque in eos cõspirare, quantumvis difficiles & morosi videantur: Dum in Ammonem regem Iuda domestici conspirant, illiq; manus inferunt & interficiunt, impietatis & parricidii meritas luũt pœnas, dum à populo excarnificantur: Non enim vult Deus autoritatem magistratus à subditis contemni, multo minus violari & infringi: quacunque ad id impelli possint occasione, aut causa.

2. Par. 33.

CORE

CAP. XXXIII.

CORE, DATAN, ET ABYRON.

Imperium Mosis detrectat Isaare natus;
Cumque suo insultans fratre Abyrone Datan.
Protinus absorpti vasto telluris hiatu
Supplicium irato sustinuere Deo.

D hoc præceptum meritò referri debent ii, quorum ministerio De⁹ instruit populum suum. Et qui fideliter mun⁹ adsignatū exequuntur, ii duplici honore digni sunt. Quod enim populo audienti proponunt, nō ex seipsis, sed ex Dei verbo proponūt. Propterea voluit Deus severè de iis supplicium sumi, qui sacerdotibus Ecclesiæ rebelles essent, & immorigeri. Qui superbiverit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat Domino Deo, ex decreto judicis morietur ille, & auferes malum de Israêl: cunctusque populus audiens timebit, & nullus deinceps intumescet superbia. Cùm Israëlitæ murmurarent contra Mosem & Aaronem, illisque exprobrarent quòd ab iis educti essent ex Ægypto, ut fame enecarentur in deserto. Non contra nos, responderunt, est murmur vestrum, sed contra Deum. Et Paulus loquens de iis qui præsunt institutioni populi, & prædicationi Evangelii, inquit. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Et alibi, de doctrina loquens quam proponebat.

Deut. 17.
Exo. 16
1. Co. 4.
Thes. 4

nebat. Qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum in nobis. Apoſtoli dicuntur in Evangelio Sal terræ, & *Mat.5*
Lux mūdi nam his titulis illos Dn̄s Ieſus inſignit.
Qui vos audit me audit, & q̄ vos ſpernit me ſper- *Luc.10*
nit: Qui autē me ſpernit ſpernit eum q̄ miſit me. *Ioā.13.* *Mat.*
Quicūnq; nō receperit vos, neque audiverit ſer- *10.*
mones veſtros, exeuntes foras de domo vel civi- *Mar.* *6.*
tate, excutite pulverem de pedibus veſtris. Amen dico vobis; tolerabiliùs erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die judicii, quàm illi civitati. Neq; eos tantùm debemus honorare, qui fideliter præſunt Eccleſię, ſed etiam eis providere de omnib⁹ neceſſariis. Propterea voluit Deus Levitis decimas ſolvi quotannis; & oblationum ſacrificiorumque partes tribui in eorum alimoniam, ut ſervitio Dei vacarent liberiùs; & ſacra tractarent attentiùs nullis aliis occupationibus impliciti. Æquum eſt eos, qui doctrinam Evangelii annunciant, & populum docent quæ ad eorum pertinent ſalutem, aliquo gratitudinis officio juvari. Quis militat ſuis impendiis? inquit Paulus. *Cori.9.*
Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt, ſi nos veſtra carnalia metimus? Ita Dominus ordinavit, eo qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Neque hic moroſi homines hæreant, prætexantque ſuæ ingratitudini vitia,

quæ plerunque videntur in Præfectis Ecclesię, ut propter hæc alienentur ab officio. Doctrina est quæ commendatur: & personæ honorantur pro-
Lu 10. pter ministerium ad quod electi sunt. Super ca-
Ioã. 13. thedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisęi: Omnia quæcunque dixerint vobis facite, opera verò
1. Ti. 5. illorum nolite facere. Qui benè præsunt Præsbiteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. Qui autem illos contempserit, non dubium est quin Deum graviter offendant, & sibi judicium thesaurizent.
Nũ. 16. Opposuerunt sese Mosi Coré, Datan, & Abyron, cum ducentis & quinquaginta viris Israëlitis: qui eorum Præfecturam à Deo adsignatam rejicientes, in sacerdotium sese ingerere conati sunt, multis contumeliis in Mosem & Aaronem cõgestis: quibus irritatus Dñs rebelles & contemptores terræ hiatu absorptos perdidit, reliquos flammis consumpsit. Vt exemplo essent cæteris ac posteritati eorum, ne in tantam impietatem & ingratitudinem erga servos Domini laberentur.

ASA

CAP. XXXIIII.

ASA, ET ANANI PROPHETA. 2. Par. 16.

Pulchrum eſt expulſa fregiſſe idola Maacha:
Deſere cum ſociis fœdera facta Syris.
Carcere nec claudi innocuum patiare Prophetam;
Qui mandata alti te docet, Aſa, Dei.

NTER eos qui populo præſunt, excellens munus à Deo tributum eſt ſacerdotibus, & Miniſtris Eccleſię, qui verbũ Dei fideliter exponunt & docent. Quibus qui reſiſtit, Deo reſiſtit, & ſibi condemnationem acquirit. Conſtituti enim ſunt à Deo, ut prædicatione Euangelii doceatur populus, & adducatur ad cognitionem Dei, & ſuæ ſalutis, quæ eſt in Chriſto ſervatore noſtro. Hos qui non audit, nõ audit eum qui miſit eos: & rei fiunt ſuæ perditio-
Lu.10. nis: ut ait Dominus. Remiſſiùs erit Sodomæis in die judicii, quàm iis qui Dei verbũ annunciantes rejecerint. Quàm ſpecioſi nobis igitur eſſe debẽt
Eccl.7. pedes evangelizantium pacem? In tota anima tua time Deum, & ſacerdotes illius ſanctifica. Honora Deum ex tota anima tua, & ſacerdotes illius. Da illis partem, ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum, & purgationis: idem quoque mandat
Gal.6. Paulus. Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis: Sunt enim Legati Domini, quibus commiſſi ſunt theſauri gratiæ, quam obtinemus fide per Chriſtum. Fides ex auditu: auditus per verbum Chriſti: Om-

nis

nis qui invocaverit nomen Dei, ſalvus erit. Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt? & quomodo credent ei, quem non audiverunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Ordo enim qui à Deo conſtitutus eſt in adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ ſervandus eſt ſanctè: & obſervandi cum reverentia ii, qui ad hanc curam vocati ſunt: neque violandi rebellione, cõtumacia, aut ingratitudine qui nobis ſunt præpoſiti. Dei enim miniſtri ſunt: Vnicuique tribuẽdum quod debetur: ſive propheta, ſive doctor, ſive linguarũ ſit interpres: Gratiæ diverſæ diverſis tribuuntur, prout expedit ad ædificationem Eccleſiæ promovendam. Gratia multiplex eſt in Eccleſia: Inqua poſuit Deus quoſdam Apoſtolos, Prophetas, doctores, virtutes, gratias curationũ, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, & interpretes. Vnicuique data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Tota Eccleſia, Chriſti eſt corpus: & in uno corpore omnia membra non habent eundem actum: ita multi unum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alterius membra: habentes donationes ſecundum gratiã quæ data eſt ſingulis, ſecundũ rationem fidei, &c. Vtque Gratię dona differunt, ita & honos unicuique tribuendus eſt pro dignitate: unicuiq; providendum pro neceſſitate: Neque ulla pars

Rõ. 10.
1. Co. 12.
Rõ. 12.

officii in bonos paſtores deſcrerenda eſt: mancũ enim noſtrum eſſet ſtudium, ſi eos honoremus verbis, quorum indigentiæ non ſubveniamus: & ſi in uno ferventes, in alio remiſſi aut planè frigidi cognoſcamur. Rem præclaram geſſit Aſa rex Iuda, quòd idola gentium confregerit, lucos ſucciderit: quòd matrem ſuam Maacham (quæ turpiſſimis Priapi ſacris initiata Principẽ myſteriorum Dei obſcœni ſe cõſtituiſſet) à regni ſubmo-
2. Par. 16. viſſet adminiſtratione. Peccavit graviſſimè cùm Prophetam Anani monentem ut ſocietatẽ cum Benadad Syriæ regem deſereret, Dei miniſtrum contumeliis affectum in vincula protruſit: Ea enim eſt cordis humani ſuperbia, ut ad reprehenſionem facilè intumeſcat, inſurgatque faſtuoſè in eos, quorum munus eſt arguere peccata delinquentium. Et iram Dei in contumaces & rebelles annunciare: Factumque eſt ut Aſa dolore pedum acerbiſſimo vexatus mortuus ſit.

SENE-

CAP. XXXV.

SENECÆ MORS.

Roma hilarem vidit materna cæde Neronem:
Et patriæ immiſſis tecta cremata rogis.
Sed magis obſtupuit, Senecæ dum fata Magiſtri
Crudeli eſt auſus ſolicitare manu.

NVLLUM munus ad Reipublicę utilitatem præſtantius, aut laudabilius conferre poteſt vir bonus, vel magis neceſſariũ, poſt inſtitutionem populi & miniſterium Evangelii, quàm ſi doceat, atque erudiat juventutem: iis potiſſimùm moribus, atq; artibus, quibus politur vita humana, excitatur pietas, & ad ſocietatẽ generis humani maximè ſunt accommodati. Nemo eſt liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magiſtri ſui, atque doctores cum grata recordatione in mente verſari ſemper debeant. Et cùm vita omnis ſine literis & eruditione mors ſit, & hominis ſepultura: ii, certè, quorum opera inſtruimur & erudimur, colendi meritò nobis ſunt. Multum enim præſtant beneficiorum civitati benè ordinatæ Præceptores docti & diligentes, quique munus ſuum fideliter & cum vigilãtia ſolertiaque exequuntur. Nemo egregius civis fieri poteſt, qui non ſit in bonis diſciplinis inſtitutus. At cùm omnes in id ſtudium incumbere debeant, ut patriæ proſint quantùm fieri poteſt: ii præ cæteris maximè commendandi ſunt, quorum ingenio atque opera publica promovetur

tur utilitas: ut ſunt ludimagiſtri & ſcholarum rectores, qui juventutem moderantur. Quòd ſi cōtentio, & comparatio fiat, quibus plurimùm tribuendum ſit officii, Parentes, Principes, Eccleſiæ præpoſiti, & Prçceptores primum ſemper locum obtinebunt. quorum beneficiis unuſquiſque obligatiſſimus tenetur. Nihil eſt tam inhumanū, tam tetrum, tam immane, quàm committere, ut beneficio non dicam indignus, ſed victus eſſe videare. Et cui gratia referri non poteſt quanta debetur, habenda tamen eſt quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. Nam ſicut à parentibus vita, patrimonium, civitas, libertas tradita eſt: ita à præceptoribus doctrina & eruditio, animorumque formatio nobis conceſſa eſt. Incertumque videtur eſſe cui magis obligati ſimus, Præceptori vel parentibus: cùm hi corporis, ille ſit animorum formator. Boni meritò judicandi ac dicēdi ſunt qui Præceptoribus benè de ſe meritis tota vita benè faciunt, eos colunt, eos diligunt, gratiamque pro acceptis beneficiis quantam poſſunt referunt. Nemo eſt tam ingratus, tā impius, tamque nullius humanitatis, qui ſi parētum Præceptorumque merita reſumere velit, non eos omni officio & honore dignos eſſe fateatur; æquumq; cenſeat grata eorū nomē memoria proſequi, quorum beneficio vita data eſt, & exculta. Illi æterna ſuperſunt gaudia, & alma

quies,& in urna perpetuum Ver,famaque venturum ſemper præclara per ævum, qui Pręceptorem chari voluere parentis eſſe loco. Illumq; dedecus inſequitur, ac pœnitentia dolorque animi cruciat qui ſe magiſtri fidelis & boni indignum
Pro.15. præſtitit. Qui abjicit diſciplinam, odit animam ſuam:qui autem acquieſcit increpationibus poſſeſſor eſt cordis.Cur deteſtatus ſum diſciplinam,
Pro. 5. & reprehenſionibus non acquievit cor meũ? nec audivi vocem docentium me, & magiſtris meis non inclinavi aurem meam? Reſpicit Dominus vias hominis, & greſſus ejus conſiderat:ipſe morietur quia non habuit diſciplinam. Inter illa crimina quæ in Nerone viſa ſunt maximè enormia: hoc illi quoque tribuitur, quòd parricidiis Agrippinæ matris, & Senecæ Cordubenſis præceptoris ſui optimi,ſceleratam animam perdiderit. Quem inciſſis venis ad mortem coëgit: illam in ſinu Baiano navi(qua vehebatur)diſſoluta ſubmerſit.

GIE-

CAP.XXXVI.

GIESI SERVVS ELISEI 2. Reg. 5.

Imprudens Giesi à Naamano munera poscens,
Et geminam vestem, & bina talenta tulit.
Austerè hæc dominus servi mendacia plectit:
Turpem etenim lepra punit avaritiam.

EST & ſervorum erga dominos peculiaris obligatio: quam ſine piaculo & offenſa Dei hominumque nulli licet infringere. Siquidem quibus eminẽtiam tribuit Deus, quatenus ad eam tuendam neceſſe eſt, ſuum cum illis nomen communicat. In unum ipſum ita cõveniunt Dei, patris, ac Domini tituli: Vt quoties unum aliquem ex iis audimus, majeſtatis illius reverentia animos noſtros feriri oporteat. Quos ergo iſtorum facit participes, eos quaſi fulgoris ſui ſcintilla illuſtrat; ut ſint pro ſuo quiſque loco ſpectabiles. Itaque qui nobis pater eſt, qui Princeps, qui Dominus, is nõnullam cum Deo communionem habet. Quapropter hoc nobis perſuaſum ſit, ita Deo placere, prout quemque novimus eſſe nobis à Patre cœleſti præfectum, ut ipſum reverentia, obedientia, gratitudine, & quibus poſſimus officiis proſequamur. Neque inter eſt digni ve an indigni ſint, quibus honos iſte deferatur: cùm qualeſcunque ſint Dei providentia illum locum ſint ſortiti. Communicat enim illis Dominus honoris ſui portionem. Servi, inquit
Eph.6. Apoſtolus, obedite dominis veſtris carnalibus

bus cum timore & tremore in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto: Non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quoniã unuſquiſque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino ſive ſervus, ſive liber. Et cùm ſervi jubeantur ſeſe ſubmittere dominorum imperio, ac voluntariè inſervire in omnibus, ita quoque præcipit Deus ut domini reciproco affectu famulos foveant, alant, & humaniter tractent: nam Paulus ſtatim poſtea adjungit: Et vos domini, eadem facite illis, remittentes minas: ſcientes quia & illorum & veſter dominus eſt in cœlis: & perſonarum non eſt acceptio apud Deum. Servi, inquit Petrus, ſubditi eſtote in omni tremore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Omnibus quidem ſervitutis jugum videtur duriſſimum & intolerabile: Iuſtè tamen & legitimè dominanti parendum eſt. Cúmque ſervitus omnis miſera ſit, iniquiſſimo animo ferunt omnes ſervire malis, improbis, libidinoſis, avaris, ac ſceleratis. Quia tamen ita mandatum Domini dominorũ præcipit, ut cuicunque ſubjecti ſimus à Deo, illi volentes pareamus: non poſſumus nos ſubtrahere ab hac obligatione ſine offenſa ſum-

Colo.3.

1.Pe.2.

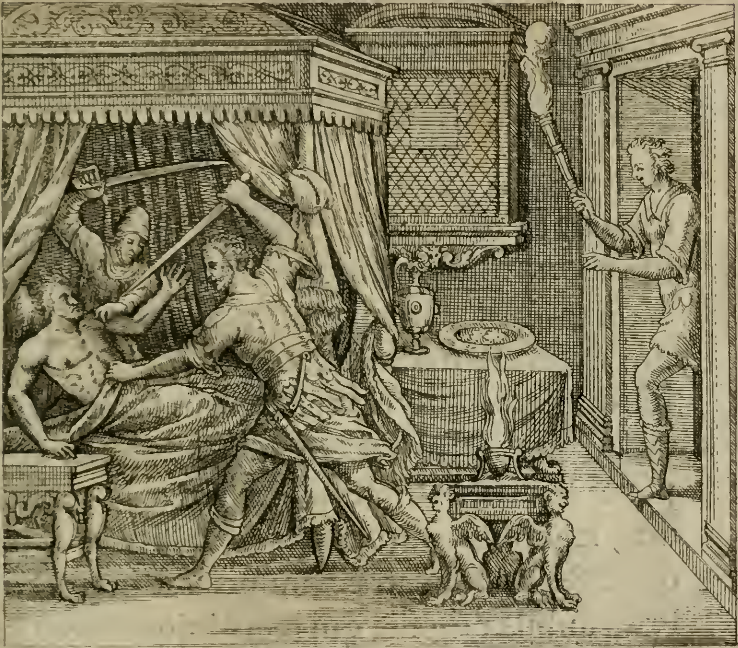
mi Numinis. Qui poteſt fieri liber, libertate fruatur: ſin minus, cum humilitate nos jugo ſubmittamus. Liber is erit coram Deo, qui nulli turpitudini ſerviet. Peſſimus quiſque aſperrimè rectorem patitur. Non decet ſuperbum eſſe hominem ſervum. Avarum & mendacem famulum
2.Re.5. Gieſium lepra punivit Eliſeus Propheta: quòd domini ſui nomine abuſus Naamanum Syri exercitus ducem abeuntem eſt curſu aſſecutus, & ab eo popoſcit duo talenta, & duo veſtimenta, tanquam ea Heliſeus exigeret, pro præmio lepræ ſanatæ: merita punitione ſervi mendacis perfidia caſtigata eſt.

IOAS

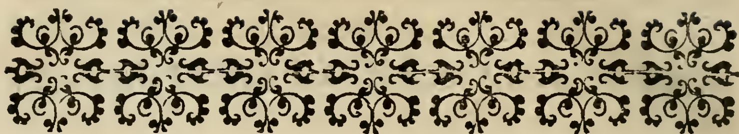

CAP. XXXVII.

IOAS A SVIS SERVIS CÆSVS. 2. Par. 25.

Viva Dei effigies Rex est: desistite cœpto:
In dominum nulli stringere tela licet
Succedet natus Ioam qui vindicet: ille
Reddet pro illatis vulnera vulneribus.

IOAS rex Iuda, filius Ochosiæ & Sebiæ, quem Iosabath amita servaverat à furore Ataliæ aviç(dum omnem regiam stirpem jussisset intersici) Iojadæ Pontificis maximi obtemperans monitis, à principio regni sui Deum timuit: Templum ab idololatria repurgavit, & ruinas illius restauravit. Mortuo verò Iojada, prolapsus est in abominationes Ataliæ aviæ; polluitque Hierosolymas prophanis sacris. Prophetarum quos Deus miserat admonitiones contẽpsit & rejecit: ipsumque Zachariam Iojadæ filium, lapidibus obrui jussit in vestibulo templi, quòd Regi idololatræ annunciaret iram Dei: & Principibus populi, qui regis iniquitatem promovebant ac fovebant malis consiliis & suasionibus, ruinam & perditionem instantem indicabat. Statim autem post Zachariæ mortem, Syri Hierosolymas expugnarunt, & deprædati sunt: conspiratumq; est in Ioam regem à duobus servis Zabado Semeathi Ammonitæ filio, & Iosabado Samarithi Moabitæ filio: qui dominum immaniter truncaverunt: licet hæc cædes meritum redderetur impietatis regiæ præmium.

Quia

Quia tamen sacrosancta Principis esse debet persona: neque cuiquam permissum est in ejus vitam attentare, neque quicquam aggredi vel machinari, quod illius autoritati vel saluti contrarium sit; justum de sceleratis servis, & sicariis sumptum est supplicium ab Amasia, qui patri in administratione regni Iudæ hereditario jure successit. Idem quoque contigit Bagathæ & Thares Eunuchis; qui cùm in Assuerum regem Assyriorum conspirassent, à Mardocheo Iudæo proditi & delati apud regem, suspendio puniti sunt. Si est tibi servus fidelis, ait Salomon, sit tibi tanquam anima tua: Quasi fratrem, sic eum tracta. Servo malevolo tortura, & compedes. Mitte eum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Servilis conditio, ut non indigna est homine Christiano, habet tamen causas dejectionis & modestiæ inter homines: Servilis enim arrogantia & malitia odium facilè apud omnes adquirit. Cavere sedulò debent omnes servi, nequid dicant agantve quod illorum conditionem odiosam reddant: Rarò condonatur servo malo: Vnusquisque tamen permaneat in qua conditione vocatus est. Servus vocatus es, non sit tibi curæ: Sed si potes fieri liber, magis utere. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, ser-

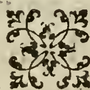
Esth. 2.

Sap. 2.

1. Co. 7.

vus est Christi. Precio empti sumus. Nolite fieri
1.Co.12 servi hominū. Et alibi scribit Apostolus, In uno
spiritu omnes nos in unū corp⁹ baptizati sumus,
sive Iudęi, sive Gentilles, sive servi, sive liberi. Et
omnes in uno spiritu potati sumus. Omnes enim
membra sumus corporis Ecclesiæ, cujus caput
Christus est. Non est acceptio personarum corā
Deo. Vt plurimùm quæ videntur membra corporis infirmiora, necessaria sunt: & quæ putantur
ignobiliora membra esse, his honorem abundantiorem circundamus: Nihil enim fit sine bona Dei providentia: qui genus humanum ita distinxit ordinibus, ut cùm differentia videatur &
varietas diversa, symmetria tamen & proportio
tam concinna est in omnibus, ut alter alterius opera sublevetur & juvetur.

NON

CAP.XXXVIII.

Non occides.

ELA A ZAMBRI OCCISVS. 1.Reg.16.

Dum cœnam conviva sui produceret Arsæ,
Vinosum Zambris conficit ensis Elam.
Is qui vincebat patria impietate Baassam,
Dignus erat letho non meliore mori.

Y

ATI ſumus ad humanam ſocietatem & concordiam: quam qui violat volẽs, humanitatis & manſuetudinis limites trãſilit: Deoque & hominibus eſt contrarius. Boni viri munus eſt, ut ne cui noceat, neminem offendat, neminem irritet: Et quia genus hominum unitate quadam Deus devinxit, incolumitatem omnium unicuique jubet eſſe commendatam. Violentia omnis & injuria, ac omnino quævis noxa, qua proximus offendi poteſt, nobis interdicitur. Ac proinde jubemur, ſiquid in opera noſtra ad tuendam proximorum vitam ſubſidii eſt, fideliter impendere. Quæ ad eorum tranquillitatem faciunt procurare, depellendis excubare noxis, ſi quo in diſcrimine ſunt, præbere illis manum auxiliarem. Qui alteri exitium parat, eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem ut participet parem. Hoc natura præſcribit, ut homo homini quibuſcunque in rebus & occaſione poteſt benè conſulat: cùm ſic nati videamur, ut inter nos eſſet ſocietas quædam, & concordia, qua vita dulcior & ſecurior tranſigi poſſit, com-

mercia

mercia exerceri,& bonum publicum communibus ſtudiis procurari. Homo igitur naturæ obediens,homini nocere non poteſt.Qui ſecus facit, belluinam feritatem præ ſe fert, & procul abeſt ab ea clementia & manſuetudine quæ hominis eſt propria,quęque longè abeſt à natura ferarum. At cùm omni generi animantum à natura tributum ſit, ut ſe,vitam,corpuſque tueatur,declinetque ea quæ ei nocitura ſunt, omniaque quæ ſunt ad vivendum neceſſaria diſquirat: nihil homini contingit, quod illum citiùs deturbet ab illa ſocietate, & amicitia, quæ genus humanum conſervat integrum, quàm injuria & illata violentia. Quod ne fiat, Lex data eſt: quæ vitiorum emendatrix , commendatrixque virtutum eſt: Ab ea enim vivendi doctrina & regula diſcitur: Vtque incolumes inter ſe homines conſerventur vitamque quietam ducant. Ideo poſita ſunt ſupplicia vitiis, præmia virtutibus. Qui percuſ- *Exo.21*
ſerit hominem volens occidere illum , morte morietur. Sanguinem animarum veſtrarum re- *Gen.9.*
quiram de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis: de manu viri, & de manu fratris ejus requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Qui percuſſerit & occiderit ho- *Le.24.*
minem,morte moriatur. Si quis odio habẽs pro-

ximum ſuum, inſidiatus fuerit vitæ ejus, ſurgenſ-
Deut. que percuſſerit illum & mortuus fuerit, fugerit-
19. que in aliquam urbem refugii, mittent ſeniores
civitatis illius, & arripient eum de loco effugii,
tradentq; eum in manus proximi, cujus ſanguis
effuſus eſt, & morietur. Non miſereberis ejus: &
auferes noxium ſanguinem de Iſraêl: ut benè ſit
tibi. Quibus teſtimoniis declaratur, quàm odio-
ſum & deteſtabile ſit homicidium coram Deo:
qui hominem conditum ad imaginem ſuam ſal-
vum & incolumen cupit. Contra hoc pręceptum
1 Re.16 peccavit Zambris, qui Elam regẽ Iſraël in Therſa
occidit, cum cœnaret in domo Arſæ pręfe-
cti Vrbi, licet impius eſſet &
ſceleratus.

AM-

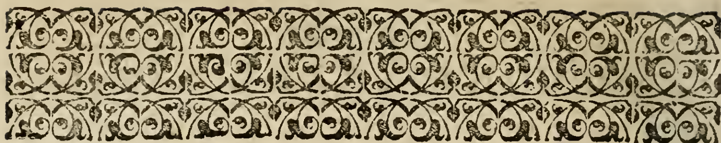

CAP. XXXIX.

AMNONIS CÆDES. 2. Sam. 13.

Incauti Amnonis læta inter pocula frater
Sternit inhumana membra cruenta nece.
Vindicat inceſtum tam dira cæde ſororis
Abſalo: promovit ſed ſcelus ebrietas.

Recta conſcientia, & mandatis Domini tranſverſum unguem non oportet quemquam in omni vita ſua diſcedere. Animum vincere, iracundiam cohibere, adverſarium non modò extollere jacentem, ſed etiam amplificare ejus priſtinam dignitatem, Chriſtianiſſimum eſt, & viri boni officium. Hæc qui facit, mandato Dei ſummi obtemperat, qui nos jubet cedere injuriis improborum, & patientia ſuperare omnis offenſæ amaritudinem. Non ſolùm enim Deus ipſum homicidii ac necis alienæ actum prohibet, ſed animum moderari, malevolentiam, & malos odii affectus refrænare jubet. Cùm ſit cordium ſcrutator, & ſpeculator, juſtitiamque integram poſtulet, non corpus tantùm ſed animum hominis ſeſe ſubmitere mandato divino præcipit, & ab omni macula impollutum ſeſe conſervare: homicidiumque manus non ſolum condemnat, ſed cordis etiam & voluntatis. Animus necem concipit, dum odio inficitur, & ira exardeſcit: manus autem parit. Iraſci fratri tuo

non

non potes, quin ſtatim noxæ flagres libidine. Quantumvis diſſimulet homo extricans ſe vanis ambagibus, ubi vel ira vel odium eſt, illic eſt maleficus affectus. Audiat hoc neceſſe eſt. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argues eum, ne habeas ſuper eum peccatum. Non quæras ultionem: nec memor eris injuriæ civium tuorum. Omnis qui odit fratrem ſuum eſt homicida, & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem. Et apud Mattheum pronũciatur ore Domini: Audiviſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides. Quicunque occiderit, reus erit judicio: Ego autem dico vobis, Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit judicio. Et qui dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio: & qui dixerit fatue, reus erit gehẽnæ ignis. Multa addit Mattheus & Lucas ad hunc locum pertinentia: quibus docemur voluntatem Domini eſſe, non tantùm ut ab homicidio abſtineamus, ut odia & inimicitias vitemus, ſed ut injurias & oppreſſionem inimicorum noſtrorum patienter toleremus. Sed hic reclamat homo: Veterem ferendo injuriam, invitas novam. Qui ſe ovem facit, à lupo voratur. Speciosæ ſunt hæ mentis depravatæ ſententię: Mihi vindictam, ait Dominus, & ego retribuam. Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam: Nunc deponite hæc omnia, iram, indignationem, maliciam,

Lev.19
1.Ioã.3
Mat.5
Luc.6.
Deut. 32.
Heb.10
Rõ. 12.

Ecc. 28 blaſphemiam, & turpem ſermonẽ de ore veſtro. Non leve opprobrium & contumeliam intulerat Amnon Davidis filius Thamari, cùm puellã
2. Sã. 13 per vim compreſſit: ſed hanc injuriam Abſalo Thamaris frater non debuit ulciſci cæde Amnonis, quem proditione in convivio (ad quod illum invitaverat) trucidavit immaniter. Audiendus erat Deus, qui jubet non reſiſtere malo: Et Chri-
Mat. 5 ſtus expreſſè mãdat: Si quis percuſſerit te in dextram maxillam præbe illi & alteram. Diligite inimicos veſtros, & benefacite iis qui oderunt vos. Orate pro perſequentibus vos & calumniãtibus vos, ut ſitis filii patris veſtris qui in cœlis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos: dum vindictã Deo permittimus, accumulamus carbones ardentes in caput ejus qui nos offendit.

SI-

CAP. XL.

SIMON MACHABÆVS. 1. Mach. 16.

Quid temere ingrederis muniti mœnia Dochi?
Te ſimul & natos mors inopina premet.
Si potes evita tibi quæ Ptolomæus adornat
Prandia: in inſidiis eſt inimica manus.

Z

VLLÆ ſunt pernicioſiores, nullæ occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officii, aut aliquo neceſſitatis no mine. Qui palam eſt adverſarius, hunc facilè cavendo vitare poſſis. Hoc verò occultum inteſtinumque malum, quod proditione committitur, non modò periculoſum exiſtit, ſed etiam opprimit, antequàm proſpicere atq; explorare potueris. Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timẽdæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Totius juſtitiæ nulla eſt capitalior peſtis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt, ut viri boni videantur. Quare in omni vita ſic nos affectos eſſe oportet, ut proditiones, hypocriſim, ac dolos vitemus. Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaque malitia, quæ vult quidem videri eſſe prudentiam; ſed abeſt ab ea, diſtatque plurimùm. Nec ulla pernicies vitæ major inveniri poteſt, quàm cùm in malicia, ineſt ſimulatio. Injurias propulſare & præcavere, multi ad fortitudinem animi referunt: tolerare acceptas puſillanimitatis eſſe ducunt. Virum bonum hunc eſſe putant, qui nemini nocet, niſi injuria laceſſitus ſit. At Chriſti Servatoris noſtri manda-

mandatum, ut ab omni vindicta non solùm abstineamus, sed & inimicos nostros amemus præcipit. Si diligitis eos qui vos diligunt, ait Dominus, quam mercedem habebitis? nonne hoc & publicani faciunt? & si salutaveritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? Nonne & ethnici hoc faciunt: Estote ergo perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. Cùm autẽ primi motus nõ sint in nostra potestate; difficilimũque sit homini ferre injuriã, ac violentiam aliorũ pati; hoc tamen mandatum firmiter hærere debet nostris mentibus, vindictam Domino relinquendam, & ipse retribuet: ferendoque patiẽter illatam injuriam, nos accumulare carbones ardẽtes in caput illius qui intulit. Irascimini (inquit Paulus) & nolite peccare: Sol non occidat super iracundiã vestram: Nolite locum dare diabolo. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cũ omni malicia. Estote invicem benigni, misericordes, condonãtes invicem; sicut & Deus in Christo cõdonavit vobis. Ambulate in dilectione, sicut & Christ⁹ dilexit nos; & tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiã Deo in odorẽ suavitatis. Quare appetit⁹ omnes inordinati, quib⁹ animi nostri percellũtur, cõtrahẽdi sedandiq; sunt: excitandaq; est animadversio & diligẽtia, nequid iracũdè, nequid crudeliter, vel ꝓditoriè & inhumaniter faciamus

Mat. 5 *Pro. 24* *Eph. 4.* *Eph. 5.*

aut dicamus. Sed ſciamus nos ad ſocietatem natos: neque admittamus ut injuria laceſſiti, vel odio, vel malevolentia æſtuemus: multo minùs ad ultionem dilabamur. Moderari, cùm ſis iratus, & tenere in tua poteſtate omnes motus animi, generoſum eſt ac laudabile. In fide ſitis unanimes, *1. Pe. 2.* ait Petrus, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, humiles: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: ſed è contrario benedicentes, &c. Deteſtāda fuit fraus *1. Macha. 16.* & proditio Ptolomei, qui incautum & nihil tale cogitantem Simonem Machabæum trucidavit in convivio cum duobus ejus filiis Mathathia & Iuda: quos filius Abobi invitarat in arcē Dochi, & opiparè tractatos, ac ſemiebrios expoſuit lanienæ proditorum, qui in eos conſpirarant, ut Antiocho ſubjicerent Iudæam, & urbem Hieroſolymorum.

DOEG

CAP. XLI.

DOEG CALVMNIATOR. 1. *Sam.* 22.

Davidem hospitio excipit Achimelechus: & illi
Tradidit a sacro tela revulsa tolo.
Indicat hoc Sauli scelerata mente Doëgus:
Qui Nobem immani perdidit excidio.

OMNIUM rerum nocentissima res est calumnia: Assentatores, calumniatores, infidi consiliarii, perversi educatores, fontes sunt fere malorum omnium: quibus sursum ac deorsum turbatur vita mortalium. Nulla tamen ætas, nulla natio, nulla civitas tam benè ordinata fuit unquam, in qua pestes istæ publicæ non inventę sint. Quæ diaboli patris naturam secutæ, concordiam publicam & societatem dissolvunt, bonorumque innocentiam proscindũt. Mala res est petpetuò calumniator: & in eo Leges incumbere debent, ut à tanta pernicie quantum fieri potest civitatem repurgent. Demosthenes ex oratione prima contra Aristog. Neminem unquam vestrum fortasse vipera momordit, neque phalãgium: & absit ut mordeat unquam, Sed tamen omnia ejusmodi anìmalia ubi conspexeritis, mox interficitis. Itidem & cùm delatorem, & calumniatorem, & crudelem, & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem vestrum mordeat, sed cùm primùm occurret, puniatur. Virtus non minima est
Ecc: 28 linguam compescere. Mors enim & vita in manibus

nibus linguę eſt. Maledicentia ſtultorum eſt theſaurus, quem in lingua recunditum tenent. Lingua ſi effrænis eſt & prodiga, interdum maximarum cladium eſt organum. Detrahentem & maledicum vir bonus averſatur. Homo iracundus incendit litem: & vir peccator conturbat amicos; & in medio pacem habentium immittit inimicitias. Ante ignem camini vapor & fumus exaltatur, ſic & ante ſanguinē maledicta, & cōtumeliæ, Eccl. 5.
& ruina. Denotatio peſſima ſuper belinguē: Suſurratori autem odiū, & inimicitię, & cōtumelia.
Hominem qui calūniatur animę ſanguinē, ſi uſq; Pro. 28
ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet. Lingua fallax nō Pro. 27
amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas. Calumniator eſt homicida. Improperium & cōtumeliam malus hereditabit: & omnis peccator invidus & bilinguis. Sex ſunt, quæ odit Dominus: & ſeptimum deteſtatur anima ejus; Oculos ſublimes, linguam mendacem, pedes veloces ad currendum in malum, teſtem fallacem proferentem mendacia, & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias. Quibus teſtimoniis facilè apparet Deo, qui charitatis fons eſt, odioſam eſſe maledicentiā; ex qua cædes, rixę, & perturbatio ſocietatis humanę proficiſcūtur, ut cōtigiſſe legimus
Achimelecho ſacerdoti Nobes: qui cù accuſatus 1. Reg.
eſſet à Doëgo Idumęo calūniatore apud Saulem, 22.
quòd Davidē fugientē excepiſſet, illiq; Goliathi

dedisset gladium, quem antea David in templo appenderat. Saul irritatus, jussit ut bonus Pontifex cum tota familia trucidaretur: & una die tota civitas Nobes ad internecionem cæsa est, & in prædam relicta. Hoc præceptum officii diligenter retinendum est. Ne unquam innocentem judicio capitis accersas: Id enim sine scelere fieri nullo modo potest. Deus qui tam austerè cædes & homicidia vindicat: dixit: Non accipietis precium ab eo, qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur: Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur. Nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Condemnat & eos qui cædes promovent calumniis & maledicentia. Non erit calumniator nec susurro in medio populi. Non stabis contra sanguinem proximi tui: Ego Dominus. Eadem enim culpa premitur qui mali autor &, & qui malum patrat, & exequitur.

Levit. 35.

Levit. 19.

NON

CAP.XLII.

Non mœchaberis.

LOTH INCESTVS. Gen.19.

Inceſtu ebrietas deceptum inſana parentem
Polluit: hac pietas, victaque iura labant.
Nil media poteras committere, Lothe, Sodoma
Turpius: exemplo debuit eſſe tibi.

VLLA capitalior pestis hominibus à natura data est, quàm corporis voluptas. Fieri nõ potest,ut animus libidini & crapulæ deditus possit aliquid boni meditari, multo minùs perficere.Qui voluptatibus ducũtur,& se vitiorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt,ad Reipublicæ munia non essent admittendi. Nam illis omnia sensu non ratione sunt judicanda: eaque dicenda optima, quæ sunt suavissima. Voluptates enim blandissimæ dominæ, sepe majores partes animæ à virtute detorquent.Pudicitiam & puritatem amat Deus: & facessere à nobis omnem immunditiam jubet: requiritque hoc præcepto, nequa spurcitia, aut libidinosa intemperiè inquinemur.Castè igitur,& continenter omnes nostræ vitæ partes moderandæ sunt. Cavendumq; sedulò ne scortationis aut pollutionis alicujus desiderio æstuemus, quod
Pro. 6. nos in interitũ pręcipitet. Qui adulter est, ꝓpter cordis inopiã, perdet animã suam. Turpitudinẽ & ignominiam congregat sibi;&opprobrium il-
Deut. lius non delebitur.Maximè scortatio virginum à
22. Deo severè castigata est: Si virgo viro desponsa-

ta non

ta non ſit inventa virgo; ejicient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent eam viri civitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Iſraël: ut fornicaretur in domo patris ſui:& auferes malum de medio tui. Mirũ videri debet Lothũ ſingulari beneficio Dei ab averſione Sodomorum fuiſſe ſervatum:ſtatimque prolapſum in inceſtum cum filiabus, à quibus ad id nefas provocatus eſt,& inductus ebrietate. Nolite errare, inquit Paulus: Neque fornicarii, neq; idolis ſerviẽtes,neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures,neque avari, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Et alibi: Domino non benè placitũ eſt in pluribus,nam proſtrati ſunt in deſerto.Hęc autem in figura facta ſunt noſtri, ut non fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.Corpora veſtra membra ſunt Chriſti. Tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? abſit. An neſcitis quoniam qui adhęret meretrici,unum corpus efficitur? erunt enim duo in carne una. Fugite fornicationem: Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autẽ fornicatur,in corpꝰ ſuũ peccat. Fovea profũda eſt meretrix:puteus anguſtus aliena.Inſidiatur in via quaſi latro:& quos incautos invenerit, interficit. Multa notãtur ejuſmodi in ſcripturis q̃bus aptè

Geo.19 *1.Cor.6* *1.Co.10* *Nũ.21.* *1.Cor.6* *Pro. 25*

Dominus minatur exitium, omnibus pollutis, libidinosis, & scortatoribus: Sed ad Legislatorem convertamus oculos, qui omnem abominatur contaminationem, quacunque in parte vel animæ vel corporis appareat. Cumque pudicitiam commendet, & exigat in nobis, quicquid illi adversum est damnat. Proinde qui ad obedientiam aspirat, caveat ne ejus animus prava cupidine intus ardeat, nec oculi in corruptos affectus lasciviant, nec corpus ad lenocinium excolatur, nec lingua spurcis sermonibus mentem ad similes cogitationes illiciat, nec gula sua intemperiè inflammet. Sunt enim omnia ejusmodi vitia, veluti maculæ quædam, quibus castitatis puritas conspurcatur. Avertendæ à nobis sunt diligenter omnes peccandi occasiones. Ne ita ambulemus, ut finis itineris nostri sit interitus: & quibus venter Deus sit, & gloria in confusione nostra, si terrena sapiamus: quæ qui admittit, vitam æternam non possidebit, nec Deo gratus & acceptus erit.

Phil. 3.

HERO-

CAP. XLIII.

HERODIAS SALTATRIX. Luc.6. Mar.6.

Mulcet Idumæum ſaltatrix improba regem,
Ad numeros criſpum docta movere latus.
Obtinet à Patruo captivi trunca Prophetæ
Ora, Deo inviſæ præmia luxuriæ.

Gen. 2. CUM homo ſit à Deo optimo maximo conditus hac lege, ut ſolitariam vitã non degeret, adjunctum eſt illi ſubſidiũ, nẽpe uxor, quæ matrimonio illi conjuncta eſt à Deo conditore: & hoc conjugium ſua benedictione ſanctificavit: maledixitque omnem aliam ſocietatem carnalem, quæ extra connubium invenitur. Et hoc remedium eſſe voluit illius neceſſitatis, qua poſt peccatum homo urgetur, ne in effrænes rueret libidines: Et cùm non ſit datum omnibus continentiæ donum; Qui nõ poſſunt abſtinere, ad matrimonii ſubſidium ſe conferant neceſſe eſt; niſi cum Deo pugnare velint, Deut. 22. & ſibi exitium procurare. Ita, ait Dominus, Si dormiverit vir cum uxore alterius, uterque morietur: id eſt adulter & adultera: & auferes malum de Iſraël: Non erit meretrix de filiabus Iſra-Deut. 23. ël; neque ſcortator de filiis Iſraël. Et Paulus: Hæc 1. Th. 4 eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra ut abſtineatis à fornicatione: & ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut gentes quæ igno-1. Cor. 3. rant Deum. Non enim vocavit nos Deus in immun-

mundiciam, ſed in ſanctificationem. An neſcitis quia templum Dei eſtis? Et ſpiritus Domini habitat in vobis. Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet eum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt. Fornicatio, & omnis immunditia, & avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos; aut turpitudo, aut ſtuli loquiũ, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hæc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus quod eſt idolorum ſervitus, nõ habet hereditatẽ in regno Chriſti & Dei. Continentia ſingulare donum Dei eſt: quod paucis cõfertur: ſpeciale donum eſt ſpiritus. Ideo Paulus ait, Propter fornicationem unuſquiſque ſuã uxorem habeat, & unaquaque ſuum habeat virum. Et cùm cœlitus hæc gratia continentiæ tribuatur, cavendum eſt ne in laqueos Satanæ incidamus. Vnuſquiſque propriũ donũ habet ex Deo, alius quidẽ ſic, alius verò ſic. Quòd ſi non ſe continere poſſunt, nubant. Meliùs eſt enim nubere quàm uri. Intẽperatæ flãmę adurunt eos, quibus non eſt datũ in cælibatu cõtinenter vivere: & ex his libidinibus, & perverſis cogitationibus multa mala emergũt. Vitãda ſunt objecta, quæ nos à cõtinentia divertũt: Ne reſpicias mulierẽ multivolã, ne fortè incidas in laqueos illius. Cum ſaltatrice ne ſis aſſiduus, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia

Ephe.5

1.Cor.7

Eccl.9.

illius. Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te & hereditatem tuã. Auerte faciem tuã à muliere compta: & ne circunſpicias ſpeciem alienam: Propter ſpeciem mulieris multi perierũt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino; nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum ea in vino. ne forte declinet cor tuum in illam: & ſanguine tuo labaris in perditionem. Herodes Philippi fratris uxorem rapuit, ſibique adjunxit; qui cùm reprehẽderetur à Ioanne tanquã inceſtuoſus, mulier libidinoſa ſemper eſt illi inſidiata: effecitque ut quo die Herodes natalitium diem celebraret, Herodiadis filia in cœnaculum ornata prorupit, & ſaltationibus impudicis ita regem allexit, ut illi poſcenti caput Ioannis Baptiſtæ dederit. Voluptas eſca malorum eſt: qua homines capiuntur, ut hamo piſces: cujus blandiciis corrumpuntur quæ natura bona ſunt: Vbi regnat luxus, ibi conſiſtere non poteſt judicium, moderatio, virtus nec conſilium.

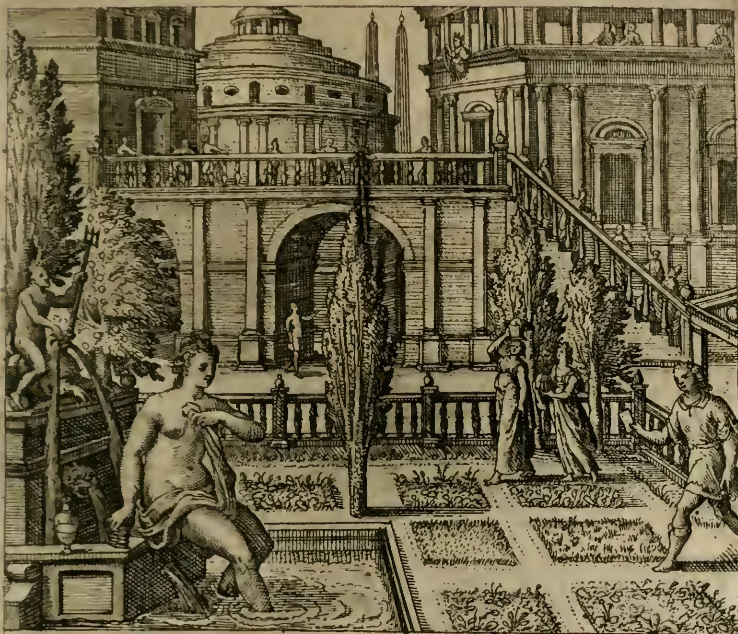
Luc. 6. Mar. 6.

D A-

CAP.XLIIII.

DAVID ET BETHSABÆA. 2.Reg.

Nuda ut conſpexit Iudææ pectora Nymphæ,
Ieſſæus rapido protinus igne furit.
Nec ſatis eſt fraudare toros abſente marito.
Cæca venus cædem iungit adulterio.

OMNIUM perturbationum fons eſt intemperantia: quæ eſt à tota mente, etiam à recta ratione defectio. Sic averſa à præſcriptione rationis, ut nullo modo appetitiones animi vel regi, vel contineri queāt. Maximas virtutes jacere neceſſe eſt, voluptate dominante. Nā in voluptatis regno nulla virtus poteſt conſiſtere. Quò major eſt voluptas, eò magis mentem à ſua ſede, & ſtatu dimovet. David (quem alioqui Deus innumeris donaverat virtutibus) dum ſuis locum dedit cupiditatibus, in maxima peccata prolapſus eſt. Vidit è ſolario lavantem ſe Bethſabæam Vriæ uxorem: hanc concupivit, & cum ea adulteratus eſt. Neque id ſuffecit: Malum malo ut adderetur; cùm mulier eſſet gravida, neq; Vriȩ poſſet perſuadere David ut cū uxore dormiret, & hac ratione tegeretur adulterio conceptus infans, miſerum hominem morti obtruſit: Qui Ioabo militiæ Præfecto in obſidione Rabæ Ammonitarum urbis jubente, in hoſtes cum aliquot centuriis incurrens cȩſus eſt, & qui cum eo erant. At nobis perſuaſum eſſe debet, Si Deum hominesque celare poſſimus, nihil tamen injuſtè, nihil

hil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendũ. Honesta bonis non occulta quæruntur. Charissimi, ait Petrus, obsecro abstinere vos à carnalibus desideriis: quæ militant adversus animam. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: fornicationem immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, avariciam quæ est idololatria: propter quæ veniet ira Dei super filios incredulitatis. Non abstrahatur mens tua in vias meretricis, neque decipiaris semitis ejus. Viæ inferi domus ejus penetrantes in interiora mortis. Qui adplicabitur ei, descendet ad inferos. Omnis homo qui transgreditur lectulum suum, contemnẽs in animam suam, & dicens, Quis me videt? Hic in plateis civitatis vindicabitur: & ubi non speravit, apprehendetur, & erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Qui se jungit fornicariis, erit nequam. Ne intenderis fallaciæ mulieris: favus enim stillans labia meretricis. Novissima illius amara tanquam absynthium. Et lingua ejus acuta, tanquam gladius biceps. Pedes ejus descẽdunt in mortem; & ad inferos gressus ejus penetrant. Per semitam vitæ non ambulat: longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus dom[9] ejus. Animi morbi sunt cupiditates immẽ-

Pet. 1. *Col. 3.* *Pro. 6.* *Pro. 7.* *Ecc. 19.* *Pro. 5.*

ſæ, libidinoſarum etiam voluptatum: quorũ medicinam nobis propoſuit Deus in ſolo conjugio, ſi ad domandam libidinem vires ægro non ſufficiant. Neque hic ſibi blandiantur qui mulieres non attingunt, ac ſi impudicitiæ argui non poſſint: cùm interim animus intus æſtuet. Pudicitiã definit Paulus: cùm ait eſſe conjunctam cum caſtitate corporis animi puritatẽ. Ideo non de pollutione ſcortationis tantùm loquitur, ſed ſatiùs eſſe uxorẽ ducere quàm uri. Omnia quæ ad provocandum hoc incontinentiæ monſtrum faciũt, peccati nomine comprehendũtur: Sive viſus impudicus, ſive habitus laſcivior, geſticulatio obſcœna, ſive ſermones impuri, qui pudicitiæ inſidiari, & eam ſubvertere poſſunt. Dominus ita loquitur: Dictum eſt antiquis: non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem, ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.

Mat. 5

HO-

CAP. XLV.

HOLOFERNES ET IVDITH. Iudit.13.

Cingebant pavidam Babylonica castra Bethulen,
Quæ fere blasphemi præda Holofernis erat:
Ense Ducem obtruncat stertentem animosa virago;
Et solvit cives obsidione suos.

ENTE uti rectè non possunt multo cibo & potu repleti. Tēperātia libibinum est inimica. Sine Cerere & Baccho friget Venus. Multi in ebrietatem lapsi, nefanda patraverunt. Ex ea vitæ pernicies maxima semper nata est. Cúmque nihil servilius sit, nihil abjectius quàm gulæ ventrisque cupiditatibus obnoxium vivere; Nullum tamen vitium est, quod faciliùs gliscat, & sese insinuet in animos hominum, quàm ingurgitatio & crapula, quæ majorem partem hominum suo servitio subjugavit, & turpi voluptati subjecit. Cùm tamen ex ea, tanquam è scaturigine pestifera, prodit quicquid est in hominum vita scelerum, & calamitatum. Insaniam aufert medicus, Voluptas; cùm æquè eripiat mentem homini, vix sanabile malum est. Vitium gutturis & ventris non modò minuit ætatem hominibus, sed etiam mentem percellit, judicium hebetat, & rationem obtundit. Quare qui voluptatibus his ducuntur, & se crapulæ illecebris, cupiditatumque lenociniis dediderunt, indigni sunt qui ad hono-

honores promoveantur, aut ad Reipublicæ gubernacula admittantur. Væ tibi terra, cujus rex Esa. 10
puer est: & cujus Principes manè comedunt. No- Pro. 23.
li esse in conviviis potatorum, nec in commessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt. Quia vacantes potibus, & dātes symbola consumētur: & vestitur pannis dormitatio. Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas: Quicunque his delectatur, non erit sapiens: At Pro. 20
cùm ebrietas omnis conditionis homines turpiter polluat, & à ratione divertat, indignissimum est Principes, Magistratus, & qui populo præsunt ea inquinari. Tum quia judicium ac ratio in illis hebetatur per ingurgitationes, tum quòd exemplo suo reliquos à recta vivendi via disturbant & divertunt. Non enim tantùm mali est peccare Principes, quamvis malum per se magnum judicari debet, quantùm illud quod permulti etiam imitatores Principum existunt: exemplo quodcunque malo committitur: & Regis ad exemplum totus cōponitur orbis. Videmus enim, quòd quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem statim populum sequi. Nobilium enim vita victuque mutato, mores civitatis mutari solent. Nec solùm vitia concipiunt Principes, sed ea infundunt in civitatem. Neque obsunt quòd solùm ipsi corrumpantur, sed

etiam quòd corrumpāt, pluſque exemplo, quàm peccato nocent: contingitque ſæpiùs ut his vitiis in graviſſima præcipitentur diſcrimina: maximè poſt ebrietatem ac turpes helluationes, dum mēte capti, neque periculis imminentibus proſpicere, neque ſuæ ſaluti cōſulere queunt. Holofernem exercitus Aſſyrii Principem, vino ſopitum truncavit muliercula ad Bethuliæ mœnia: Quæ urbe egreſſa ut erat forma elegāte, & ad venuſtatem culta. In caſtra hoſtiū cùm veniſſet, ſua pulchritudine pellexit Babylonium Principem: poſtea multo potu diſtentum proprio gladio jugulavit. Hūc fructum retulit ſua ingurgitatione dignum. Vigilantem & ſobrium decet eſſe eum qui res magnas, & ad reipublicę conſervationem neceſſarias gerit. In imperatore enim requiritur ſobrietas, vigilantia, labor in negotiis, fortitudo in periculis, induſtria in agendo. Difficilimè continebit exercitum ſuum, qui ſe ipſum continere non poteſt.

Iudi. 13.

NA-

CAP.XLVI.

NABAL HELLVO. 1. *Sam.* 15.

Vellere nudatis ovibus convivia Nabal
Instituit plenis continuanda cadis.
Præ foribus Libitina sedet, quæ pocula miscet,
Æternas mensis injiciens tenebras.

EBRIETAS pestis animi & corporis, langorum & dolorũ fomes, furoris comes, & insaniæ amica: hominem corrumpit & debilitat, judicium illi adimet, ac mentis aciem obtundit, nec patitur rationem officio suo fungi. Difficilimum est judicare quæ factu necessaria, quæ honesta, quę utilia, dum animus luxu ac crapula diffluit, commessationibus & potationibus immersus. Nabalem ex Chalebi familia ortum hominẽ divitem (utpote qui possideret tria millia ovium, & mille capras) sed rusticis moribus, rudem, & incultum, gulę ventrique deditum rogavit David Saulis præsentiam fugiens, ut illi aliquid largiretur, quo milites, qui illum sequebantur, possent sustentari in deserto Ziph, ubi rerum omnium penuria laborabant. Eoque tempore Nabal gregem tundens, ut moris erat apud antiquos, solenne convivium instituerat: Ille vero Davidis nuncios annonam petentes inhumaniter repulit, denegavitque quod petebant: Cujus ingratitudinem ulturus David, atroci aliquo exemplo, nisi huic malo Nabalis uxor Abigail marito prudentior & mãsuetior providisset: Hęc enim

enim marito ebrio ad egenos munera detulit, & cibos quos famelicorũ usui necessarios animadvertit, iramque Davidis hac liberalitate placavit. Nihilo tamen minus ebriosum hominem Nabalem Deus morte percussit, illius ingratitudinem puniens, illumque vita ac divitiis simul privavit. Crapulæ vitium detestandum est: Qui vino est deditus, illi omnia sensu non ratione sunt judicãda, eaque dicenda optima, quæ gulæ ventrique sunt accommodata. Fieri nullo modo potest, ut qui locum tribuit ebrietati, possit pietatẽ sequi, vel discernere quæ ad societatem politicam conducunt. Nihil altum, nihil magnificum aut laudabile suscipere possunt, qui suas omnes cogitationes abjecerunt in rem tam humilem, tam contemptam, quę sæpius causas pœnitendi quàm recordandi post se relinquit. Plures occidit gula quàm gladius. Ex hac peste corrumpuntur vires corporis, hebetãtur sensus omnes, & inutilis homo redditur ad omnes honestas actiones tam animi quàm corporis. Hinc podagræ, paralyses, hinc morbi infiniti, quibus humana vita miserè vexatur, ac sensim conficitur. Vt Venus enervat vires, sic copia vini: & tentat gressus, debilitatque pedes. Ne intuearis vinum quando flavescit, cùm *Pro. 23*
splenduerit in vitro color ejus, ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber: & sicut basiliscus venena diffundet. Qui diligit epulas, e- *Pro. 21*

rit in egeſtate: qui amat vinum & pinguia, nõ ditabitur.Cui væ?cujus patri væ? cui rixæ?cui foveę? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorũ? Nõne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Diligentes vinum noli provocare: Multos enim exterminavit vinum. Æqua vita hominibus vinum in ſobrietate: Si bibis illud moderatè eris ſobrius. Quæ eſt vita quæ non minuitur vino? Quid defraudat vitam?mors. Vinum in jucunditatem creatum eſt non in ebrietatem ab initio. Vinum multum potatum irritationem,& iram,& ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum.Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos.

Pro. 23

Eccl. 31

Eccl. 19

DI-

CAP. XLVII.

DIVES EPVLO. *Luc.16.*

Dum ſatur ad menſas Epulo diſcumbit, egenus
Diſtorquet triſti Lazarus ora fame.
Mors utrumque rapit: Cocyti mergitur ille
Flammis: excipit hunc ſed diuturna quies.

Cum per ſe & propter ſe fugienda ſit ebrietas & crapula, quòd turpitudinem ſecum trahat & dedecus: nec digni videantur ullo honore qui tam fœdo ſtudio dediti ſunt: ab hoc malo deterrere hominem cordatum & circunſpectum deberent incommoda quæ inde manant: Corpus inde redditur imbecillum, molle, & ægrum: animi facultates facit degeneres: mentem hebetat, & ejus aciem obtundit: brutique naturam magis, quàm hominis videtur ebrioſus induere. Habet & hoc vitium cauſas urgentiſſimas, cur tanquam venenum debeat vitari. Libidinem accendit in corde hominis: omnem humanitatem & clementiam excutit, nihilque in animo relinquit, præter ſtupiditatem, belluinamque feritatem, & immanitatem. Magnas virtutes jacere neceſſe eſt, ubi ingluvies & ingurgitatio dominatur. Animo hebetato, libidinibuſque & ebrietate vitiato, nihil inter eſt inter hominem & pecudem: ſed ne inter hominem & truncum. Nam animus ebrietate perturbatus & incitatus, nec ſe cohibere poteſt; nec diſcernit quo loco vult conſiſtere. Propterea tantopere

topere prohibetur in ſcriptura. Abjiciamus, inquit Apoſtolus, opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſtè ambulemus: non in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: Sed induimini Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis. Et alibi: Multi ambulant inimici crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt: Noſtra autem converſatio in cœlis eſt, &c. Si is qui frater nominatur inter vos eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax; cum ejuſmodi ne ſumite cibum. Manifeſta opera carnis, fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum ſervitus, homicidia, ebrietates, commeſſationes. Omnis diſſolutio vitæ Deo eſt adverſaria, & hominē in perditionem præcipitat; ſive ea in victu, ſive in veſtitu conſideretur. Vtrumque habet in ſe lenocinium efficax, quo plurimos pellicit ad malum. Mulierem potiſſimum curioſitas in cultu nimia, & quæ huic ſexui peculiaris eſt ſuperbia, maximè dedecet: hinc tam crebræ apud Apoſtolos reprehenſiones, quibus refrænatur earum cupiditas & luxus: Mulieres ſint in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate curantes ſe: non in

Rō. 13. *Phil. 3.* *Cori. 5.* *Gal. 5.* *Tim. 2.*

tortis crinibus,aut auro, aut margaritis, aut veste preciosa; sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Salvabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide,& dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Vinum, choreæ, saltationes, cultusque corporis

Mar. 6. immodicus causa fuere mortis Ioannis Baptistę: puellę decor,lascivus corporis mot⁹, & corporis venustas Herodem movit vino jam priùs calefactũ:celebrabat enim natalicii sui convivium: &

Luc.16 ex hac mentis alienatione factum est juramentũ, quo promisit puellæ se donaturum quæ petitura esset,usque ast dimidiam sui regni partem: Dives ille epulo apud Lucam indulget genio,commessationibus vacat:crapula gravatus cõtemnit pauperes: eorum necessitati non snbvenit. Lazarum famelicum à foribus suæ domus extrudi jubet. Hunc propterea mortuum asserit scriptura sinu Abrahę exceptum,divitemque flammę inferni condemnatum.

EBRI-

CAP. XLVIII.

EBRIETAS ET LVXVS. *Esa.1.*

Væ tibi, qui inſano celebras convivia luxu:
Væ tibi qui potu nocte dieque vacas.
Ira Dei exarſit: Morbis, belloque, fameque
Æterno in ſontes ſæviet excidio.

Dd

VMANÆ vitę pestis obscœna, turpis, immanis, ac dedecore plena luxus & ebrietas: quæ per totam scripturam sacram condemnatur, & austerè reprehēditur. Interitusque & condemnatio æterna proponitur iis omnibus qui tam fœdis sese contaminaverint vitiis. Esaias, qui propensam Dei indignationem in Israëlitarum peccata denunciat, acerbissimè invehitur in ebrietatem ac luxum: nempe ex quibus
Esa.5. omne malorum genus suam trahit originem. Vę vobis, qui consurgitis manè ad ebrietatem faciēdam; & ad potandum usque ad vesperum, ut vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, &c. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum, absque ullo termino, & descenderunt fortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriosique ejus ad eum: & postea subjicit idem Propheta. Væ coronæ superbiæ ebriis
Esa.28 Ephraim & flori decidenti gloriæ ejus: qui erant

in

in vertice vallis pinguissimæ errantes à vino. Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim: Hi præ vino nescierunt: præ ebrietate erraverunt: Sacerdotes & Propheta nescierũt pręebrietate absorpti sunt à vino: erraverunt in ebrietate: nesciverunt videntem: ignorarunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu, & sordibus, ita ut non esset ultra locus. Et Haba- *Hab. 2*
cuc: Væ qui potum dat amico suo, mittẽs fel suũ, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia prę gloria. Bibe tu quoque & consopire: Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam. Vę tibi *Ecc. 10.*
terra, cujus principes manè comedunt. Beata terra, cujus rex nobilis est; & cujus principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, non ad luxuriam. Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis: *Luc. 6.*
væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Noli avidus esse in omni epulatione: & te non *Ecc. 37*
effundas super omnẽ escam. In multis enim escis erit infirmitas: & aviditas appropĩquabit ad choleram. Propter crapulam multi obierũt: Qui autem abstinens est adjiciet ad vitam. Vt luxum in ebrietate & crapula reprehendit scriptura: nõ minor indignatio Dei adversus superfluum corporis ornatum esse demonstratur. Ex quo nihil potest procedere quàm stimuli libidinis & protervitatis. Contemptoribus frugalitatis & modestię

ſemper nunciarunt judiciũ Apoſtoli ac Prophe-
Eſa.3. tæ. Eſaias in ſuperbiam & luxum Iſraëlitarũ mu-
lierum invehens ait, Pro eo quòd elevatæ ſunt fi-
liæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nuti-
bus oculorum ibant, & plaudebant, & ambula-
bant, & pedibus ſuis compoſito gradu incede-
bant. Decalvabit Dominus verticem filiarũ Sion;
& Dominus crinem earum nudabit. In die illo
auferet Dominus ornamenta calceamentorum
& lunulas, & torques, & monilia, & armillas, &
mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & mure-
nulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gẽ-
mas in fronte pendentes, & mutatoria, & pallio-
la, & linteamina, & acus, & ſpecilla, & ſindones: &
vittas, & theriſtra: & erit pro ſuavi odore fœtor:
pro zona funiculus: pro criſpanti crine calvitiũ:
pro faſcia pectorali cilicinum. Et quæ ſequuntur.
Pet. 3. Et Petrus: Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, conſi-
derantes in timore caſtam converſationem ve-
ſtram. Quarum ſit nõ extrinſecus capillatura, aut
circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum
cultus. Væ vobis qui dormitis in lectulis ebur-
neis: & laſcivitis in ſtratis veſtris, qui canitis ad
vocem pſalterii bibenti in phialis opti-
mo unguento deli-
buti.

BAC-

CAP. XLIX.

BACCHVS.

Suave Dei munus vinum eſt: hominumque ſaluti
Conducit: præſit dummodò ſobrietas.
Immodico ſed ſi tibi proluat ora Lyæo,
Pro dulci potas tetra aconita mero.

VINUM creatura Dei eſt optima; & ad alimoniam corporis, cōſervationemque valetudinis maximè accommodata. Cujus tamen abuſus graviſſima ſecum trahit damna:ſicut & aliarum rerum,quas Dei benignitas ad uſus hujus vitę neceſſarios cōdidit, earum tamen abuſus ac ſuperfluitas illas reddit noxias. Ex nimio vino labefactatur humanum corpus, accenduntur morbi infiniti animi,qui pernicioſiores ſunt,&multò periculoſiores,quàm corporis. Corporis quidem infirmitates,ac morbos curare poteſt medicus, nulla medicina curare poteſt animi morbos. Animus æſtuans, & concitatus vino, facultatibus ſuis omnibus laudabilibus ſpoliatur. Multa nobis blandimenta corruptio naturæ genuit, quibus ſopita virtus, & animæ facultates proſtratæ jacerent: quibuſque prima ætas,ac etiam corroborata carperetur. Sed nulla capitalior peſtis ſeſe inſinuavit in animis hominum, quàm corporis voluptas, & ingurgitatio cibi ac potus. Propter hæc plerique in morbos graves, tum in damna, tum in dedecora incurrunt. Sæpe etiam legum judicio-

diciorumqne pœnis obligantur. Vitium gulæ non modò minuit ætatem hominibus,ſed aufert ſæpius. Quibus malis accedit & id, quod graviſſimum cenſeri debet; nempe quòd ira Dei incenditur, & furor illius exardeſcit in Sardanapalicos, & Epicureos iſtos ventres, qui ſummum bonum cõſtituunt in his turpibus voluptatibus: in quibus qui vel diem unum immorantur integrum, hominis nomine digni non debent æſtimari:quòd à ratione, quæ nos à brutis ſegregat, alienant, & virtutibus omnibus deſtituunt. So- *1.Pet.5*
brii eſtote,inquit Petrus, & vigilate: quia adverſarius veſter Diabolus circuit,quærens quem devoret. Nolite inebriari vino, monet Paulus, in *Eph.5.*
quo eſt luxuria:Sed impleamini ſpiritu ſancto.Et Lucas: Attendite vobis,ne fortè graventur corda veſtra crapula,& ebrietate,& curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos dies illa. Tanquam laqueus e- *Luc.21*
nim ſuperveniet in omnes qui ſedent ſuper faciem terræ. Multi exiſtimant leve vitium ineſſe vino : neque Deum offendi, ſi hilariùs aliquando in conviviis indulgeamus potui: Sed nõ conſiderant ex ebrietate in quantam peccatorum abyſſum ſeſe præcipitent mortales. Recitãt hiſtoriam Patres de quodam Heremita,qui cùm vitam alioqui ſanctam inſtitueſſet, aſſiduis tamẽ vexabatur à Satana tentationibus, ut ex tribus peccatis,quæ illi proponebat,alterutrũ admitteret:vel homicidiũ, vel ſcortationẽ, vel ebrietatẽ.

Cumque diu à tentatore turbatus esset, pertæsus istius inquietudinis, elegit quod existimavit levissimum, nempe semel inebriari. Quod ut fieret sine periculo, sorori suæ mulieri sanctæ communicavit hanc suam voluntatem, à qua cùm non posset piis exhortationibus & admonitionibus fratrem divertere, illi potum vini largiorem indulgere coacta est. Qui paulo post è somno, & temulentia expergiscens, vim sorori (quæ illius lectulo adstabat, observans sedulò ne quod in periculum laberetur) intulit. At cùm manè crapulã edormivisset, incestus horrore cruciatus, metu ne scelus palam fieret, sororem obtruncavit, & terra texit. Ita factum est ut ex ebrietate incestus & parricidium nascerentur. Vidi & ego, locum neque personas nominare nolo (ut famæ viventium non inuram notam) Vidi inquã virum autoritate, & divitiis commendatum: qui in die festo ebrius, nihil tale cogitans cum matre primũ pota, deinde cum filia una nocte concubuit, amicisque convivis negotium communicans, adhibita luce invenit incestum duplex: cujus rei horrore mater mortua est, filia gravida: Incestuosus in insaniam lapsus.

NON

CAP. L.

Non furaberis.

ACHAM. *Iosue.7.*

Inconsultus Acham de præda subtrahit aurum;
Atque Semiramia pallia texta manu.
Furtum adjuratus Iosua cogente fatetur:
Et saxis jussu judicis obruitur.

Ec

Oc præcepto mandatur, ut unuſquiſq; ſua ſorte contentus, in poſſeſſiones alienas non involet: ſive rapina violenta, ſive malitioſa impoſtura, tecta calliditate, aut aliis fraudibus; quibus vi, falſa juris ſpecie, donatione vafra, aut alia aliqua illicita ratione diripiuntur, ſubtrahuntur, aut emungũtur aliena bona. Nullũ igitur niſi honeſtum lucrum, & legitimum facere ſtudeamus: neq; appetam⁹ diteſcere aliena injuria, aut damno. Nec opes cõtendamus accumulare ex alieno ſanguine expreſſas, intemperanter & avarè undequaque per fas ac nefas corradentes rem alienã, ut noſtra augeatur, expleatur noſtra avaritia, vel prodigalitati ſatisfiat. Vetamur hic rebus alienis inhiare: cùm certum ſit unicuique eveniſſe id quod poſſidet nõ fortuitò vel caſu aliquo temerario, ſed ex diſtributione & providẽtia Divina. Qui alienas facultates malis artibus præripit, divinæ diſpenſationi fraudem facit. Qui
Pro. 20 congregat theſauros lingua mendaci, vanus & excors eſt: & impĩget ad laqueos mortis: Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium. Pondus & pondus: menſura & menſu-

ra:utrumque abominabile eſt apud Deum:& ſtatera doloſa non eſt bona:& pondus æquum volũtas Dñi. Vę ei qui multiplicat non ſua:uſque quò *Hab.2* & aggregat contra ſe denſum lutum?Nũquid nõ cõſurgent repente qui mordeant te?& ſuſcitabũtur lacerantes te? & eris in rapinam eis: Quia ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt te omnes,qui reliqui fuerint in populis. Væ,qui congregat avariciam malã domui ſuæ:conſcidiſti multos,& peccavit anima tua. Non facietis furtum,nec mentiemini:nec decipiet unuſquiſque proximum ſuũ. *Levit. 19.* Super furem eſt confuſio,& pœnitentia;& denotatio peſſima ſuper bilinguem. Potior fur, q̃ aſſiduitas viri mendacis:perditionẽ autẽ ambo hereditabunt. *Eccl.5.* Nolite locũ dare diabolo. Qui furabatur,jã nõ furetur:magis autẽ laboret operãdo manibus ſuis quod bonũ eſt,ut habeat unde tribuat neceſſitatẽ habẽti. *Eph.4.* Nihil eſt turpi⁹ ingenuo,nihil minus libero dignũ, q̃ furti cõvinci: & in cõventu civiũ, vel raptum reddere,vel infamia publicè affici. Vnuſquiſq; igitur ſuis bonis cõſervandis fidelẽ impendat operã, iis utatur liberè, & ab alienis abſtineat. Nihil meum eſt neque cujuſquã, q̄ per vim,per dolũ, aut p̄ impoſturas detractũ eſt. Hic avaricia procul eſt rejicienda, quę mater eſt multorũ flagitiorũ,& huic maximè pręcepto cõtraria ex oppoſito. Cupiditas alieni incãtamento quaſi magico mẽtẽ p̄vertit hominis. Vidit Achã *Ioſu.7.*

filius Charmi de tribu Iuda in præda Hierichontis expugnatę à Iosua plurima preciosa: ex quibus Pallium coccineum, ducentos argenti siclos, & regulam auream quinquaginta siclorum: quę rapuit & in tabernaculo suo abscondit, Dominiq; jussu lapidibus est obrutus, & igne consumpta quæcunque ad illum pertinebant. Cùm duæ res sint quę maximè homines ad maleficium impellant, luxus & avaricia. Avaricia omni humanitati, ac societati generis humani magis adversatur. Est enim crudelis insidiosa, mendax, dissimulatrix, vigilans in perditionem proximi. Et ab ea charitate prorsus aliena, sine qua Christianus nemo dici potest, ut ipse Paulus clarè testatur. Si linguis hominum & angelorum loquar, charitatem autem non habeam, factus sum sicut æs sonans, & cymbalum tinniens: Charitas aliena non expetit, neque rapax est, neque dolosa. Diversis peccatis homines in perditionem pertrahit Satan. Nō refert collo, vel pede uno vinctam teneat bestiā laniò, dummodò illam laqueo ad macellum cogat, & lanienam.

1. Cor 13

HELT

CAP. LI.

HELY SACERDOS. 1. *Sam.* 4.

Perdidit insanos nimia indulgentia natos.
Dat letho Nemesis præcipitata patrem.
Iure dat irato pœnas pro numine cælo.
Desertum quisquis negligit officium.

Viro bono perpetuus hic ſemper eſſe debet ſcopus, omnes quoadlicet conſilio & ope fideliter in retinendis ſuis bonis adjuvare: Et quos rerũ difficultate,& penuria premi viderit, eorum neceſſitatibus communicare:ac ſuis facultatibus eorum ſublevare inopiam: Perſolvat bona fide quod debet:cedat de ſuo potiùs, quàm obſtinatè contendat, cum perfido & falace. In contractibus nulla captione ſimplices vafrè irretiat:neque illecebris verborum tanquam hamo ineſcet imprudentiorem. Artes enim omnes, quibus proximorum poſſeſſiones, aut pecuniæ ad nos derivantur, ubi à ſinceritate dilectionis, aut fallendi, aut quovis modo nocendi cupiditatem obliquant, pro furtis habendæ ſunt; licet humanum judicium fallant, & in cogitationem non veniant. Furtum amicitiam violat,concordiamque publicam labefactat. In quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque cupiditatum; quos nulla unquam præda improbè parta,nec furtis doliſque res quæſita ſatiat, ſed illis auget potiùs, & inflammat habendi deſiderium. Illud Chriſti dictum nos in mente ſem-

ſemper habere oportet: Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris. Fures ſunt qui pondera & menſuras falſas habent. Statera juſta, & ephi juſtum, & batus juſtus erit vobis. Non habebitis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus: Non erit in domo tua modius major, & minor. Abominatur enim Dominus qui facit iſta. Statera doloſa abominatio eſt apud Deum: & pondus æquũ volũtas ejus. Fur & is habendus eſt, qui proximum gravat uſuris ac fœnore. Qui coacervat divitias uſuris & fœnore, in pauperes congregat eas. Subſtantia feſtina minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Qui cum fure participat odit animam ſuam. Fur eſt dicẽdus qui terminos ægrorũ proximi ſuo movet loco. Ne attingas parvulorum terminos; & agrũ pupillorũ ne introeas. Propinquus enim illorum fortis eſt; & ipſe judicabit contra te & cauſam illorum. Ad hoc pręceptum referri debet uniuſcujuſque officiũ; ut unicuique quod debetur præſtemus. Alienum enim retinet & pervertit, qui non exequitur quod ex ſuæ vocationis munere aliis debet. Ita eos qui nobis præfecti ſunt debemus colere, & honorare ex præcepto divino. Rurſum illi curã gerant ſubditorũ. Sacerdotes, & qui Eccleſiis prępoſiti ſunt, fideliter in miniſterio verbi inſiſtant: Populus eos pro Nunciis & Apoſtolis Dei ſuſcipiat. Peccavit Balaam Beoris filius, qui officiũ de-

Deut. 20.
Deut. 25.
Pro. 11.
Pro. 28 & 13.
Pro. 23
Deut. 19.

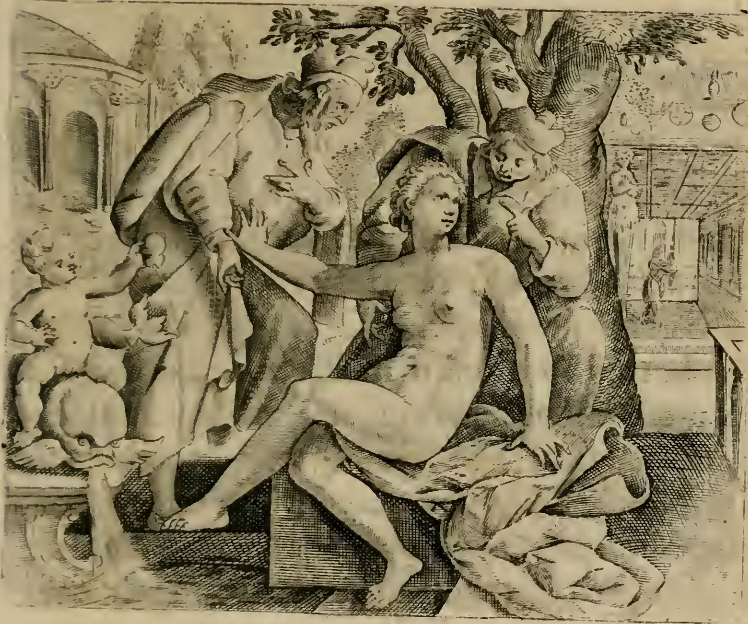
Nū.22 ferens, Balaco Moabitarum regi suasit, ut Israëlitas fornicationibus averteret à cultu Divino: ut quos non poterat maledictione perdere, libidinibus à Deo distraheret. ideo meritò cæsus est ab Israëlitis, cùm Moabitarum reges occiderentur. Parentes liberos alant, regant, doceant, foveant, & amplectantur. Liberi illis præstent omnẽ observantiam, & obedientiam, nihil illis fraude e-
Pro.28 ripiant. Qui subtrahit aliquid à patre suo, vel à matre sua, & dicit hoc nõ est peccatum, particeps est homicidæ. Parentis officio non benè functus est Hely sacerdos, dum nimia filios indulgentia
1.Sā.4. corrumpi permisit. Propterea duo illius filii in prælio contra Palęstinos (quo & arca Domini ab hostibus capta est) interempti sunt. Pater ut natorum Ophni & Phinees mortem audivit, & arcæ Domini raptum, lapsus è sella occiditur: illiusq; nurus Phinees uxor in partu extincta est. Dominis cavẽdum est ne sint morosi, aut intractabiles erga servos suos: ne vexent eos asperitate nimia, nec cõtumeliosè excipiant. Sed norint eos simul
Eph.6. Christi conservos esse: Servi verò se ad obsequiũ sedulos, & morigeros præstent, neque id ad oculum, sed ex animo, tanquam Deo serviẽtes. Et ad hunc modum quisque diligenter cogitet & perpendat, quid in suo ordine debeat proximo: idq; ꝙ debet fideliter solvat: neq; ab officio se abstrahi sinat: nisi contra hoc pręceptũ reus judicari velit.

Non

CAP. LII.

Non eris falſus teſtis.

SVSANNA. *Dan.13.*

Caſtam ut viderunt Suſannam fonte lavantem,
Incendit turpes ſpurca libido ſenes.
Inſontem accuſant: ſed coram iudice teſtes
Convicti, merita crimina morte luunt.

ANDATO hoc nõ ſolùm Deus prohibet falſum teſtimonium ſolenne & judiciarium, quod à magiſtratu publicè requiritur: ſed vulgare etiam teſtimoniũ, & privatum interdicitur: nempe quod fit in familiaribus ſermonibus, per calũnias, & ſiniſtras obtrectationes, quibus proximi fama gravatur iniquè. Quapropter diligenter cavendum eſt ab omni maledicentia: Studeamus autem ut lingua noſtra in aſſeranda veritate ſerviat, & ad famam proximorum conſervandam; illorumque utilitatem & commodum promoveat. Nihil eſt tam volucre, quàm maledictum: nihil faciliùs emittitur, nihil latiùs diſſeminatur, & difficiliùs revocatur. Res omnium rerum nocentiſſima eſt calũnia. Deus, qui eſt ipſiſſima veritas, mendacium funditus execratur: jubetque nos in hac ſocietate vitæ concordiam, & mutuã charitatem colere & retinere. Quod fieri nõ poteſt, ubi calumniis falſiſque criminationibus violatur nomen proximi: vel mendatio in ſuis fortunis læditur, vel maledicentiæ, procacitatiſque libi-

libidine petulanter exulceratur. Fidelis opera sẽper commodanda est unicuique in asserenda veritate, cùm de illius fama negotium agitur, aut ad tuendam bonorum illius integritatem. Nõ facies calumniã proximo tuo, nec vi opprimes eũ. Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint à te procul. Non suscipies vocem mendacij: nec jũges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium. Abominatio est domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. Custodite vos à murmuratione: & à detractione parcite linguę. Os qui mentitur occidit animam suã. Noli amare mendaciũ adversus fratrem tuũ: neq; in inimicũ similiter facias: Sex sunt quę odit Dñs, & septimum detestabitur anima ejus, Oculos sublimes, linguã mendacem, manus effundẽtes innoxium sanguinem, cor machinãs cogitationes pessimas, pedes veloces ad currẽdũ in malũ: testẽ fallacem proferentẽ mendacia, & eũ qui seminat inter fratres discordiã. Et Dñs hęc pręcepit: Cùm diligentissimè perscrutãtes invenerint falsum testem dixisse cõtra fratrẽ suum mẽdacium: reddẽt ei sicut fratri suo facere cogitaverat & auferes malum de medio tui: ut audientes cæteri timorem habeant: & nequaquam talia audeãt facere. Cùm steterit testis mendax contra hominem accusans eũ prævaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante Dñm in conspectu sacerdotum & judicũ

Levit. 19. *Pro. 4.* *Exo. 23* *Pro. 12.* *Sap. 1.* *Eccl. 7.* *Pro. 6.* *Deut. 19.*

Exo.21 qui fuerint in diebus illis. Non miſereberis ejus: ſed animam pro anima, oculum pro oculo; dentē pro dente, manū pro manu, pedem pro pede exiges. Graviſſimis ſemper pœnis cautum eſt, tā divinis quàm civilibus legibus, ut de falſis teſtibus ſumeretur ſupplicium: nec abs re: Si enim locus eſſet talibus monſtris, nulla cōcordia, nullum ſocietatis vinculum inveniri poſſet, quod non diſſolveretur: & in periculū venirent fortunæ ac vita bonorum.
Dan.13 Suſannam Helciæ filiam, & Ioachimi uxorē, amore impotenti arſerunt judices duo Iſraëlitarum, qui Babylonem tranſlati erāt. Cùm autem matronam in pomario lavantem, ſolamque deprehendiſſent, illi vim inferre ſtatuerunt; quam illa cum precibus ſedulò averteret, miniſq; illorum nō poſſet flecti, illam accuſarunt tanquā in adulterio deprehenſam. Dumque ad mortem traheretur innocens, ſuſcitavit Deus Danielem, qui falſi teſtimonii convictos, eidem ſupplicio condemnavit, ad quod ducebatur mulier caſtimonia & fidelitate erga maritum eximia: Pericuլoſè maledicit alteri, cui vel idem vel ſimile, vel diverſum, vel deterius vitium poteſt objici.

NA-

CAP.LIII.

NABOTH ET IESABEL. 4.Reg.9.

Prædia ut eriperet Nabotho Sidonia coniux,
Corruptis vita teſtibus exuitur.
Non impune tulit mulier ſcelerata rapinam,
Quæ tandem infeſto eſt dilaniata cane.

SI odioſa eſt deteſtandaq; omnibus bonis ea criminatio, quæ ex malignitate,& obtrectandi petulantia naſcitur: execranda eſt ea mala linguæ protervitas & mẽdatium,cùm ſub prætextu juſtitiæ & pietatis, famam, bona & proximi vitam in diſcrimen trahit perfidus calumniator. Achab filius Amri Samariæ regis Nabothi Ieſraëlitæ vineam cùm non poſſet permu-
5. Reg. 21. tatione vel precio obtinere, Ieſabel Ethbaalis Sidoniorum regis filia uxor Achabi ſuppoſitis falſis teſtibus Nabothum criminata eſt, tanquam blaſphemum in Deum ac regẽ. Horum teſtimo-
4.Re.9 nio cõvictus,ſententia judicum lapidatus eſt.Sed non multò poſt perfida mulier ſcelerati teſtimonii pœnas dedit:Cùm juſſu& mandato Iehu è palatii feneſtris prꝍcipitata,interiit,& à canibus diſ-
3 Re.22 cerpta. Ac ipſe Achab in prælio contra Syros ſagitta ictus periit, illiuſque ſanguis effuſus eſt eo loco,ubi Nabotbus fuerat interfectus,ac perfidæ avariciæ pœnas dedit. Raro enim ſine perjurio committitur falſum teſtimonium. Mendacium juramento confirmare ſemper promptus eſt calumniator: Nec dubitat de pejerãdo,qui facinus

cum

cum perjurio non dubitaverit committere. In atrocibus ſceleribus nihil ponderis habere debet juſjurandum. Nam quiſquis audet dare venenũ, cædem, aut adulterium, furtumve committere audebit, & ea crimina cum perjurio inficiari. Quibus Dei verus timor ineſt, ii ſemper ſtudebunt, quoad licet expeditque, & quantum fert charitas, ne perfidis calumniis in aliena bona involẽt: ne maledictis, & amaris ſalibus vel linguã, vel aures præbeant: ne obliquis ſuſpitionibus temerè mentẽ permittant. Sed æqui erga omnium dicta & facta interpretes, cùm judicio, tum auribus, tum lingua ſalvum illis ſuum honorem ſervent. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: *Pro. ii.*
qui autem fidelis eſt celat amici cõſilium. Nolite *Iac. 4.*
detrahere alterutrum. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem, detrahit Legi, & judicat Legem. Tu autem quis es, qui judicas proximum tuum? *Mat. 7.*
Nolite judicare, & non judicabimini: In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini, & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Quid *Mar. 4.*
vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Iaculum, & gladius, & ſa- *Pro. 24*
gitta acuta homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium. Ne ſis falſus teſtis contra proximum, nec lactes quẽquam labiis tuis. Nec dicas, quomodo fecit mihi, ſic faciã ei: & reddam unicuique ſecundum opus ſuum.

Levit. 19. Non erit criminator, nec ſuſurro in populo: nec ſtabis contra ſanguinem proximi tui: Ego Dñs.
Pro. 14. Teſtis fidelis non mentitur: profert mendacium
Pro. 24 doloſus teſtis. Teſtis mendax peribit. Time Dominum, fili mi: & cum detractatoribus non cõmiſcearis: quoniam repente conſurget perditio
Pro. 21. eorum; & ruinam ipſorum quis novit? Qui ſeminat iniquitatem, metet mala: & virga iræ ſuæ con-
Pro. 6. ſumabitur. Homo apoſtata, vir inutilis graditur ore perverſo: annuit oculis, terit pede, digito loquitur: pravo corde machinatur malum: & omni tempore jurgia ſeminat. Summa hujus præcepti charitas eſt: ad quam omnes vitę noſtrę partes referri oportet. Non ſufficit non calumniari quenquam, non dicere falſum teſtimonium in ullius famam aut vitam. Deus interiora requirit. Stultũ eſſet putare Deum odiſſe maledicentiam linguę, & malignitatis in animo morbum non improbare. Qui præcipit non detrahere famæ proximi, vult illius famam nobis eſſe commendatam: & eam promovere nos jubet, quantùm à nobis fieri poterit.

Non

CAP. LIV.

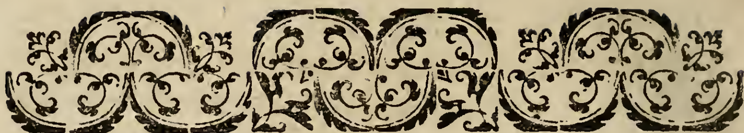
Non concupiſces. *Luc.12.*

VIR DIVES.

Ingentes tibi ſunt numeroſi farris acervi:
Flavaque matura prædia meſſe vides.
Dilatanda forent ſpatioſis horrea cellis.
Sed nox cum furva proxima morte venit.

Gg

VICQUID concipimus, deliberamus, volumus, meditamur, id cum proximorum bono & commoditate conjunctum eſſe debet. Nulla igitur cogitatio nobis irrepat, quæ noxia in alterius detrimentum vergente concupiſcentia animos noſtros commoveat. Tota enim anima noſtra dilectionis affectu poſſideatur neceſſe eſt, ſi huic mãdato, nos velimus ſubmittere: quod à ſuperioribus ſeparatum eſt, & diſtinctũ. Differt enim conſilium à concupiſcentia. Nam conſilium eſt deliberatæ voluntatis conſentio, ubi animum libido ſubjugavit. Cupiditas citra talem & deliberationem & aſſentionem eſſe poteſt: cùm animus vanis perverſiſque objectis pũgitur & titillatur. Quemadmodum ſuperioribus mandatis Deus animos noſtros inflecti atque induci in iram, odium, ſcortationem, rapinam, mẽdacium vetuit; hoc poſtremo prohibet inſtigari; omnes animi conceptiones ad charitatis regulã dirigere nos jubens: ne qua in nobis prava aut cõtorta ſit volũtas, quæ animum aliorſum extimulet. Si enim charitate totus imbutus ſit animus, nulla

nulla ejus particula invenietur, quæ ab aliqua imaginatione, deſiderio, aut cupiditate noxia proximo laboret. Cùm charitate vacuus eſt, tum cõcupiſcentiam recipit. Tantum enim dilectionis ardorem in nobis Deus exigit, qui ne minimis concupiſcentiæ tricis impediri, nullis aculeis cõmoveri à lege charitatis poſſit. Propterea ſpeciatim additæ ſunt partes, in quibus concupiſcentia mala operatur: Nempe prohibemur à cupiditate domus, agri, uxoris, ſervi, & omnium rerum quæ ad proximum pertinent: quas ſalvas & intactas nobis præcipit. Sed nõ patitur animum noſtrum ſolicitari, vel minima horum cupiditate. Hic avaricia ſeveriſſimè condemnatur. Nullum enim eſt officium tam ſanctum, atque ſolenne, quod nõ avaricia comminuere, atq; labefectare ſoleat: nihil tam ſacrum quod non violet, nihil tam vinctum quod non diſſolvat, nihil tam munitum ꝙ non expugnet. Duæ ſunt res, quæ homines violenter ad maleficium impellunt, Luxuries & Avaricia. Difficilè eſt eũ virtutes retinere, qui ſemper in coacervãdis divitiis eſt occupatus. Videte, inquit Chriſtus Apoſtolis, Cavete ab omni avaricia; quia non in omni abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex eis quæ poſſidet: & addit ſimilitudinem divitis illius, qui tantã meſſem collegerat, ut ejus horrea illam non poſſent capere: Qui cùm apud ſe ratiocinaretur dicens, dilatabo horrea *Luc.12*

mea,&c. reſpõſum eſt illi. Ecce repetetur à te hac nocte anima tua. Quę autem paraſti,cujus erunt? Sic eſt, qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deo dives. Concupiſcentiæ divitiarum nos à via ſalutis divertunt, nec patiuntur nos ſequi Chriſtum: ut patet in parabola ſeminantis. Semen quod cadit inter ſpinas: Hic eſt qui verbum Dei audit,& ſolicitudo ſæculi hujus, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum; & ſine fructu efficitur. Væ illi,qui congregat avariciam malam domui ſuæ: ut ſit in excelſo nidus ejus; & liberari ſe putat de manu mali. Vę vobis,qui conjũgitis domum ad domũ, & agrum agro copulatis uſque ad terminũ loci: nunquid habitabitis ſoli in medio terræ? Avaro nihil ſceleſtius:Quid ſuperbis terra & cinis? nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua projecit intima ſua.Neque honos, neque virtus,neque fama, neque amicitia curæ illi eſſe poteſt,qui ſe ſtudio conquirendarum opum dedit.

Matt. 13. *Hab. 2.* *Eſa. 5.* *Ecc. 18.*

DI-

CAP. LV.

DIVES IVVENIS. *Matth.19.*

Qui legem exactè ſervaſſe probabitur, illum
Indigetes inter vita beata manet.
Fortunas proprias largire benignus egenis,
Perfecta ut Chriſto ſis pietate comes.

NON solùm circa avariciam peccatur cõtra hoc ultimum mandatum. Deus qui præcipit, Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: Thesaurizate

Mat.6 vobis thesauros in cœlis. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi cor tuum: Non potestis Deo servire & Mammonæ. Nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus? quid bibemus? aut quo operiemur? Scit Pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite primùm regnum Dei, & justitiã ejus; & hæc omnia adjicientur vobis. Nolite soliciti esse in crastinum. Crastinus dies solicitus erit

Matt. 19. sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua. Cùm ad Christũ venisset quidam dives juvenis, & ab eo quæsisset, quid illi op⁹ esset facto, ut possideret vitã ęternã. Serva mandata, ait Christus. Atque ea custodivi à juventute mea, respondit adolescens, quid mihi

Luc.18 est reliquum. Illi subjecit Dominus. Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quę habes, & eroga pauperibus, sic habebis thesaurum in cœlis: veni & sequere me. Hæc cùm audivisset dives ille recessit tristis. Iesus autem ad discipulos conversus ait.

ait. Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum. Faciliùs eſt camelum tranſire per foramẽ acus, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. Qui aurum diligit non iuſtificabitur. Multi dati ſunt in auri caſus: & facta eſt in ſpecie illius perditio illorum. Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium. Væ illis, qui ſectantur illud: & imprudens peribit in illo. Beatus eſt dives, qui inventus eſt ſine macula: & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia, & theſauris ſuis. Qui acervat ex animo ſuo injuſtè, aliis cõgregat: & in bonis illius alius luxuriabitur. Inſatiabilis eſt oculus cupidi in parte iniquitatis: non ſatiabitur donec eum conſumat areſaciens animam ejus: hæc circa avariciam ac pecuniæ divitiarumque amorem dicta ſunt. Sed extenditur concupiſcentia longiùs, & ad luxum libidineſque inducit hominis animum Abimelech rex Gerar Palæſtinus vidit Saram uxorem Abrahæ formoſulam, & eam concupivit, rapuitque & ſibi adjunxit. Sed Deus regi apparuit in ſomnis, antequam illam contingeret, & dixit: Morte morieris propter mulierem, quam tuliſti: habet enim virum. Dinam ut vidit Sichemus, illius deſiderio flagravit, & cum ea concubuit: In ſtupri ultionem Simeon & Levi Iacobi filii, & Dinæ fratres, Sichemum cum Hemore patre, & omnibus urbis civibus ad internecio-

Eccl. 3. *Ecc. 14.* *Gene. 20.* *Gen. 34*

nem ceciderunt, & urbem diripuerunt. Iſraëlitæ concupiſcentes Moabitarum filias Beelphogori ſacrificarunt, & peregrinorum deos adoraverũt: Et Salu Zambris filius cum Cosbi Madianitarũ Principis filia rem habens, à Phineo Eleazaris filio & Aaronis nepote telo transfoſſus eſt cũ meretricula, quæ ſe proſtituerat in præſentia populi. Concupiſcentiæ & deſideria inordinata magnorum malorum cauſæ ſunt: ab iis declinandum ſedulò, ne nos in interitum pertrahant. Species mulieris exhilarat faciem viri: & ſuper omnẽ cõcupiſcentiam hominis ſuperinducit deſiderium.
Ecc.36
Avertendos oculos à talibus nos monet ſcriptura: Cupiditates facilè ſe inſinuant in mentem hominis, & gliſcũt in interiora animi per oculos. Sed qui ſuis contentus eſt rebus, is nihil ulterius poſcit: Satis enim dives eſt. Is dives & beatus eſt, qui animo quieto eſt: qui nihil expetit, quod rationi adverſatur, aut proximum offendat: In uſu nõ in poſſeſſione dulcedo divitiarum eſt æſtimanda.

ISRA-

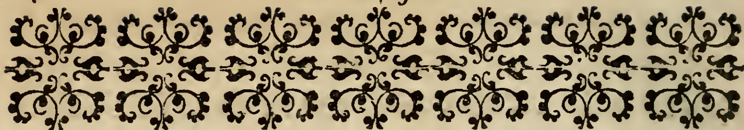
CAP. LVI.

ISRAEL CARNES CONCVPISCIT.

Stulta Paretoniæ menſas reminiſcitur oræ.
Turba, atque Ægypto mœſta abiiſſe dolet.
Quæ poſtquam immiſſa ſatiata coturnice ſedit,
Funeſtos triſti reſpuit ore cibos.

Hh

VLTORUM malorum cauſam peperit cupiditas, quæ ab officio bonos alioqui viros ſæpius avertit,& præcipitavit in gravia pericula, dedecus,& infamiam.
1.Ti.6. Hanc quidam appetentes erraverunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Ne ſitis cõcupiſcentes malorum ſicut patres veſtri concupiverunt, & proſtrati ſunt in deſerto: Poſtquã ex Ægypto Moſe duce diſceſſiſſent Iſraelitæ, trajectoque ſinu Arabico in deſertis hærerent,memores carnium,peponum,cucumerum, alliorum, & ceparum, quæ ad ſatietatem comederant cum adhuc eſſent in terra Geſſem; concupiſcentes priores eſcas,quibus carebant,murmu-
Nũ.11. raverunt cõtra Moſem & Aaronem: qui illos ab-
& 26. ſtraxerant juſſu Domini de ſervitute Pharaonis, ut populum introducerent in Chananeorum regionem promiſſam à Deo ſervis ſuis Abrahamo, Iſaaco,& Iacobo:Dominus irritatus immiſit illis magnum numerũ cothurnicum, quas cùm uſq; ad ſatietatẽ comediſſet populus, & adhuc eſſent carnes inter dẽtes eorum, nec defecerat ejuſmodi cibus, cùm furore Domini exardeſcente percuſſi

cũſſi ſunt plaga magna, proſtratiq; ſunt plurimi. & locus ubi ſepulti ſunt, vocatus eſt ſepulchra cõcupiſcentiæ. Salomon de his loquens ait. Propter idolorũ cultũ & his ſimilia Iſraëlitæ paſſi ſunt digna tormenta. Et per multitudinẽ beſtiarum exterminati ſunt. Pro quibus tormẽtis benè diſpoſuiſti populum tuum, quibus dediſti concupiſcentiam delectamenti ſui novum ſaporem, eſcã parans ei ortygometram: Vt illi quidem concupiſcentes eſcam præter ea quæ illis oſtenſa ſunt, & miſſa, etiam à neceſſaria conſcientia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam guſtaverunt eſcam. Oportebat enim illis ſine excuſatione ſupervenire interitum: Supervenit illis ſæva beſtiarum ira, & morſibus peſſimorum colubrorum exterminabantur. Sed neque circa ingluviem crapulam tantùm conſideratur hæc cupidatas, imo circa reliquos carnis malè ordinatos affectus: impudicitiam, avariciam, vindictam, & ejuſmodi. Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpore: ut obediatis concupiſcentiis ejus. Cõcupiſcit caro adverſus ſpiritum. Opera carnis ſunt fornicatio, immundicia, luxuria, idolorum ſervitus, veneficia, immunditiæ, cõtentiones, &c. Sculptilia gentium igne combures: non concupiſces argentum & aurum de quibus facta ſunt: neque aſſumes ex eis tibi quicquam, ut offendas propter ea: quia abominatio eſt Dei tui: nec

Sap. 16. Rom. 6 Gal. 5. Deut. 7

inferes quidpiam ex idolo in domo tua, ne fias anathema, ſicut & illud eſt. Poſt concupiſcentias tuas non eas: & à voluntate tua avertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias ejus, facient te in gaudium inimicis tuis. Charitas aliena non concupiſcit: ſua egentibus largitur, & communicat. Compiſcentia eſt inſatiabilis: ſtimulum habet avaritiam ac voluptates: Corrupti depravatique mores redduntur admiratione, & cupiditate divitiarum. Hæc inflammat & urget animum hominis, ſolicitudinibuſque perplexis, & curis urẽtibus irretit: dies ac noctes cupidi cor lancinans, nec illi quietem, aut remiſſionem à deſideriis relinquẽs: Tam enim deeſt avaro quod habet, quã quod non habet. Cõflictatur aſſiduè propter immenſam pecuniæ cupiditatem, quæ validus eſt morbus, & incurabilis. Permeat enim in venas, & hæret in viſceribus, nec inveteratus avelli ratione potis eſt ſine magna difficultate, cùm in habitum verſus eſt, & in cor radices jecerit.

Ecc.14

LE-

CAP. LVII.

LEGIS DOMINI SCOPVS.

Divinæ legis ſcopus eſt, reverentia ſumma
Noſtrum ut ſubjiciat corque animumque Deo.
Vt fraterna homines ſociet dilectio, quique
Mortales ſancto fœdere jungit amor.

LEGIS ſcopus ſemper hic propoſitus eſt à Moſe, Prophetis, & Apoſtolis, ut Deũ amemus ex tota anima noſtra, ex toto corde noſtro,& ex totis viribus noſtris:Et proximum noſtrum ſicut nos ipſos. Et in eo manifeſtabimus nos ex Deo eſſe, ſi ad hanc obediẽtiam conformemus omnes actiones noſtras; omnes noſtras cogitationes, & ſtudia noſtra ad hęc cõferamus: & ad Divinæ puritatis exemplar vitam noſtram conformemus. Nam huc reſpicit Legis doctrina, ut hominem vitæ ſanctitate cum Deo ſuo conjungat,& cohęrere faciat. Puritaſque hęc ex dilectione Dei & proximi adimpletur. Ideo Paulus ſcribẽs ad Timotheum dicit. Finis præcepti eſt charitas, de corde puro,& conſcientia bona,& fide non ficta: quæ pietatem judicant, unde charitas oritur. Et multis in locis ipſe Chriſtus inſiſtit maximè obſervationi ſecũdæ tabulæ,quæ charitatis,& dilectionis officia mandat; quòd ex hac probatur prioris obedientia. Quæ enim in hominis latent corde(ut Dei timor & amor) non facilè ab homine perſpiciuntur in hypocritis, qui ceremoniis aſſiduè incumbũt. At opera charitatis

Tim.1.

ritatis talia ſunt, ut ſolidam juſticiam per ea teſtemur. Ita Prophetæ ad pœnitentiam ubique adducunt homines, fidem, judicium, miſericordiã & æquitatem urgentes; ſeriamque probationem timoris Dei à ſignis externis exigentes. Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: Hæc eſt enim Lex & Prophetæ. Et Omnis Lex in uno ſermone impletur, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Et, Dilectio malũ non operatur. Plenitudo Legis eſt dilectio. Super omnia charitatem habete, quod eſt vinculũ perfectionis. Et Iacobus, ut fidem veram & vivam probet, per opera illam declarari jubet. Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſervare eum? Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis ad illos, Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini, &c. Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam. Hæc ideo multis verbis inculcat, ut perfectionis regulam in dilectione oſtendat conſiſtere. Optimè igitur & ſanctiſſimè vivere judicabitur is, qui quàm minimùm fieri poteſt ſibi vivit & ſtudet, ſuaque procurat & quærit; ſed ad amorem proximi ſe ſuoſque conatus referre contendit. Vnde & Chriſtus, cùm dilectionis hujus regulam nos docet, præ-

Mat. 7 *Gal. 5.* *Rom. 13* *Colo. 3.* *Iac. 2.*

cipit ut eum affectum amoris, quem naturaliter ad nos trahimus, eum ad proximũ transferamus. Et ut non minori alacritate ardore, & solicitudine parati simus ad benefaciendum proximo, quàm nobis ipsis: & non solùm amicis, sed etiam inimicis id præstare necesse est. *Pro. 24* Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitiverit, da ei aquam bibere: & Dominus reddet tibi. Et si conciderit inimicus tuus, ne gaudeas: & in ruina ejus ne exultet cor tuum. *Mat. 5.* Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui oderunt vos. Orate pro persequentibus vos: Benedicite iis qui vos execrantur, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est. Hinc concluditur, quòd qui non hæc faciunt, expungũtur è numero filiorum Dei; & à vitę æternę promissionibus, ac spe excluduntur: Quæ est ruina præparata iis omnibus, qui justo Dei judicio relinquuntur in ea maledictione, in quam primus Adam inobedientia se, suamque posteritatem, & genus involvit, & præcipitem dedit in perditionẽ sempiternam; nisi ex ea Dei misericordia per Christum servatorem eximamur.

DI-

CAP. LVIII.

MISERIÆ HVIVS SÆCVLI.

Innumeris plena eſt ærumnis vita piorum;
Quos labor aſſiduè cura dolorque premunt.
Sic Deus ex alto decrevit: ut iſta caduca
Spernentes tota ſidera mente petant.

VM boni, quos Deus ſibi filios adoptavit per fidẽ in Ieſum Chriſtum ſervatorem, è numero filiorum hujus ſæculi extracti ſint; non eſt mirum, ſi infinitis miſeriis, perſecutionibus, & afflictionibus à Satana humani generis hoſte premantur, & agitentur. Vt igitur toto vitæ hujus miſerabilis curriculo ad cœleſtẽ immortalitatem excitemur, & enitamur, nõ abs re ſtatuit Deus pater cœleſtis, ut in hac vita perpetuò militemus ſub Chriſti Domini noſtri ſignis: qui nos jubet tollere crucem noſtram, & illum ſequi, ſi velimus eo digni cenſeri. Hinc piis omnibus circumquaque impendent miſeriæ, exilia, inopia, contemptus, bella, contumeliæ, morbi, cruciatus, & ipſa mors ultima rerum moleſtarum linea. Probè enim factum eſt, ut perpetuò laboremus in hoc mundo, in quo tãtùm ho-
2 Cor.4 ſpites, non cives eſſe debemus. Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Et ſicut ſocii ſumus paſſionum, ita quoque erimus ſocii conſolationum. Id enim quod in præſenti eſt momentaneũ & leve tribulationis noſtræ, ſupramodum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ non videntur ſunt æterna. Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra

ſtra hujus habitationis diſſolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. Scimus quoniam dū ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino: Et ideo contendimus ſive præſentes, ſive abſentes illi placere. Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. *In hoc* ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cœlo eſt, ſuperindui cupientes. *2 Cor. 5*
Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò ſpem: Spes autem non confundit. Et paulo poſt ſubjicit Apoſtolus. Exiſtimo quòd non ſunt cōdignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quę revelabitur in nobis. *Rom. 6*
Boni in hoc mundo perſecutiones multas, & tribulationes ſuſtinent, in exemplum juſti iudicii Dei, ut digni habeantur in regno Dei, pro quo patiuntur: Et Deus retributionem dabit perſequentibus electos vindictam in flamma ignis, iis qui non noverunt Deum, qui pœnas dabunt in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis ejus. Et iis qui tribulantur, dabit requiem, in revelatione Domini Ieſu Chriſti de cœlo, cum angelis virtutis ejus. *2. Th. 1*
Omnes enim qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur: Quem diligit Dominus, hunc caſtigat: Fla- *2. Ti. 3.*

Heb.12 gellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseverate: Quis est filius, quem nō corripit pater? Vt Christus populū sanctificaret per suum sanguinem, extra portam passus est: Exeamus ergo ad eum extra portam improperium ejus portantes. Non enim hic habemus permanē-
Iaco. 1. tem civitatem, sed futuram inquirimus. Omne gaudium existimate, fratres, cùm in tentationes varias incideritis: sciētes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur: patiētia verò opus perfectum habeat: ut sitis perfecti & integri in nullo
Petr. 1. deficientes. Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitiam, patiens injustè. Et si benè faciens, patiēter sustinet. In hoc enim vocati sumus. Quia Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia
Mat. 5. ejus. Beati qui lugent quoniā ipsi consolabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter justi-
Luc. 21 tiam, quoniam ipsorum est regnū cœlorum. Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint: & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me, Gaudete & exultate, quoniā merces vestra copiosa est in cœ-
Act. 14 lis. Et Paulus lapidatus Lystris propter Evangelium, exhortatur fideles ad perseverantiam, docens per varias tribulationes patere electis intro-
Mar. 8 *Matt. 10.* itum in regnum Dei. Propterea Christus dicit. Si quis vult me sequi abneget semetipsum, tollat

cru-

crucem ſuam & ſequatur me: Non enim major *Luc. 9.*
eſt diſcipulus magiſtro, nec ſervuus domino ſuo.
Patientes eſtote uſque in adventum Domini: q̃m
adventus ejus appropinquat. In noviſſimis dieb⁹
tradet fratrem frater in mortem, & pater filium:
Et inſurgent filii in parẽtes, & morte eos afficiẽt:
& eritis odio omnibus hominibus propter no- *Matt. 10.*
men meum: qui autem perſeveraverit uſque in
finẽ, ſalvus erit. Nolite timere: capilli omnes ca-
pitis veſtri numerati ſunt. Nolite formidare eos
qui occidunt corpus, animam autem nõ poſſunt
occidere: ſed potiùs timete eũ qui poteſt animã
& corpus perdere in gehennam. Qui invenit ani-
mam ſuam perdet eã, & qui perdit animam ſuam
propter me, inveniet eã. Ieſus Chriſtus per mor- *Act. 2.*
tem ſuam deſtruxit eum, qui habebat mortis im-
perium: hoc eſt diabolum. Vt liberaret eos qui ti-
more mortis per totam vitam erant obnoxii ſer-
vituti. Dedidit enim ſemetipſũ pro nobis, ut nos *Titi 2.*
reduceret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi
populum acceptibilem, factorẽ bonorũ operũ.
In hoc enim nos oportet invigilare, ut à ſtatione
in qua ſumus conſtituti à Deo nõ diſcedamus il-
lius injuſſu: ſed ut poſſideamus animas noſtras in
patientia: & ingrediamur per portam anguſtam,
& arctã viam ærumnis & calamitatibus plenam: *Mat. 7*
quę ad vitã ducit, & per quam pauci ingrediũtur,
quòd in ea nihil inveniant, quod carni placeat.

His autoritatibus freti, ac Dei patris nostri cœlestis innixi promissionibus, neglecto hoc mundo, & quæcunque in eo sunt, sursum elevemus mentis oculos, & ad cœlestia perpetuò aspiremus. A-
Iac. 4. micitia hujus mundi, inimica est Dei. Et quicunque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. Nolite diligere mundum, ait
1. Ioã. 2 Ioannes: neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, charitas patris non est in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mũdo. Cùm regnum domini non sit ex hoc mundo, & illius dominationi nos fateamur subjectos, nos omni cura mundana procul rejecta, nihil aliud cogitare debemus, nisi ut ad regnum cœleste, & beatitudinem æternam vocemur, & conjungamur servatori nostro Iesu Christo: cujus spiritu regenerati sumus, ut mundo & Satanæ renũciantes, quę-
Petr. 1. ramus cœlestia. Regenerati enim sumus in spem vivam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarcessibilem, conservatam nobis
Heb. 4 in cœlis. Habemus Pontificem magnum qui penetravit cœlos: qui cõpatitur infirmitatibus nostris. Adeamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio, opportuno.

AD-

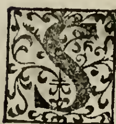
CAP. LIX.

ADVENTVS CHRISTI.

Vt prisci Ogygis plena inter pocula sæclo
Miscebat thalamis philtra protervus amor:
Sic Christi fiet venientis tempore: quando
Deliciis mersos opprimet illa dies.

Matth 24. Luc. 17 ICUT erat in diebus Noe, ita erit & advẽtus filii hominis. Sicut enim ante diluviũ erant homines comedẽtes, bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam: & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes. Ita erit adventus filii hominis. Vigilate ergo, quia nescitis
Apoc. 3 qua hora dominus vester vẽturus sit. Veniam enim ad te, inquit Dñs, sicut fur: & nescies qua hora veniam ad te. Dies enim Domini sicut fur in
1. Th. 5 nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus: sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Reprobi & sæculi hujus filii, qui verbo Dei neq; obtemperant, neque illius præceptis morem gerunt, hæc derident, tanquam inventa hominum, & larvas quæ ad terrendos simplices accomodatę sunt. Sicut enim fuit omnibus sæculis, aiunt, ita & quod nobis reliquum est vitæ, nobis fluet trãquillum: Edamus, bibamus, deliciis fruamur: cras enim moriemur. Præsentia gustamus & sentim⁹: quid nobis curæ de futuris? post mortẽ nulla voluptas: Neque Deus est tantopere solicitus de his

inferio-

inferioribus,ut illius majestas occupari circa terrena,vilia & contemptibilia velit.Hęc à plurimis nostri temporis atheis & prophanis ore blasphemo jactitantur:qui existimant omnem religionē pobiticum tantum esse ordinem : ad quem plebs & populus rudis adigi debet, vel autoritate magistratus,vel devotione, ad conservationem societatis humanæ,& politiarum:quæ tantùm Deo curæ sunt,non particularia in quibus superstitiosos sibi placere,& connivere dicũt. De iis Paulus loquitur,Multi ambulant in hac vita,quorũ finis *Phil. 3.* interitus,inimici crucis Christi; qui secundũ duriciam eorum,&cor impœnitens thesaurizãt sibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei: qui reddet unicuique secũdum opera sua : Iis qui secundum patientiam boni operis gloriã & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam,Iis autem qui sunt ex contẽtione,& qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati,ira & indignatio, tribulatio & angustiæ in omnem animam hominis operãtis malum. Boni, quos Deus sibi per sanguinē Christi redemit, afflicti quidē in hoc mũdo premũtur à Satana & ejus clientibus,non tamen opprimuntur. Sunt enĩ sub tutela altissimi, qui eos protegit & defendit: nec permittit eos ultra tentari, quàm ut possint auxilio divino adjuti,tentationi resistere.Corpore quidē in hac miseriarum valle degunt, spiritu

verò sunt in cœlis;quò firma spe ac fide penetrãt, Deum semper ante oculos habentes, & gaudia
1.Co.13 cœlestia perseverantibus pręparata.Nunc ex parte videmus: cùm autem venerit quod est perfectum, evacuabitur quod est ex parte. Videmus nunc per speculum: tunc autem facie ad faciem.
Rom.4. Cùm certa fide teneamus Christum traditum esse propter delicta nostra, & resurrexisse propter nostram justificationem, pacem habemus in cõscientia nostra:neque quicquam nos potest separare
Phil.3. à dilectione Dei. Nostra conversatio jam est in cœlis: unde etiam servatorem expectamus Iesum Christum:qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, qui potest omnia sibi subjicere: De iis qui nos persecuntur ita statuamus, eos ultionem divinam non evasuros.Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira: tarditatemque supplicii gravitate compensat.

EX-

CAP. LX.

EXTREMVM IVDICIVM.

Convenient Christi mortales ante tribunal.
Et coram judex omnibus æquus erit.
Excipient justos cœlestia regna: sed imo
Mergentur miseri sub Phlegethonte rei.

EX Christi beneficiis fructum exiguum perciperemus, nisi ad resurrectionem attollerem⁹ animos nostros. Christus morte sua vitam nobis stabilivit, ita ut à morte ad vitam transiisse nos dicamus: neque amplius advenæ vel peregrini sumus, sed concives sanctorum, & domestici Dei: qui nos cum ipso unigenito sedere fecit in cœlestibus; ut ad plenam felicitatem jam nobis nihil desit. Licet semper in hac vita militemus sub dura militia, quandiu clausi sumus, & detinemur vincti inter cõpedes ergastuli carnis hujus. Spe tamen certa apprehendimus quæ non apparent, & fides invisibilia nobis demonstrat. Mortui igitur cùm simus mundo, vita nostra abscondita est in Christo servatore nostro. Et cùm apparuerit in gloria, nos quoque cum ipso apparebimus. At ut ad hanc gloriam perveniamus, morte id consequimur: quæ nos à miseriis hujus sæculi liberatos introducit ad immortalitatem. In luctu & miseriis, mors ærumnarum est requies, non cruciatus. Neque refert quàm citò se se offerat, sive in juventute sive in senectute. Curriculum hujus vitæ licet nobis à Deo breve

con-

concedatur, eſt tamen ſatis longum ad benè agẽdum. Vt benè vivitur diu vivitur. Qui heri deceſſit, non minùs mortuus eſt quàm qui ante annos mille è vita deceſſit. Et continuatio dierum protractio eſt calamitatum. Perpetuam conſolationem fovẽt pii in animis ſuis, ſe fide per Chriſtum ſalvos eſſe: nullam rem, cauſam, aut occaſionem illos poſſe ſeparare à dilectione Dei, & à ſpe ſuæ ſalutis. Iuſtificati enim ſumus gratis, per gratiam Dei, & redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu: quem propoſuit Deus propitiatorium per fidẽ in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſticiæ ſuæ propter remiſſionem præcedẽtium delictorum. Tollet enim peccata noſtra, & lacrymas noſtras abſterget in die illa, in qua apparebit omnibus judex vivorum & mortuorũ. In reſurrectione noviſſima reſtituemur omnes in integrum, & Deo jungemur per Ieſum Chriſtum; qui reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Et ſicut in Adamo omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur, unuſquiſque in ſuo ordine: Primitiæ Chriſtus: deinde ii qui ſunt Chriſti, qui in adventum ejus crediderunt. Oportet Chriſtum regnare donec ponat Deus omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſimè autem inimica deſtruetur mors; & erit Deus omnia in omnibus. Reſurgemus igitur in noviſſimo die: & corpus quod ſeminatum eſt in corruptione, reſurget in incor-

Rom. 3.

1 Cor. 15

ruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria ſeminatur in infirmitate,ſurget in virtute. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale:ſicut ſcriptum eſt. Factus eſt primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis.Et ſicut portavimus imaginem terreni, tunc portabimus imaginem cœleſtis.Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt: neque corruptio incorruptelam poſſidebit. Omnes quidem reſurgemus,ſed non omnes immutabimur.In momẽto, in ictu oculi, in noviſſima tuba & mortui reſurgent,& nos immutabimur.Cùm autem mortale hoc induerit immotalitatem, tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria.

Petr.3. Adveniet autem dies ille ſicut fur: in quo cœli magno impetu tranſibunt, elementa verò calore ſolventur. Terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Novos cœlos, & novam terram & promiſſa Dei expectamus, in quibus juſtitia habitat: expectantes & properantes in adventum diei Domini: per quem cœli ardentes ſolventur,

Apo.21 & elementa ignis ardore tabeſcent. Tunc Electi Dei regnabunt cum Agno in civitate nova Hieruſalem, in qua Deus habitat cum ſanctis ſuis:& abſterget omnem lacrymam ab oculis eorum:& mors ultra non erit;neque luctus,neque clamor,

neque

neque dolor. De excellentia beatæ vitæ post resurrectionem si omnia dicta fuerint, quibus omnium hominum linguæ sufficiant, vix tamen infima particula explicari poterit. Vtpote quæ sensu nostro concipi, neque in cor hominis venire queat. Dominus gloriam, virtutem, justitiam suam cum electis participabit : imo seipsum illis fruendum dabit: & quod est præstantius, quodãmodo in unum cum ipsis coalescet. Sub quo beneficio, omne felicitatis genus continetur. Intelligentes, inquit Daniel, fulgebunt ut splẽdor firmamenti, & justificantes multos tanquam stellæ in sęculum, & in æternum. Beati erũt similes Angelis: videbunt Deum facie ad faciem. In ipso aspectu tanta futura est amœnitas, tanta sine vsu suavitas in notitia sola, ut hæc felicitas omnia quibus nunc juvamur adminicula longè exsuperet. Sed incredulis, execratis, homicidis, & reprobis omnibus, pars illorum erit in stagno ardenti, igne & sulphure; quod est mors secunda. Tunc enim Christus judex omnium in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, apparebit: & sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gẽtes: & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat agnos ab hœdis: & statuet agnos à dexteris, hœdos autem à sinistris, dicetque rex iis qui erunt à dextris : Venite benedicti Patris mei : possidete paratum vobis

Dã.12. *Apo.21.* *Matt. 25.*

regnum à constitutione mundi. Et dicet iis qui à sinistris erũt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: & ibunt in supplicium æternum, detrusi in tenebras exteriores, ubi est fletus & stridor dentium. Mali enim, qui secuti fuerint mundum & Antichristum, sempiternis tormentis & cruciatibus
Apo.14 adjudicati, sine fine punientur. Siquis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit carachterem ejus in fronte sua, aut in manu sua, hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius: & cruciabitur igne & sulphure, in conspectu angelorum, & ante cõspectum agni: & fumus tormentoruu eorum ascendet in sæcula sęculorum. Tradit & scriptura reprobos ex abysso, & de medio flammarum elevaturos oculos in altum, & conspecturos eos qui cum Deo erunt in perpetua felicitate: eosque agnoscent, & dicent: Qui sunt illi qui splendent tanquam stellę firmamenti? nonne ii sunt, quos cõtempsimus tanquã quisquilias terræ, & eos interemimus? nunc gaudio æterno fruuntur, nos autem cruciamur igne. Hac ratione supplicii gravitas augebitur, & pœnitentia æterna pungẽtur: Iusti verò requiem ab afflictionibus accipient: & ultionẽ suorum inimicorũ læti spectabunt. At quia nulla descriptio potest satis exprimere gravitatem divinæ ultionis in reprobos, necesse fuit scripturam sacrã, ut
ad

ad noſtrum captum ſe accommodaret, per res corporeas tormenta & cruciatus malorum figurare. Cùm dicit reprobos detrudendos juſto Dei judicio in ignem ęternum, in tenebras ubi eſt fletus & ſtridor dentium, ubi eſt vermis qui ſine fine rodit cor. His enim rebus hominum mentes neceſſe eſt horrore & metu indicibili commoveri, & turbari: cùm audiant reprobis paratam eſſe ab æterno gehennam profundam, tenebrarum caligine opacam, & torrentibus ignitis formidabilem; ejuſque nutrimēta eſſe ignem inextinguibilem. Flatum Dei ceu torrentem ſulphuris eum ſuccendere, perpetuis doloribus, cruciatibus, & angoribus lancinari malos; & meditatione prioris felicitatis, qua in mundo fruebantur, pœnitētia preſſi aſſidua, ac deſperatione veniæ conficiētur, neque mori poterunt, cum in anguſtiis perpetuis horrendæ mortis aſſiduè retinebūtur: cogitabuntque poſt innumera millena millia annorum, ſemper principium illis eſſe ſuppliciorū æternorum. Hac deſcriptione moveri debent omnes ad ſeriam meditationem futuræ calamitatis, & miſeriæ, quæ condemnatis parata eſt, ut ſaltem quos æternę vitæ ſuavitas ad timorem Dei, & obſervationem mandatorum ejus non poteſt commovere, metu & horrore pœnarum, à rebellione & contumacia deterreantur. Cùm ſeriò intra ſe cogitabunt quàm ſit horribile alienari à

ſocietate Dei, ejuſque majeſtatem ſentire adverſam; ut effugere nemo poſſit illius iram, quin ab ea urgeatur, & crucietur. Ad cujus judicium ita ſervient omnes creaturæ, ut cœlum, terra, mare, animalia, & quicquid eſt ubique, veluti dira indignatione adverſus reprobos inflammata, & in eorum perniciem armata ſint. Bonos autem hæc meditatio ita juvat & urget, ut in hoc mũdo cruce onerati, cum patientia toleranter Chriſtum ducem ſequantur, donec ſit Deus omnia in omnibus. Cui æternæ ſint gratiæ; quòd nos adoptavit in filios per filium ejus unigenitum Ieſum Chriſtum, per quem victoria nobis conceſſa eſt, & triumphus præparatus de peccatis, mundo, & Satana. Amen.

FINIS.

Excuſſum typis ABRAHAMI FABRI, *Civitatis Mediomatricorum Typographi, impenſis Theodori Bryi Leodienſis ſculptoris, Francfurdiani Civis,* 1596.

